

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΔΠΜΣ “ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ”

Διπλωματική Εργασία

**Θέμα: “Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΓΙΑ ΤΟ
ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ”**

Αντιγόνη Κ. Νταγκούλη

Επιβλέπων Καθηγητής:

➤ **Στέφανος Παύλου**

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής:

➤ Πέτρος Λιάκουρας

➤ Παντελής Παντελίδης

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 2021

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο "Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ" έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Αθήνα, 22.01.2021

Αντιγόνη Κ. Νταγκούλη

Με επιφύλαξη παντός νομίμου δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερμηνευτικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν την χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται στην παρούσα εργασία εκφράζουν τη συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθούν ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
II. ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	12
III. «ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ» ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	16
IV. Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	18
V. Η ΚΟΙΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	20
V.1. Εισαγωγικά	20
V.2. Ο Διεθνής Οργανισμός FATF	21
V.3. Άλλοι φορείς και οργανώσεις	27
VI. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	30
VI.1. ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ.....	30
VI.1.1. Εισαγωγικά	30
VI.1.2. Η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του παράνομου εμπορίου των ναρκωτικών και των ψυχοτρόπων ουσιών (1988).....	32
VI.1.3. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το ξέπλυμα, την έρευνα, το πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων του εγκλήματος (1990).....	33
VI.1.4. Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τη διεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα (2000)	38
VI.1.5. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το ξέπλυμα, την έρευνα, το πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων του εγκλήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (2005).....	39
VI.2. ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	43
VI.2.1. Εισαγωγικά	43
VI.2.2. Η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ της 10ης Ιουνίου 1991	44
VI.2.3. Η κοινή δράση 98/699/ΔΕΥ της 3ης Δεκεμβρίου 1998	46

VI.2.4.	Η απόφαση – πλαίσιο, 2001/500/ΔΕΥ, της 26ης Ιουνίου 2001	46
VI.2.5.	Η Οδηγία 2001/97/ΕΚ της 4ης Δεκεμβρίου 2001.....	49
VI.2.6.	Η Οδηγία 2005/60/ΕΚ της 26ης Οκτωβρίου 2005.....	50
VI.2.7.	Η Οδηγία 2015/849/ΕΕ της 20ης Μαΐου 2015	54
VI.2.8.	Η Οδηγία 2018/843/ΕΕ της 30ης Μαΐου 2018	58
VI.2.9.	Η Οδηγία 2018/1673/ΕΕ της 23ης Οκτωβρίου 2018.....	60
VI.3.	ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	63
VI.3.1.	Εισαγωγικά	63
VI.3.2.	Το πρωτόκολλο του έτους 2001 στη σύμβαση για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	64
VI.3.3.	Η απόφαση-πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ της 22ας Ιουλίου 2003.....	65
VI.3.4.	Η απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ της 24ης Φεβρουαρίου 2005.....	66
VI.3.5.	Η απόφαση-πλαίσιο 2006/783/ΔΕΥ της 6ης Οκτωβρίου 2006.....	67
VI.4.	ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ (-ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ) ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΕΝΑ ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	68
VII.	Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	69
VII.1.	Εισαγωγικά	69
VII.2.	Ν. 2331/1995 (ΦΕΚ Α΄ 173/24-8-1995)	71
VII.3.	Ν. 3424/2005 (ΦΕΚ Α΄ 135/4-7-2006) . (και Ν. 3472/2006)	76
VII.4.	Ν. 3691/2008 (ΦΕΚ Α΄ 166/5-8-2008)	83
VII.5.	Ν. 4557/2018 (ΦΕΚ Α 139/30-7-2018).....	91
VIII.	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ	101
VIII.1.	Το <i>modus operandi</i> του «ξεπλύματος»	101
VIII.2.	Το προστατευόμενο έννομο αγαθό.....	102
VIII.3.	Ο δράστης του προηγούμενου βασικού εγκλήματος ως δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησως	106

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	112

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Στέφανο Παύλου, για την πολύτιμη καθοδήγησή του κατά την εκπόνηση της.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του διατμηματικού προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών “Δίκαιο & Οικονομία – Master in Law and Economics”, για τις πολύτιμες γνώσεις που μου μετέδωσαν αλλά και για την βοήθειά τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους, καθ’ όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αντιμετώπιση του παγκόσμιου φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, θεωρείται διαχρονικά από τους εμπνευστές των σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών, ως ένα από τα σημαντικότερα μέτρα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, των ναρκωτικών και της τρομοκρατίας, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Έτσι, ως έκφραση του μοντέλου διεθνούς και ευρωπαϊκής αντεγκληματικής πολιτικής που στοχεύει στην καταπολέμηση των εγκλημάτων υψηλού οικονομικού οφέλους, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου, όπως προκύπτει και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά με τα οποία αυτό εκδηλώνεται: αφενός, δηλαδή, από το γεγονός ότι αποτελεί κατεξοχήν έγκλημα με διεθνείς όψεις, αφετέρου από τον δυναμικό χαρακτήρα που παρουσιάζει, με την έννοια της διαρκούς ανακάλυψης νέων μεθόδων και τεχνικών τέλεσής του από τους δράστες και τέλος από το γεγονός ότι μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να θέσει σε διακινδύνευση όχι μόνο αγαθά που κρίνονται άξια ποινικής προστασίας από τους νομοθέτες των κρατών στις επικράτειες των οποίων τελείται το ξέπλυμα, αλλά και αγαθά που κρίνονται ως άξια ποινικής προστασίας από περισσότερα κράτη του κόσμου στα πλαίσια της διεθνούς κοινότητας.

Σε εθνικό νομοθετικό επίπεδο, η δυσδιάκριτη αυτοτελής ποινική απαξία του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, η συνακόλουθη δυσκολία προσδιορισμού του εννόμου αγαθού που προσβάλλεται με την τέλεσή του, σε συνδυασμό με τις κακότεχνες, διαχρονικά, επιλογές του Έλληνα νομοθέτη, ο οποίος κατά την ενσωμάτωση των επιταγών των διεθνών κειμένων, κατήρτισε μια δρακόντεια νομοθεσία για το ξέπλυμα, αμιγώς εξαρτώμενη από τα ξένα πρότυπα, συνιστούν ρωγμή τόσο στην δικονομική τάξη όσο και στην ίδια την εγγυητική λειτουργία του ποινικού δικαίου.

Στην παρούσα εργασία επιδιώκεται η παρουσίαση του φαινομένου του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, όπως αυτό έχει εξελιχθεί στην πορεία των ετών, αλλά και στις προβλέψεις των διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων και την ενσωμάτωση αυτών στην ελληνική έννομη τάξη, σχετικά με την πρόληψη και την καταστολή του.

Αρχικά, στο 1ο Εισαγωγικό Κεφάλαιο, επιχειρείται να ερμηνευθεί η έννοια της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και γίνεται μια πρώτη προσπάθεια παρουσίασης της διασύνδεσης του φαινομένου με το οργανωμένο έγκλημα.

Στο 2ο Κεφάλαιο, γίνεται καταρχάς μια σύντομη ιστορική αναδρομή, ξεκινώντας από την Αμερική του 1920, όπου και συναντάμε για πρώτη φορά το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων, δίνοντας έμφαση στην επιρροή της αμερικανικής νομοθεσίας στην μετέπειτα διαμόρφωση των διεθνών κειμένων. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι επιμέρους φάσεις της νομιμοποίησης, της αρχικής επένδυσης – τοποθέτησης, της στρωματοποίησης και της επανατοποθέτησης, ενώ τέλος, γίνεται αναφορά στις κλασικές και σύγχρονες μεθόδους και τεχνικές δράσης των δραστών του ξεπλύματος.

Ακολούθως (3ο Κεφάλαιο), αναλύονται οι έννοιες και τα βασικά χαρακτηριστικά των «φορολογικών παραδείσων» και των υπεράκτιων (offshore) εταιρειών.

Εν συνεχεία (4ο Κεφάλαιο), προσεγγίζεται η διασύνδεση του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες με το οργανωμένο έγκλημα. Τα κράτη αντιλήφθηκαν ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτού του πολύπλευρου φαινομένου, δεν μπορεί να λάβει χώρα στο στενό πλαίσιο της επιμέρους κρατικής κυριαρχίας και κατέστη ορατή η ανάγκη κοινής αντιμετώπισης του φαινομένου (5ο Κεφάλαιο) από όλα μαζί τα κράτη στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών, στους οποίους συμμετέχουν. Από το πλαίσιο κοινής αντιμετώπισης δεν θα μπορούσε να λείπει μία εκτενής αναφορά στη FATF, της οποίας βασικός σκοπός είναι η ανάπτυξη και η προώθηση πολιτικών σε διεθνές και εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, αλλά και στις άλλες οργανώσεις και φορείς που δραστηριοποιούνται προς την ίδια κατεύθυνση.

Παρακάτω, διαρθρώνεται το ευρύτερο υπερκρατικό θεσμικό περίγραμμα του ξεπλύματος. Συγκεκριμένα, στο 6ο Κεφάλαιο, επιχειρείται μια επισκόπηση του διεθνούς και στη συνέχεια του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου, που επηρέασε την τυποποίηση της ποινικής καταστολής του ξεπλύματος στην Ελλάδα. Σε αυτοτελές κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις ρυθμίσεις στο πλαίσιο του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων, ενώ τέλος, αποτυπώνονται συμπεράσματα ως προς τις απορρέουσες, από τα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα, υποχρεώσεις.

Στο 7ο Κεφάλαιο γίνεται μία προσπάθεια να καταδειχτεί η εξελεγκτική πορεία της νομοθεσίας για την πρόληψη και την καταστολή του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στην χώρα μας μέσα από τα νομοθετήματα που έχουν ισχύσει τα τελευταία περίπου 25 χρόνια (από το Ν. 2331/1995 έως τον Ν. 4557/2018), τα ερμηνευτικά προβλήματα που ανέκυψαν και οι μεταβολές που επήλθαν στις επιμέρους διατάξεις.

Στο 8ο και τελευταίο Κεφάλαιο, εξετάζεται η διαχρονική αντιμετώπιση τριών επιμέρους ζητημάτων, οι οποίοι αποτέλεσαν και τους βασικούς άξονες μελέτης, τόσο των διεθνών κειμένων, όσο και της εσωτερικής μας νομοθεσίας: i. του *modus operandi* του «ξεπλύματος», ii. του προστατευόμενου έννομου αγαθού και iii. του καίριου νομικού ζητήματος του κατά πόσο ο δράστης του ξεπλύματος μπορεί να είναι και ο δράστης του προηγούμενου εγκλήματος, από το οποίο παρήχθη η βρώμικη περιουσία.

Καταληκτικά, επιχειρείται η εξαγωγή συμπερασμάτων, ως προς τη διεθνή προβληματική του ζητήματος, καθώς η νομοθεσία για το ξέπλυμα όχι μόνο προσδίδει υπερεθνικό χαρακτήρα στην εσωτερική μας νομοθεσία, μέσω της υποχρεωτικής εφαρμογής κανόνων ουσιαστικού περιεχομένου, στα πλαίσια της «διεθνούς» προσπάθειας ισχυρής ποινικής προστασίας, ομάδας εννόμων αγαθών αλλά το σημαντικότερο: όπως έχει καταλήξει να εφαρμόζεται στην ελληνική δικαστηριακή πρακτική, έχει καταστεί πλέον ως ένα *de facto* συνοδευτικό αδίκημα, ωστόσο χωρίς επίγνωση όμως του εννόμου αγαθού που τελικά προστατεύει, αποτελώντας απειλή για την εγγυητική λειτουργία του ποινικού μας δικαίου.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι συνεχώς αυξανόμενοι ρυθμοί παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, έχουν άμεση αντανάκλαση στο ισχύον χρηματοπιστωτικό, αλλά και χρηματοοικονομικό γενικότερα σύστημα, διατηρώντας παράλληλο μερίδιο συμμετοχής στη διόγκωση του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί ευνοϊκούς όρους για ανησυχητική επέκταση διεθνώς του σύμφυτου φαινομένου της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων. Αυτή η «κυκλική» διασύνδεση αναδεικνύει την ιδιαίτερη ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της διασυννοριακής αντιμετώπισης του ξεπλύματος. Το κοινοτικό-ενωσιακό δίκαιο έχοντας κατ'εξοχήν αποδεχθεί την ανωτέρω διαπίστωση, προχωρεί υπό την καθοδήγηση της FATF σε διαρκή εκσυγχρονισμό του ανάλογου θεσμικού πλαισίου τόσο σε ποινικό, όσο και σε χρηματοπιστωτικό επίπεδο. Παρόλο που πρόκειται δε για τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, έως σήμερα έχει αποδοθεί, από τον διεθνή καθώς και τον ευρωπαϊκό συστημικό παράγοντα, μεγαλύτερη σημασία στην ποινική διάσταση του θέματος και ειδικότερα υπό τη διασυννοριακή του οπτική, σε σχέση με την αντίστοιχη χρηματοπιστωτική αντιμετώπιση. Όμως, ενέργειες, όπως η εμπλοκή στο κύκλωμα εξωχώριων εταιριών και «φορολογικών παραδείσων», σε συνδυασμό με την αύξουσα ποινικοποίηση της φοροδιαφυγής παγκοσμίως καθώς και τη διασύνδεσή της με τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, αποδεικνύει σαφώς την επείγουσα ανάγκη υιοθέτησης εξισορροπητικών κανόνων, ικανών να περιορίσουν, τουλάχιστον, τους ολοένα αυξανόμενους τζίρους που πηγάζουν από αυτή την εγκληματικότητα κλίμακας.

Με αυτό τον τρόπο, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αφενός πλήττει τη σταθερότητα και την ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, όχι μόνο μιας χώρας αλλά και του παγκόσμιου, αφετέρου εξασθενεί τις επιμέρους εθνικές αντεγκληματικές πολιτικές κάτι που διαφαίνεται από το ίδιο το αποτέλεσμα του επιτυχούς ξεπλύματος, που δεν είναι άλλο από την εξαφάνιση των οικονομικών προϊόντων και τη συνακόλουθη αδυναμία των κρατικών αρχών να τα εντοπίσουν και να συνδέσουν το έγκλημα από το οποίο πήγασαν με τον δράστη του. Ο τελευταίος δε πετυχαίνει εν τέλει να παραπλανήσει και ως προς το πρόσωπό του, αφού αν καταφέρει να νομιμοποιήσει ιδίως υψηλά εγκληματικά έσοδα, μπορεί πλέον να παρουσιάζεται στην κοινωνία ως ευυπόληπτο πρόσωπο και να ασκεί στη συνέχεια επιχειρηματικές ή εμπορικές δραστηριότητες με κεφάλαια προερχόμενα από εγκληματική δραστηριότητα.

II. ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Ιστορικά, ο όρος «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» ανάγεται στην περίοδο της ποτοαπαγορεύσεως. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1920 στην Αμερική από αστυνομικούς και χαρακτήριζε τη δραστηριότητα της μαφίας να αγοράζει και να χρησιμοποιεί επιχειρήσεις πλυντηρίων ρούχων, προκειμένου να νομιμοποιεί έσοδα προερχόμενα από τις εγκληματικές της δραστηριότητες. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960, οι πρακτικές –οι οποίες σήμερα συνιστούν ξέπλυμα βρώμικου χρήματος με τη νομική έννοια του όρου- θεωρούνταν από την αμερικανική κυβέρνηση ως «συνωμοσία» (conspiracy) σε βάρος των αρμοδίων κυβερνητικών αρχών για τον εντοπισμό των πραγματικών εισοδημάτων των προσώπων και την επιβολή σε αυτούς των αναλογούντων φόρων. Το έτος 1992, αυτή η ειδική μορφή συνωμοσίας με σκοπό το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος θεωρήθηκε αυτοτελές έγκλημα τιμωρούμενο με ποινή στερητική της ελευθερίας μέχρι είκοσι έτη και ενσωματώθηκε στην «Anti-Money Laundering Act» του 1992.

Ο όρος «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» με τη νομική του έννοια χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε αμερικανική απόφαση, που εκδόθηκε το έτος 1982 σχετικά με την κατάσχεση εσόδων προερχομένων από ναρκωτικά. Αλλά το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος θεωρήθηκε ως ομοσπονδιακό έγκλημα μόλις το έτος 1986, ως αποτέλεσμα των εργασιών της Προεδρικής Επιτροπής για το Οργανωμένο Έγκλημα, που εκτίμησε ότι η μάχη κατά του ξεπλύματος είναι πρωταρχικό εργαλείο για τη μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτή ήταν και η απαρχή της σύνδεσης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος με το οργανωμένο έγκλημα. Τότε, θεσπίστηκε ο «Money Laundering Control Act» του 1986, που προέβλεψε σχετικώς δύο ομοσπονδιακά εγκλήματα: Το πρώτο ήταν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και το δεύτερο η χρηματική συναλλαγή που αφορά σε περιουσία άνω των 10.000 δολαρίων προερχόμενη από παράνομη δραστηριότητα.

Η νομιμοποίηση είναι μία σύνθετη δραστηριότητα, στην οποία περιλαμβάνονται η απόκρυψη, η μεταφορά και η επένδυση των εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες. Μάλιστα, και έσοδα προερχόμενα από νόμιμες δραστηριότητες μπορεί να μετατραπούν σε παράνομα, εάν λ.χ. η διακίνησή τους μεταξύ κρατών παραβιάζει σειρά σχετικών ελέγχων ξένων συναλλαγμάτων όπως τους έχει θέσει ένα κράτος ή και άλλους κανονισμούς οικονομικής φύσεως. Επί παραδείγματι, όσες συναλλαγές έχουν ως αφετηρία τη Μαλαισία και αφορούν ξένο συνάλλαγμα, θα πρέπει να γνωστοποιηθούν στην τράπεζα Nagara, το κεντρικό τραπεζικό ίδρυμα της χώρας. Διαφορετικά, τα χρήματα που εξάγονται κατά παράβαση αυτής της υποχρέωσης καθίστανται παράνομα.

Αντιμετωπίζοντας, το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ως μία διεθνούς κλίμακας διαδικασία «ανακύκλωσης βρώμικου χρήματος», με βασικό χαρακτηριστικό της τη μυστικότητα, και για την όσο το δυνατό επαρκέστερη κατανόησή της, θα χρειαστεί να καταφύγουμε στη μέθοδο ανάπτυξης μοντέλων. Εξάλλου, από την έρευνα επιμέρους περιπτώσεων αποδεικνύεται ότι κατά τη διαδικασία της νομιμοποίησης, εμφανίζονται συγκεκριμένες πράξεις οι οποίες τελούνται επαναλαμβανόμενα, γεγονός το οποίο επιτρέπει τη συστηματοποίησή της σε ένα μοντέλο. Προς αυτή την κατεύθυνση, χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς διάφορα μοντέλα, όπως αυτό του Zünd, το οποίο προσομοιάζει το σύστημα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος με αυτό του υδρολογικού συστήματος, διαλαμβάνοντάς το ως μία διαδικασία ανακύκλωσης, βάσει της οποίας τα εγκληματικής προέλευσης περιουσιακά στοιχεία επενδύονται αποκλειστικά σε νέες αξιόποινες πράξεις. Άλλη προσπάθεια απεικόνισης της διαδικασίας αποτελεί το τελολογικό μοντέλο, το οποίο εξέφρασε ο Ελβετός Dr. Jürg-Beat Ackermann και ο Αμερικανός Καθηγητής Dr. James Preston και το οποίο θέτει στο επίκεντρο τους σκοπούς της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Επίσης, τα «μοντέλα των φάσεων», αποτελούν άλλη μια προσπάθεια απεικόνισης της διαδικασίας του ξεπλύματος, η οποία διατυπώθηκε από τον Ελβετό Paolo Bernasconi, ο οποίος υπήρξε και πρωτεργάτης της εισαγωγής διατάξεων στον Ελβετικό Ποινικό Κώδικα για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Βάσει της μεθόδου αυτής, διακρίνονται αφενός οι φάσεις του ξεπλύματος, σε πρώτου και σε δευτέρου βαθμού, αφετέρου οι χώρες, όπου παρουσιάζεται, σε εμπορίου (όπου γίνεται η κύρια πράξη από την οποία προέρχεται το βρώμικο χρήμα) και ξεπλύματος (μεγάλα χρηματοοικονομικά κέντρα, δηλαδή «φορολογικούς παραδείσους»). Ωστόσο, η συστηματοποίηση η οποία επικράτησε και γίνεται ευρέως αποδεκτή από την αμερικανική και την ευρωπαϊκή θεωρία είναι το «Αμερικανικό Μοντέλο των τριών φάσεων», η οποία προέκυψε από τη σχετική έκθεση των τελωνειακών υπηρεσιών των Η.Π.Α.. Με βάση αυτή, η διαδικασία της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, διαρθρώνεται σε τρία διαδοχικά στάδια¹:

Πρώτο Στάδιο: Αρχική επένδυση – Τοποθέτηση

Πρόκειται για πρώτο εκ των τριών σταδίων, κατά το οποίο τα παρανόμως κτηθέντα έσοδα εισάγονται στη νόμιμη οικονομία και αναμιγνύονται με νόμιμα κεφάλαια ή κατατίθενται σε

¹Άρθρο Θ. Καραδήμα και Π. Καραδήμα, «Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 65

χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Στο στάδιο αυτό συμπεριλαμβάνεται επίσης και η φυσική διασυννοριακή μεταφορά χαρτονομισμάτων και τραπεζογραμματίων. Οι τεχνικές ξεπλύματος που παρατηρούνται στη φάση αυτή, είναι οι εξής: Κατ' αρχάς η μέθοδος του μυρμηγκιού², η οποία και αποτελεί την πλέον διαδεδομένη πρακτική των δραστών του ξεπλύματος: Κατά τη διάρκεια αυτής, το βρώμικο χρήμα διοχετεύεται στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα επιμερίζοντας τον όγκο των χρημάτων σε πολλές μικρότερες συναλλαγές, η καθεμία εκ των οποίων είναι κάτω από το όριο αναγνώρισης. Οι απεσταλμένοι προβαίνουν απευθείας σε καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή μετατρέπουν τα ποσά σε τραπεζικές ή ταχυδρομικές επιταγές, τις οποίες προωθούν στους μεσάζοντες. Οι τελευταίοι τις επαναπροωθούν σε άλλες τράπεζες, όπου κατατίθενται σε λογαριασμούς των «δικαιούχων». Άλλη μέθοδος τοποθέτησης, πραγματοποιείται όταν υπάλληλοι τραπεζών ή άλλων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, δέχονται καταθέσεις μεγάλων χρηματικών ποσών, παρακάμπτοντας τη νομοθεσία. Ακόμη, η δραστηριοποίηση «εταιριών-βιτρινών», με σκοπό τη συγκάλυψη της ταυτότητας των πραγματικών δικαιούχων των τραπεζικών λογαριασμών, η απόκτηση αγαθών μεγάλης αξίας (όπως αυτοκίνητα, αεροπλάνα, ακίνητα) ή χρηματοοικονομικών προϊόντων (αγορά μετοχών, επιταγών) αλλά και το λαθρεμπόριο νομίσματος³, όπως χαρακτηρίζεται η διασυννοριακή, φυσική, μεταφορά χρηματικών ποσών συσκευασμένων σε εμπορεύματα σε χώρες στις οποίες δεν υφίστανται συναλλαγματικοί περιορισμοί και αυστηρή νομοθεσία, προκειμένου να κατατεθούν στο χρηματοπιστωτικό της σύστημα και ακολούθως να εξαχθούν εκ νέου χωρίς να αφήσουν ίχνη⁴, αποτελούν συχνές τεχνικές τοποθέτησης του βρώμικου χρήματος στους αρμούς του νόμιμου κύκλου του χρήματος. Τέλος, δεν μπορεί να παραληφθεί ο ρόλος των τυχερών παιγνίων και των καζίνο⁵.

Δεύτερο Στάδιο: Συναλλαγές - Στρωματοποίηση

Κατά το δεύτερο στάδιο, πραγματοποιείται σειρά επικαλυπτόμενων συναλλαγών με τη χρήση των παρανόμως κτηθέντων κεφαλαίων, με απώτερο σκοπό τη συγκάλυψη της πηγής των συγκεκριμένων εσόδων. Μέσω της στρωματοποίησης επιχειρείται η αποσύνδεση των εσόδων από την παράνομη δραστηριότητα που τα παρήγε, η εξασφάλιση της ανωνυμίας του δράστη και η εξαφάνιση οποιονδήποτε πιθανών ίχνών εντοπισμού τους. Ενδεικτικό του

² Smurfing or Structuring deposits

³ Currency smuggling

⁴ «Η ΕΚΤ αναμένεται να αρχίσει τη διαδικασία απόσυρσης εντός του 2016», ιστοσελίδα Newsroom, CNN Greece, 7.2.2016

⁵ Στεργίου Λεωνίδας, άρθρο, «Επτά συνταγές για ξέπλυμα μαύρου χρήματος», εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 27.10.2005

σταδίου της στρωματοποίησης είναι το ακόλουθο παράδειγμα: Ας υποθεθεί ότι ο Α εγκληματίας προβαίνει σε κατάθεση μετρητών σε τραπεζικό ίδρυμα. Τα μετρητά αυτά προέρχονται από παράνομη δραστηριότητά του (λ.χ. λαθρεμπόριο πετρελαίου) και η κατάθεση αυτή γίνεται σε λογαριασμό όπου μοναδικός συνδικαιούχος είναι ο συνεργός του Β. Εν συνεχεία ο Β αξιοποιεί τα χρήματα αυτά για να συνάψει ασφαλιστήριο συμβόλαιο υπέρ του ίδιου. Πριν όμως να λήξει το συμβόλαιο αυτό, ο Β το «λύνει» και το ποσό που εισπράττει από τη λύση του το αποστέλλει με έμβασμα σε τραπεζικό λογαριασμό που διατηρεί σε τράπεζα του εξωτερικού. Τέλος, ο Β προβαίνει σε αγορά μετοχών εισηγμένης επενδυτικής εταιρείας ελληνικών συμφερόντων και στη συνέχεια μεταβιβάζει αυτές στον Α, ο οποίος με τη σειρά του χρησιμοποιώντας τες ως εγγύηση ζητά και λαμβάνει δάνειο από τραπεζικό ίδρυμα.

Χαρακτηριστικές τεχνικές ξεπλύματος που μετέρχονται οι δράστες σε αυτό το στάδιο, είναι μεταξύ άλλων η έκδοση τραπεζικών επιταγών⁶, η πραγματοποίηση ασφαλιστικών αγορών⁷, τα δάνεια χαμηλού ή μηδενικού επιτοκίου και τα back to back δάνεια, οι λογαριασμοί πλάγιας πρόσβασης⁸, τα γραφεία ανταλλαγής συναλλάγματος⁹, οι εικονικές πωλήσεις και αγορές, οι εικονικές εταιρίες (shell companies)¹⁰, η «υπόγεια τραπεζική» (underground/alternative banking) και η μαύρη αγορά συναλλάγματος (Black Market Colombian Peso Exchange).

Τρίτο Στάδιο: Επανατοποθέτηση - Τεχνικές ενσωμάτωσης

Κατά το τρίτο και τελευταίο στάδιο τα χρήματα εισχωρούν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μίας χώρας εμφανιζόμενα ως έσοδα προερχόμενα από νόμιμες δραστηριότητες. Με άλλα λόγια, κατά το στάδιο αυτό επιτυγχάνεται η εισχώρηση των παρανόμως κτηθέντων αυτών εισοδημάτων στους αρμούς του νόμιμου χρήματος. Επανερχόμενοι στο ως άνω παράδειγμα, ο εγκληματίας Α αξιοποιεί τα χρήματα που απέκτησε από παράνομη δραστηριότητα για να αγοράσει μετοχικό κεφάλαιο μίας εταιρείας της οποίας τον έλεγχο και το πλειοψηφικό

⁶ Άρθρο Θ. Καραδήμα και Π. Καραδήμα, «Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 65

⁷ Εθνική έκθεση εκτίμησης κινδύνου για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Οκτώβριος 2018, σελ. 38

⁸ payable – through accounts – PTA

⁹ Εθνική έκθεση εκτίμησης κινδύνου για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Οκτώβριος 2018, σελ. 40

¹⁰ Πρόκειται για εταιρείες που δεν έχουν γραφεία, δραστηριότητα ούτε και υπαλλήλους, αλλά δημιουργούνται προκειμένου να καλυφθεί η πραγματική κυριότητα των τραπεζικών λογαριασμών και των περιουσιακών στοιχείων.

πακέτο αποκτά εξ' ολοκλήρου στη συνέχεια. Έτσι, καταφέρνει να εισαγάγει τα χρήματα που απέκτησε παρανόμως στο νόμιμο οικονομικό σύστημα, αρχικά με την εξαγορά της εταιρείας και έπειτα με τη χρησιμοποίησή της για τη διοχέτευση των παρανόμως κτηθέντων κερδών του σε αυτήν, σαν τζίρο, της οποίας και απεικονίζονταν λογιστικά.

Τεχνικές ξεπλύματος¹¹ στην φάση της ενσωμάτωσης αποτελούν κατά κύριο λόγο οι επενδύσεις Κεφαλαιαγοράς, η απόκτηση ακινήτων, η αγορά χρυσού, διαμαντιών ή καταναλωτικών αγαθών για εξαγωγές και η απόκτηση αγαθών πολυτελείας.

III. «ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ» ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Ως «φορολογικοί παράδεισοι» χαρακτηρίζονται τα κράτη, τα οποία δεν προβαίνουν σε φορολόγηση των υπεράκτιων εταιριών ή τις δελεάζουν με ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση. Οι φορολογικοί παράδεισοι έχουν βρεθεί στο μικροσκόπιο διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ, ο οποίος αξιοποιώντας σειρά κριτηρίων, σημαντικότερα εκ των οποίων η διαφάνεια και η φορολόγηση, αποφασίζει για το αν θα αποδώσει σε ένα κράτος το χαρακτηρισμό του «φορολογικού παραδείσου», προβαίνοντας ταυτόχρονα σε δημοσίευση πινάκων με τις χώρες αυτές. Τα βασικά χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσων είναι τα εξής: α) Ευνοϊκή φορολογία, δεδομένου ότι οι χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές στα δηλωθέντα κέρδη και η απαλλαγή από τυχόν τοπικούς φόρους αποτελούν καθοριστικά κριτήρια για τους ιδιοκτήτες των υπεράκτιων επιχειρήσεων που μεταφέρουν τα κεφάλαια τους στους φορολογικούς παραδείσους. β) Το απόρρητο και η εχεμύθεια για τους ιδιοκτήτες μετοχών και κεφαλαίων. γ) Η διάθεση χρήσιμων συμβούλων για χρηματοοικονομικά θέματα. δ) Η σύγχρονη εμπορική νομοθεσία, με την οποία δίνεται η δυνατότητα σε αλλοδαπές επιχειρήσεις αφενός να χρησιμοποιήσουν τις δικαιοδοσίες των κρατών αυτών για την εγκατάσταση της κεντρικής διοίκησής τους, αφετέρου να μεταβάλλουν ταχύτατα τον τόπο εγκατάστασης της εταιρείας καθώς και να υπόκεινται απλώς σε τυπικό έλεγχο, κατά τον

¹¹Για τις πολύκροτες περιπτώσεις εξιχνίασης και εξάρθρωσης κυκλωμάτων ξεπλύματος βρώμικου χρήματος Operation Dinero (που αφορούσε τη διακίνηση των ναρκοδολλαρίων του καρτέλ της κοκαΐνης στο Κάλι), Operation Safety-Deposit Box (που αφορούσε χρήματα της Cosa Nostra της Κατάνια), Operation Flipper, τις υποθέσεις ξεπλύματος ναρκοδολλαρίων μέσω αγοραπωλησιών χρυσού των αδερφών Magharian κ.α., αλλά και αντίστοιχες δραστηριότητες της Μαφίας, βλ. Τραγάκη «Οργανωμένο Έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», 1996

οποίο οι υπεύθυνοι δεν είναι υποχρεωμένοι να γνωστοποιήσουν οικονομικά και άλλα στοιχεία της επιχείρησης.

Στις χώρες που χαρακτηρίζονται ως «φορολογικοί παράδεισοι», λόγω του ήπιου φορολογικού καθεστώτος και της ειδικής φορολογικής πολιτικής με χαμηλή φορολογία για τους ξένους επενδυτές, ευνοείται η ίδρυση «υπεράκτιων εταιρειών» στις οποίες μεταφέρουν τα κεφάλαια ή τα περιουσιακά τους στοιχεία με σκοπό να επωφεληθούν από το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς. Η διεθνής βιβλιογραφία καταλήγει στον εξής ορισμό των υπεράκτιων εταιρειών: Ως τέτοια, θεωρείται η επιχείρηση ή ο οργανισμός, που έχει προτιμήσει να ορίσει ως έδρα του μία χώρα με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές, παρόλο που η συνήθης επιχειρηματική του δραστηριότητα πραγματοποιείται συχνότερα σε άλλο μέρος με απώτερο σκοπό την απαλλαγή της από τη φορολογία που προβλέπεται στη χώρα της κύριας δραστηριότητάς της και την επιβάρυνσή της με όσο το δυνατόν χαμηλότερο φόρο.

Παγκοσμίως δραστηριοποιούνται υπεράκτιες εταιρίες σε διαφορετικά σημεία του πλανήτη¹². Μάλιστα, πάνω από το 50% του εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο διέρχεται από τέτοιες εταιρίες που εδρεύουν στους «φορολογικούς παραδείσους». Συγκεκριμένα, με την αξιοποίηση τέτοιων υπεράκτιων κέντρων διακινούνται πάνω από το 50% από τα στοιχεία ενεργητικού των τραπεζών καθώς και πλέον του 1/3 των ξένων επενδύσεων που πραγματοποιούνται από ομίλους μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών. Έτσι, το σύνολο των διεθνών τραπεζικών εργασιών και τα ομόλογα που εκδίδονται σε ποσοστό τουλάχιστον 85% συνθέτουν μια υπεράκτια ζώνη χωρίς εθνικότητα¹³.

Οι εν λόγω εταιρίες προσλαμβάνουν διαφορετικές μορφές μεταξύ των οποίων Εταιρίες Χαρτοφυλακίου (Holding Companies), Εταιρίες Παροχής Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών, Εταιρίες αδειών και δικαιωμάτων, Εμπορικές εταιρίες, Ναυτιλιακές Εταιρίες και Εταιρίες Παροχής Διοικητικών Υπηρεσιών.

¹²Για την αξιοποίηση «ταμείων επενδύσεων» σε υπεράκτια χρηματοπιστωτικά κέντρα (Off-Shore financial centres) με στόχο το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, βλ. Τραγάκη όπ.π., σελ. 37 επ.

¹³Nicholas Shaxson «Offshore: Τα νησιά των θησαυρών» 2011, σελ 413 επ.

IV. Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Ήδη από τη δεκαετία του 1980, το φαινόμενο του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος συνδέθηκε αποκλειστικά με το οργανωμένο έγκλημα και εκτιμήθηκε αφενός ως μορφή οργανωμένου εγκλήματος αφετέρου ως μέσο αύξησης και επέκτασής του. Τότε, η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος σχεδόν ταυτιζόταν με το εμπόριο ναρκωτικών από οργανωμένες ομάδες εγκληματιών, που δρούσαν συνήθως σε περισσότερα του ενός κράτη και αποκόμιζαν τεράστια οικονομικά οφέλη από τις δραστηριότητές τους. Το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας εστιάστηκε, δηλαδή, στο γεγονός ότι από το οργανωμένο εμπόριο ναρκωτικών πηγάζουν υπερβολικά κέρδη, τα οποία διοχετεύονται στις νόμιμες οικονομίες των κρατών μέσω των τεχνικών του ξεπλύματος¹⁴. Έπειτα και ακόμη εντός του πλαισίου του οργανωμένου εγκλήματος, κατέστη αντιληπτό ότι αφού ο σκοπός των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων είναι η αποκόμιση υψηλών οικονομικών εσόδων, μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο δράσης τους οποιοδήποτε έγκλημα του κοινού ποινικού δικαίου, το οποίο δύναται να αποφέρει οικονομικό όφελος. Αυτά δε τα υψηλά κέρδη πρέπει να εισέλθουν στη νόμιμη οικονομία, ώστε να αξιοποιηθούν από τους εγκληματίες για απόκτηση οικονομικής και κοινωνικής ισχύος ή για να ανατροφοδοτήσουν το οργανωμένο έγκλημα και ο τρόπος για να καταστεί αυτό εφικτό είναι η χρήση των τεχνικών του ξεπλύματος. Παράλληλα έγινε αντιληπτό, ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα εγκλήματος με διεθνή όψη λόγω αφενός του ότι κατά κανόνα το ξέπλυμα τελείται σε διαφορετικό κράτος σε σχέση με το προηγούμενο βασικό αδίκημα, από το οποίο πηγάζει η προς νομιμοποίηση περιουσία αφετέρου, δεδομένου ότι η διαδικασία του ξεπλύματος συχνά τελείται σε περισσότερα στάδια, είναι πιθανό, το καθένα από αυτά να τελείται σε διαφορετικό κράτος, οπότε ενδιαφέρει όλα τα κράτη στα οποία εν μέρει τελέστηκε.

Συνεπώς, κατέστη σαφές ότι για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, δεν αρκεί η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος που προέρχεται μόνο από το οργανωμένο εμπόριο ναρκωτικών, αλλά και εκείνου που προέρχεται από κάθε άλλο έγκλημα που τελείται από οργανωμένη εγκληματική ομάδα. Ωστόσο, ενώ ο σκοπός της διεθνούς κοινότητας εκείνη την εποχή ήταν σαφώς η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, η

14 Για το ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος συνδέθηκε στην αρχή με το οργανωμένο έγκλημα και το εμπόριο ναρκωτικών βλ. α.α. G. Stessens, οπ. παρ. (υποσ. 5), σελ. 6-11, A. Beverly, The proposal to update and extend the 1991 anti-money laundering Directive, 2000, σελ. 241, J. Vlogaert, Fighting money laundering action taken in the European Union, 2000, σελ. 251, M. Koutouzis-J.F. Thony, Le blanchiment, 2005, σελ. 67-69

Διεθνής Σύμβαση που υπογράφηκε το έτος 1990 στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και σταδιακά κυρώθηκε από όλα τα κράτη μέλη, δεν εστιάζει μόνο στο οργανωμένο έγκλημα αλλά γενικότερα στο «*σοβαρό έγκλημα που αποτελεί διεθνές πρόβλημα και από το οποίο πηγάζει περιουσία*» και αυτό στοχεύει να καταπολεμήσει. Τέλος, ξεκίνησαν και οι εκτιμήσεις των ειδικών της οικονομικής επιστήμης για τις βλαπτικές συνέπειες του ξεπλύματος στην οικονομία. Σύντομα δε δημοσιεύτηκαν και μελέτες που κατέληγαν στο συμπέρασμα ότι είναι δυνατή η προσβολή του οικονομικού και ιδίως του χρηματοπιστωτικού συστήματος από την εισροή σε αυτό υπέρογκων εγκληματικών κεφαλαίων.

Έτσι, ενώ μεγάλο μέρος της ποινικής θεωρίας¹⁵ σε παγκόσμιο επίπεδο, βασιζόμενη στα «ιστορικά θεμέλια» του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, το λαμβάνει υπόψη ως δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος και περιορίζει την έκτασή του στα εγκλήματα που τελούνται από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, στο γραπτό διεθνές δίκαιο δεν επιβεβαιώνεται αυτή η αποκλειστική διασύνδεση μεταξύ τους. Αντίθετα, αυτό που επιβεβαιώνεται από το γραπτό διεθνές δίκαιο είναι η πρόθεση της διεθνούς κοινότητας να θεωρείται το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ως έγκλημα, *όταν αφορά σε υψηλά εγκληματικά έσοδα* που αποκτούν νομιμοφανή υπόσταση και έχουν τη δυνατότητα να εισέλθουν στις οικονομίες των κρατών και ως εκ τούτου μπορούν να πλήξουν, με τρόπους που υποδεικνύει η οικονομική επιστήμη, συγκεκριμένες όψεις του χρηματοπιστωτικού και γενικότερα οικονομικού συστήματος, όπως ιδίως τη σταθερότητα και ακεραιότητά του.

Άλλωστε, αυτή η άρρηκτη σύνδεση της νομιμοποίησης εσόδων με έννομα αγαθά τέτοιας τάξης μεγέθους -εν είδει προστατευόμενου εννόμου αγαθού- την καθιστά εγκληματικότητας κλίμακας η αντιμετώπιση της οποίας απαιτεί στοχευμένη και παράλληλη δράση από το σύνολο των κρατών μελών. Σε αυτή τη βάση, τα διεθνή κείμενα σε μια προσπάθεια διεθνούς συντονισμού της αντιμετώπισης του «κοινού εχθρού» και η (υποχρεωτική) αφομοίωσή τους από τις επιμέρους ποινικές νομοθεσίες, οδήγησε σε μία πραγματική έκρηξη, η οποία με τη

¹⁵ Η ως άνω συμπεριφορά αντιμετωπίζεται και από τη Διεθνή Εταιρία Ποινικού Δικαίου ως ένα είδος παράνομης ενέργειας το οποίο συνδέεται άρρηκτα με το οργανωμένο έγκλημα. Μάλιστα, η σύνδεση της νομιμοποίησης χρημάτων κτηθέντων από εγκληματική δραστηριότητα με το οργανωμένο έγκλημα προκύπτει σε δύο επίπεδα: πρώτον η ίδια η ενέργεια του ξεπλύματος κατηγοριοποιείται ως συμπεριφορά στις πράξεις που προσιδιάζουν σε αυτές του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ αποτελεί και μία ξεχωριστή και ιδιαίτερη δραστηριότητά του και επιπρόσθετα λειτουργεί υποβοηθητικά ως προς την ενσωμάτωση των χρημάτων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες στη νόμιμη οικονομία, καθώς και την εν γένει είσοδο του οργανωμένου εγκλήματος στην πραγματική οικονομία, την υποστήριξη και την ενδυνάμωση της θέσης του.

σειρά της έφερε προ των πυλών μία αναπόδραστη εξελισσόμενη ραγδαία διεθνοποίηση του ποινικού μας δικαίου.

V. Η ΚΟΙΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

V.1. Εισαγωγικά

Τα κράτη σύντομα αντιλήφθηκαν ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση ενός πολύπλευρου φαινομένου, με τα ως άνω χαρακτηριστικά, δεν μπορεί να λάβει χώρα στο στενό πλαίσιο της επιμέρους κρατικής κυριαρχίας και αποκλειστικά με τα μέσα του εσωτερικού ποινικού δικαίου, το οποίο έχει δημιουργηθεί για να λειτουργήσει μέσα στα όρια του κράτους, αλλά μόνο από όλα μαζί στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών, στους οποίους συμμετέχουν.

Χαρακτηριστική της ιδιαίτερης φύσης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι η αναφορά του στη διεθνή βιβλιογραφία, ως μια από τις σπάνιες περιπτώσεις όπου μια πράξη θεωρήθηκε έγκλημα πρώτα στο διεθνές δίκαιο και στη συνέχεια ποινικοποιήθηκε από τους εσωτερικούς νομοθέτες των επιμέρους κρατών, που κλήθηκαν να εισάγουν και προσαρμόσουν στα δικά τους τις επιταγές των διεθνών κειμένων. Η ποινικοποίηση του ξεπλύματος ακολούθησε, δηλαδή, αντίστροφη πορεία από τη συνηθισμένη πορεία ενσωμάτωσης σε διεθνή κείμενα διαφόρων εγκλημάτων. Έτσι, ενώ κατά κανόνα πρώτα μια πράξη εκτιμάται ότι προσβάλλει τις εσωτερικές έννομες τάξεις περισσότερων κρατών και στη συνέχεια διεθνοποιείται, δηλαδή προβλέπεται ως έγκλημα και στο διεθνές δίκαιο, με βασικό σκοπό να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική αστυνομική και δικαστική συνεργασία όσο το δυνατόν περισσότερων κρατών για την καταπολέμησή του, στην περίπτωση του ξεπλύματος, θεωρήθηκε ως έγκλημα πρώτα στα διεθνή κείμενα (μέσω της καθιέρωσης υποχρέωσης των κρατών να θεωρήσουν το ξέπλυμα ως αξιόποινη πράξη) και στη συνέχεια ποινικοποιήθηκε από τους εσωτερικούς νομοθέτες των κρατών της διεθνούς κοινότητας¹⁶.

Στη διαμόρφωση του γραπτού διεθνούς δικαίου, στην περίπτωση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, συνετέλεσε καθοριστικά η αμερικανική νομοθεσία, όπου όπως προαναφέρθηκε, έκανε αρχικά την εμφάνισή του το φαινόμενο, επηρεάζοντας βαθύτατα τη διαμόρφωση των διεθνών κανόνων στο προληπτικό πεδίο δράσης και συμβάλλοντας στη δημιουργία των

¹⁶Βλ. M. Delmas-Marty, Introduction générale, Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne, 2001, σελ. 3.

γνωστών σαράντα συστάσεων της FATF, οι οποίες με τη σειρά τους επηρέασαν τις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών του κόσμου. Σύντομα¹⁷, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος θεωρήθηκε από το διεθνές δίκαιο, κυρίως τις συμβάσεις που συνήφθησαν στο πλαίσιο του ΟΗΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως πράξη που πρέπει να ποινικοποιηθεί από τους εσωτερικούς νομοθέτες των κρατών.

V.2. Ο Διεθνής Οργανισμός FATF

Η Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης γνωστή και ως FATF¹⁸ (Financial Action Task Force) θεωρείται το διεθνές πρότυπο για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 1989 στη σύνοδο κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι, με απόφαση των επτά ισχυρότερων οικονομικά κρατών (G7). Κατά τη διάρκεια της συνόδου έγινε αντιληπτή η ολοένα αυξανόμενη απειλή που αντιπροσωπεύει το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος για το σύστημα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Απόρροια αυτού, ήταν η δημιουργία μιας άτυπης διακυβερνητικής επιτροπής, η οποία, λόγω της πολιτικής επίδρασης των κρατών που μετέχουν σε αυτή, πήρε πολύ γρήγορα δεσμευτικό χαρακτήρα και σταθεροποιήθηκε μέσα από συμβάσεις του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της νομοθεσίας της Ε.Ε..¹⁹ Διακηρυγμένος στόχος της ήταν η ανάπτυξη και

¹⁷Η πρώτη διεθνής σύμβαση που υποχρέωσε τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν το ξέπλυμα που προέρχεται ειδικά από εμπόριο ναρκωτικών υπογράφηκε στο πλαίσιο του ΟΗΕ το έτος 1988, δηλαδή δύο μόλις χρόνια μετά τη θέσπιση του αμερικανικού «MoneyLaunderingControlAct» του 1986

¹⁸Στο ερώτημα τι είναι η F.A.T.F., η απάντηση που δίνει η ίδια η Επιτροπή Οικονομικής Δράσης είναι η ακόλουθη: “The Financial Action Task Force on Money Laundering (F.A.T.F.) is an intergovernmental body whose purpose is the development and promotion of policies, both at national and international levels, to combat money laundering. The Task Force is therefore a “policy-making body” which works to generate the necessary political will to bring about national legislative and regulatory reforms to combat money laundering”. Επισημαίνεται πάντως, ότι είχε αρχικά συμφωνηθεί ότι θα λειτουργήσει μέχρι το 2004 και ότι μετά την προκαθορισμένη ημερομηνία θα συνεχίσει να υπάρχει και να λειτουργεί μόνον αν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της συμφωνήσουν ότι αυτό είναι αναγκαίο. Βλ. σχετικά και την έκθεση της επιστημονικής επιτροπής της Βουλής, όπου ρητά αναφέρεται (στις Γενικές Παρατηρήσεις) ότι με το προτεινόμενο Νσχ (νομοσχέδιο) επιδιώκεται η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας, αφενός μεν με την Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η οποία τροποποιεί την ομότιτλη με το προς ψήφιση Νσχ Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου, καθώς και την Απόφαση-Πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ, αφετέρου δε με πέντε Ειδικές Συστάσεις της διεθνούς Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (Financial Action Task Force) χωρίς καμία αναφορά και εδώ στη Σύμβαση του Στρασβούργου.

¹⁹ Βλ. σχετικά Αλεξιάδη, Η νομιμοποίηση των προσόδων του εγκλήματος, Αρμ 1992, 2 επ. και Κάτσιου, “Mundus vult decipi” – Η πορεία της Οδηγίας 91/308/ΕΟΚ για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης των εγκληματικών εσόδων και η μη εφαρμογή του Ν. 2331/95, ΠοινΔικ 2000, 397 επ. και ιδίως 402

η προώθηση πολιτικών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, για την καταπολέμηση του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος».

Η δράση της, από την ίδρυσή της ακόμα, αποτέλεσε τον κύριο μοχλό της καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και κυρίως της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Περαιτέρω, βασικός άξονας δράσης είναι η πρόληψη με τη λήψη μέτρων για τη διατήρηση της αξιοπιστίας και φερεγγυότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ώστε να μη χρησιμοποιούνται ως μέσο εγκληματικών ενεργειών. Ειδικότερα, από την ίδρυσή της υιοθέτησε μια σειρά από Συστάσεις για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και αυστηρά μέτρα προστασίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολο του. Η εξέλιξη των πραγμάτων και συγκεκριμένα του οργανωμένου εγκλήματος οδήγησε τη FATF σε περαιτέρω ενεργοποίηση της δράσης της μία δεκαετία αργότερα υιοθετώντας νέες Συστάσεις περισσότερο εξειδικευμένες αναφορικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, γνωστές ως τις «40 + 9 Συστάσεις». Απώτερος στόχος της προσπάθειας αυτής ήταν η ενοποίηση των προσπαθειών αυτών μέσα από μια κοινή στρατηγική και είχαν δύο βασικούς πόλους αναφοράς που αποτυπώθηκαν και στα νομικά εργαλεία των παραπάνω διεθνών οργανισμών: έναν με ποινικό περιεχόμενο, σχετικά με την ποινικοποίηση συμπεριφορών με τις οποίες ξεπλένονται έσοδα από προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, τη δήμευση και τη δικαστική συνεργασία και έναν με προληπτικό περιεχόμενο, σχετικά με την επιτήρηση των συναλλαγών, περιορισμένη βέβαια σε αυτή τη φάση ως προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα²⁰.

Ο ρόλος της FATF στη διαδικασία αυτή είναι πολύπλευρος: Πέραν της καθιέρωσης πολιτικών και της υιοθέτησης Συστάσεων, λειτουργεί ως τύποις ελεγκτικός μηχανισμός των εθνικών και διεθνών πολιτικών που έχουν υιοθετηθεί από τα κράτη για την καταπολέμηση της διόγκωσης του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων εγκληματικών δραστηριοτήτων και της εισαγωγής αυτών στους αρμούς του νόμιμου οικονομικού κυκλώματος. Παράλληλα εξετάζει κατά πόσον υλοποιούνται οι Συστάσεις που -η ίδια- έχει θεσπίσει. Η διαδικασία που ακολουθεί για τον έλεγχο διακρίνεται σε δύο σκέλη εμπεριέχοντας μία αμφίδρομη διαδρομή: τα κράτη μέλη απ' την πλευρά τους απαντούν σε ένα πλήρες ερωτηματολόγιο στο τέλος κάθε έτους με το οποίο υποβάλλονται σε μία μορφή αξιολόγησης των πεπραγμένων τους, ενώ η ίδια η ομάδα πραγματοποιεί επιτόπιους ελέγχους συντάσσοντας κοινή έκθεση

²⁰Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία «Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας» ΠοινΧρ 2007, σελ. 3

αξιολόγησης, κρίνοντας παράλληλα την αποτελεσματικότητα των μεμονωμένων εθνικών πολιτικών για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Οι 40 Συστάσεις αποτελούν μία επιμέρους έκφραση του ρυθμιστικού νομικού πλαισίου που προσπάθησε να εφαρμόσει η FATF ώστε να υπάρξει αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της διακίνησης βρώμικου χρήματος ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα και κατ' επέκταση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο, με σκοπό να χτυπήσουν τον πυρήνα των ενεργειών αυτών, τις οικονομικές τους συναλλαγές. Η δημοσίευση τους έλαβε χώρα για πρώτη φορά το 1990, και αρχικά αναθεωρήθηκαν μία φορά το 1996 και μία το 2003. Έκτοτε αναθεωρούνται και ενημερώνονται διαρκώς ώστε να ληφθούν υπόψη τυχόν τροποποιήσεις ή αναμενόμενες αλλαγές στις τάσεις του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Σκοπός της εφαρμογής των συστάσεων αποτέλεσε η αναντίρρητη ανάγκη ενημέρωσης των κρατών μελών για τη δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων και των τρόπων με τους οποίους οι τελευταίες προσπαθούν να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητες τους μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ταυτόχρονα, διατυπώνονται οι γενικές αρχές του τρόπου δράσης των κρατών, εφόσον αντιληφθούν τέτοιες ενέργειες ενώ παρέχονται οι κατάλληλες οδηγίες για να ακολουθηθούν οι σωστές στρατηγικές με αμεσότητα.

Κρίσιμο είναι να επισημανθεί, ότι οι Συστάσεις αποτελούν κατευθυντήριες γραμμές προς τον κοινοτικό νομοθέτη και όχι δεσμευτικό νομοθετικό πλαίσιο για τα κράτη μέλη. Επί παραδείγματι, πολλές από τις αναθεωρημένες Συστάσεις της FATF έχουν ήδη υιοθετηθεί από την τρίτη κοινοτική Οδηγία, με αποτέλεσμα να παρέλκει η επιπλέον αυτοτελής παράθεσή τους ως νομικών κειμένων που οφείλουμε να εντάξουμε στη νομοθεσία μας, σύμφωνα με τις υποδείξεις της Ομάδας. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η πλειονότητα των κρατών -με τις σχετικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία- έχουν επιλέξει να εφαρμόσουν τα όσα προτείνονται απ' τις Συστάσεις ενώ δεν είναι λίγα τα κράτη που έχουν αποφασίσει να εντάξουν αυτές στην εθνική νομοθεσία, με πιστή εφαρμογή των όσων αναγράφονται.

Προς την κατεύθυνση αυτή και με σκοπό την ομαλότερη ενσωμάτωση στα εθνικά δίκαια των Συστάσεων, εκδίδεται σειρά ερμηνευτικών παρατηρήσεων προκειμένου να αποσαφηνιστεί πλήρως το πεδίο εφαρμογής τους. Με την αναθεώρηση των Συστάσεων της FATF του 1996 (το δεύτερο ορόσημο) αφενός επεκτάθηκε ο προληπτικός άξονας πέραν του τραπεζικού συστήματος και σε άλλες κατηγορίες επαγγελματικών δραστηριοτήτων, αφετέρου

διευρύνθηκε η έννοια του ξεπλύματος με τη σύνδεσή του προς όλες τις σοβαρές προηγούμενες εγκληματικές πράξεις, τις οποίες κλήθηκαν να ορίσουν πάντως και πάλι τα ίδια τα κράτη. Η Ε.Ε. με τη δεύτερη Οδηγία της (2001/97/ΕΚ) και ο ΟΗΕ με τη Σύμβασή του για το διακρατικό οργανωμένο έγκλημα (2000) ακολούθησαν και πάλι τα βασικά στοιχεία του προγράμματος καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος που απορρέουν από τις αναθεωρημένες Συστάσεις.

Το τρίτο ορόσημο στην αναθεώρηση των Συστάσεων της FATF προκύπτει μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11 Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ. Το 2003 οι αναθεωρημένες Συστάσεις πέρα από την ενσωμάτωση των προόδων που είχαν σημειωθεί διεθνώς στην αντιμετώπιση του ξεπλύματος αποψιλώνουν με την προσέγγισή τους την έννοια της σοβαρής προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας, με την οποία πρέπει να συνδέεται το βρώμικο χρήμα και επεκτείνουν έτσι δραστικά την έννοιά του (Σύσταση 1)²¹. Παράλληλα καλούν τα κράτη, να εξετάσουν τη δυνατότητα δήμευσης των προσόδων ακόμη και χωρίς καταδίκη, να αντιστραφεί το βάρος απόδειξης ώστε ο κατηγορούμενος να αποδεικνύει τη νόμιμη προέλευση των υπό δήμευση περιουσιακών στοιχείων (Σύσταση 3), ενώ επίσης εισάγουν στον έλεγχο του προληπτικού συστήματος και τις πληρωμές σε μετρητά χρήματα (Συστάσεις 12c, 16b, 20). Μάλιστα, το 2004 υπάγεται ειδικές συστάσεις και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας στο σύστημα αντιμετώπισης του ξεπλύματος, ακόμη και αν γίνεται με νόμιμα περιουσιακά στοιχεία²². Τις κινήσεις αυτές ακολουθούν: το 2003 ο ΟΗΕ με τη Σύμβαση για τη διαφθορά που περιέχει σχετικές διατάξεις για το ξέπλυμα και τη δήμευση (άρθρα 23 και 31), το 2005 το Συμβούλιο της Ευρώπης (Μάιος 2005) με μια νέα Σύμβαση για το ξέπλυμα και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, η οποία θα αντικαταστήσει, όταν τεθεί σε ισχύ, τη Σύμβαση του 1990 (άρθρ. 49 παρ. 6 στοιχ. α) και η Ε.Ε. με την τρίτη σχετική οδηγία (2005/60/ΕΚ), η οποία αντικατέστησε επίσης εξ ολοκλήρου την πρώτη οδηγία του 1991, όπως είχε στο μεταξύ τροποποιηθεί το 2001 (άρθρ. 44). Παράλληλα η Ε.Ε. είχε ήδη παρέμβει στο πεδίο και με συμπληρωματικά νομικά εργαλεία.

Ειδικότερα ζητήματα των 40+ 9 Συστάσεων:

²¹ Μία από τις διάφορες δυνατότητες ορισμού της προηγούμενης εγκληματικής πράξης που προβλέπεται για τα κράτη είναι αυτή της απειλούμενης ποινής με μέγιστο όριο τουλάχιστον ενός έτους ή ελάχιστο τουλάχιστον 6 μηνών.

²² Βλ. FATF-GAFI, Special Recommendations on Terrorist Financing, 22 October 2004

Ως προς το περιεχόμενο των 40 + 9 Συστάσεων της FATF αξίζει να σημειωθούν τα εξής: καίριο ζήτημα για την ομάδα υπήρξε, όπως προαναφέραμε, όχι μόνο η καταστολή των εγκληματικών ενεργειών αλλά και η πρόληψή τους. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, τα κράτη θα έπρεπε να διαθέτουν ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για τέτοιου είδους αδικήματα το οποίο παλαιότερα δεν υπήρχε. Με τις Συστάσεις, λοιπόν, εγκαθιδρύεται ένα συγκεκριμένο νομικό καθεστώς προσαρμοσμένο στις εσωτερικές ανάγκες κάθε επιμέρους κράτους. Με άλλα λόγια, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος εξειδικεύεται ως μία πράξη συγκεκριμένης ποινικής απαξίας. Προς επίρρωση του γεγονότος αυτού, η FATF πρότεινε την ποινικοποίηση του εν λόγω εγκλήματος με όρους ανάλογους με εκείνους που προτείνονται το 1988 στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών και στη Σύμβαση του 2000 των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, στις οποίες θα αναφερθούμε παρακάτω. Επιπροσθέτως, προέβλεψε πέραν της ποινικής και αστική ευθύνη για όσους δεν τηρούσαν την Οδηγία.

Ωστόσο, η υλοποίηση αυτού του εγχειρήματος δεν θα επιτυγχανόταν με μόνη την υιοθέτηση από τα κράτη συγκεκριμένων κανόνων και νόμων. Γι' αυτό το λόγο δόθηκε βαρύνουσα σημασία στη διασυννοριακή συνεργασία των κρατών μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών ώστε να υπάρξει και ουσιαστική εφαρμογή του σχεδίου, μέσω της δημιουργίας ενός εθνικού κέντρου ανταλλαγής πληροφοριών για κάθε πράξη για την οποία υπάρχει η υπόνοια εγκληματικής δράσης ξέπλυματος χρήματος. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη που υιοθετούν τις Συστάσεις να εξακριβώσουν με μεγαλύτερη ευχέρεια αν πράγματι υφίστανται οι εντεταλμένες αρχές επιβολής του νόμου για τη διερεύνηση τέτοιων συναλλαγών. Για το σκοπό αυτό, συγκροτήθηκε η Μονάδα Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, επιφορτισμένη με την ευθύνη για την πραγματοποίηση του έργου αυτού.

Επιπλέον, οι Συστάσεις προβλέπουν την υιοθέτηση μέτρων, προκειμένου οι αρχές να μπορούν όχι μόνο να εντοπίσουν και να καταστείλουν την εγκληματική πράξη αλλά και να κατάσχουν τα περιουσιακά στοιχεία και τα έσοδα που προέκυψαν από το ξέπλυμα χρήματος. Προς επίρρωση των μέτρων αυτών, θεσπίστηκε μία άλλη δέσμη μέτρων, αυτή της «*δέουσας επιμέλειας*» με σκοπό τον εντοπισμό όποιου επιχειρήσει να χρησιμοποιήσει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ως το μέσο υλοποίησης των παράνομων ενεργειών του.

Παράλληλα, έμφαση δίνεται και σε επαγγέλματα, όπως αυτά των δικηγόρων και των λογιστών, στους οποίους επιβάλλεται πλέον η τήρηση των βιβλίων-αρχείων τα οποία πρέπει υποχρεωτικά να διατηρούνται για πέντε χρόνια. Βέβαια, πέραν των συνηθισμένων μέτρων η

εξέλιξη της τεχνολογίας και της κοινωνίας των πληροφοριών οδήγησε στην λήψη μέτρων για μεγάλες ή «ασυνήθιστες» συναλλαγές οι οποίες πραγματοποιούνται με νέες τεχνολογίες, οι οποίες με τα καθιερωμένα πρότυπα δεν θα μπορούσαν να εντοπισθούν ή ακόμα και να προβλεφθούν.

Αρκετά χρόνια αργότερα, ενόψει αφενός της ανάγκης εξέλιξης του ρυθμιστικού πλαισίου, λόγω της εμφάνισης νέων οικονομικών εγκλημάτων, για τα οποία δεν υπήρχε πρόβλεψη αντιμετώπισης και αποφυγής και αφετέρου της ανάγκης για ενίσχυση της προστασίας της αξιοπιστίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η FATF προχώρησε στην αναθεώρηση των Συστάσεων. Η διαφθορά, η ανάπτυξη όπλων μαζικής καταστροφής και η ραγδαία αύξηση των φορολογικών εγκλημάτων κατέστησαν αναγκαίο τον εμπλουτισμό των Συστάσεων με καινοτόμες ιδέες και σύγχρονα μέτρα δράσης, τα οποία ελήφθησαν μετά από τουλάχιστον δύο χρόνια διαβουλεύσεων, οπότε ήρθαν στο φως οι νέες αναθεωρημένες Συστάσεις και οι συνοδευτικές ερμηνευτικές παρατηρήσεις, στις 16 Φεβρουαρίου 2012.

Τα αναθεωρημένα κείμενα κατ' αρχήν αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των ήδη υφιστάμενων Συστάσεων αναφορικά με τις περιοχές «υψηλού κινδύνου», ενώ αναμόρφωσαν το ρυθμιστικό πλαίσιο, καλύπτοντας και τις νέες απειλές, όπως αναφέρθηκαν ανωτέρω. Από την άλλη πλευρά, παρείχαν μεγαλύτερη ευελιξία σε σχέση με τις περιοχές «χαμηλού κινδύνου», ώστε να επικεντρωθούν οι προσπάθειες στα πρόσωπα και τις δραστηριότητες που εμφανίζουν «υψηλό κίνδυνο».

Το παλιό κείμενο που περιελάμβανε τις 40 + 9 Συστάσεις δεν καταργήθηκε· αντιθέτως, διατηρείται ακέραιο, σε ένα ενιαίο κείμενο συναποτελούμενο τόσο από τις 40 νέες Συστάσεις της FATF όσο και από τις παλιές 40 Συστάσεις για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αλλά και τις 9 Ειδικές Συστάσεις, που υιοθετήθηκαν στη συνέχεια για την καταπολέμηση χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, με τη σειρά τους, οφείλουν να συμβάλλουν ενεργά στον αγώνα αυτό με τις δικές τους ενέργειες και διαδικασίες προστασίας, όπως με τις εσωτερικές τους πολιτικές, που αποσκοπούν στην καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναπτύξουν εσωτερικούς μηχανισμούς στήριξης των προσπαθειών συμπεριλαμβανομένων και προγραμμάτων εποπτείας και ελέγχων των θυγατρικών τους καταστημάτων ώστε να διασφαλίζεται ότι εν συνόλω τόσο το κεντρικό κατάστημα μίας τράπεζας όσο και τα υποκαταστήματα της σε όλη

την επικράτεια κάθε χώρας έχει συμμορφωθεί με τις Συστάσεις και τους εσωτερικούς κανονισμούς του κεντρικού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Η επίτευξη του σκοπού αυτού δημιουργεί την υποχρέωση όλες οι τράπεζες και όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναφέρουν κάθε εγχώρια και διεθνή νομισματική συναλλαγή που υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο ποσό, ενώ οι νέες Συστάσεις υποχρεώνουν όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα επαγγέλματα, συμπεριλαμβανομένων των δικηγόρων, να αναφέρουν αμέσως κάθε λογής ύποπτες συναλλαγές που γίνονται αντιληπτές στη Μονάδα Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών.

Στην Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης συμμετέχουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και 14 κράτη μέλη της ΕΕ. Για να γίνει μέλος μια χώρα πρέπει να θεωρείται στρατηγικής σημασίας (μεγάλο μέγεθος πληθυσμού, μεγάλο ΑΕΠ, ανεπτυγμένος τραπεζικός και ασφαλιστικός τομέας, κ.λπ.), να συμμορφώνεται με διεθνώς αποδεκτές οικονομικές προδιαγραφές και να συμμετέχει και σε άλλους σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς. Από τη στιγμή που ένα μέλος, μια χώρα ή οργανισμός πρέπει να εγκρίνει και να υποστηρίξει τις πιο πρόσφατες συστάσεις της FATF, δεσμεύεται να αξιολογείται και από άλλα μέλη. Επίσης, οφείλει να συνεργαστεί με την FATF για την ανάπτυξη των μελλοντικών συστάσεων.

V.3. Άλλοι φορείς και οργανώσεις

Η FATF δεν αποτελεί το μοναδικό φορέα για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και την αντιμετώπιση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η εξέλιξη των πραγμάτων ώθησε τα κράτη στην ενδυνάμωση της προσπάθειας αυτής μέσω της δημιουργίας και άλλων οργανώσεων αλλά και την αρωγή διεθνών φορέων.

Η Moneyval, όπως ονομάζεται η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για την αξιολόγηση των μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ιδρύθηκε το 1997 και συνιστά όργανο παρακολούθησης του Συμβουλίου της Ευρώπης αποτελούμενη από 47 κράτη μέλη. Στόχος αυτής, είναι η αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τα κύρια διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής τους, καθώς και διατύπωση συστάσεων προς τις εθνικές αρχές σχετικά με τις απαραίτητες βελτιώσεις στα συστήματά τους.

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία (διεθνώς γνωστή ως BCBS) αποτελεί φορέα ο οποίος, είναι επιφορτισμένος με τη σύνταξη εκθέσεων αναφορικά με θέματα πρόληψης της χρησιμοποίησης του τραπεζικού συστήματος για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και καταστολής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Κύριος της στόχος είναι, η τήρηση μίας ενιαίας γραμμής ως προς την ερμηνεία και την αντιμετώπιση των ζητημάτων που ανακύπτουν από όλες τις εθνικές εποπτικές αρχές. Ενδεικτικά, στις 2 Ιουλίου 2020, δημοσίευσε τις τελικές κατευθυντήριες γραμμές (“guidelines”) αναφορικά με τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι επιφορτισμένες αφενός για θέματα προληπτικής εποπτείας (“prudential supervision”), και αφετέρου για θέματα πρόληψης και καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (“AML/CFT”). Βασικός στόχος των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, οι οποίες εκπονήθηκαν από την ‘BCBS’ σε στενή συνεργασία με την Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (‘FATF’), είναι η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των προαναφερθεισών εθνικών αρχών για την αποτελεσματική και έγκαιρη πρόληψη και καταστολή ‘AML/CFT’ εγκλημάτων²³.

Επίσης, ανεπίσημος πλην όμως σημαντικός φορέας, είναι η ομάδα Egmont, η οποία λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος των χωρών για τη διασυνοριακή ανταλλαγή πληροφοριών. Αποτελεί το σημείο αναφοράς στον τομέα της κατάρτισης και της ανταλλαγής πληροφοριών για τα ζητήματα αυτά διευκολύνοντας παράλληλα τη συνεργασία μεταξύ Μονάδων των Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών (ΜΧΠ) με τις χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως ενιαία κοινότητα συνδράμει από πλευρά της στην παγκόσμια καταπολέμηση του «ξεπλύματος χρήματος», με την αρωγή της INTERPOL, της Offshore Ομάδας των Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας (OGBS), του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) και της Αντιτρομοκρατικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών και της Εκτελεστικής Διεύθυνσης (UNCTED).

Παράλληλα, συστάθηκε το Forum για την Οικονομική Σταθερότητα (FSF), τον Απρίλιο του 1999 στην Ουάσινγκτον από τους υπουργούς Οικονομικών και τους διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών της G-7. Αποστολή του είναι να μελετήσει την επίδραση των offshore οικονομικών κέντρων στη σταθερότητα του οικονομικού συστήματος, αλλά και να προτείνει ουσιαστικές λύσεις στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.

²³ βλ. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d505.htm>

Το Office Of Foreign Assets Control (OFAC), διαχειρίζεται τις οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις με βάση την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. και βέβαια καθοριστικός είναι ο ρόλος της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), το οποίο αξιολογεί της συμμόρφωσης των χωρών-μελών με το διεθνές πρότυπο που περιλαμβάνεται στις 49 Συστάσεις της FATF, είναι επιφορτισμένο με την επίβλεψη του νομικού και θεσμικού πλαισίου κάθε χώρας, ώστε να εντοπιστούν πιθανές ευπάθειες του συστήματος λειτουργίας και να εφαρμοστούν στη συνέχεια τα κατάλληλα οργανωτικά μέτρα ώστε να διορθωθούν οι ελλείψεις ή οι αστοχίες. Πέραν της εποπτείας, ρόλος του είναι η συλλογή πληροφοριών από τη διαδικασία αξιολόγησης με σκοπό τη συγκέντρωση, ανάλυση και ανάπτυξη τελικά τεχνικών βοήθειας προς τα κράτη για την καλύτερη αξιολόγησή τους. Η διαδικασία αυτή συντελείται με τη χρήση ενός συγκεκριμένου εργαλείου, που αναπτύχθηκε από την Ειδική Ομάδα Δράσης (FATF) μαζί με το ΔΝΤ, την Παγκόσμια Τράπεζα και τους Περιφερειακούς Φορείς FATF-Style (FSRBS). Αυτή εγκρίθηκε από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ τον Μάρτιο του 2004, με την ονομασία «Μεθοδολογία».

Η «Μεθοδολογία» εφαρμόζεται σε δύο σκέλη: Αρχικώς, συντάσσεται μία λεπτομερής έκθεση αξιολόγησης, η οποία παρέχει μια περιγραφική ανάλυση των νόμων και των κανονισμών που είναι σε ισχύ κατά το χρόνο αποστολής της αξιολόγησης ή αμέσως μετά, καθώς και συστάσεις για την ενίσχυση του συστήματος συμμόρφωσης μιας χώρας σχετικά με τις επιταγές της FATF. Παράλληλα, κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης συντάσσεται η Έκθεση για την Τήρηση των Προτύπων και Κωδικών (ROSC), η οποία συνοψίζει τα κύρια πορίσματα της έκθεσης αξιολόγησης.

Από την πλευρά του το ΔΝΤ διεξάγει αξιολογήσεις AML / CFT, όπως διεθνώς ορίζονται η καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και η καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, τόσο ως μέρος του Προγράμματος Αξιολόγησης του Χρηματοοικονομικού Τομέα (FSAP) όσο και σε Υπεράκτια Χρηματοοικονομικά Κέντρα Αξιολόγησης του προγράμματος (OFC). Σε αντίθεση με άλλους κώδικες και πρότυπα του χρηματοπιστωτικού τομέα, AML / CFT ROSCs και DARs (αξιολογήσεις) διεξάγονται επίσης και από άλλους φορείς αξιολογητών. Απώτερος στόχος του ΔΝΤ είναι να διεξάγονται όσο το δυνατόν περισσότερες αξιολογήσεις κάθε χώρας ετησίως.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών ('EBA'), η οποία αφενός έχει νομική υποχρέωση να καθοδηγεί, να συντονίζει και να παρακολουθεί τον αγώνα

του χρηματοπιστωτικού τομέα της ΕΕ κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, αφετέρου διαθέτει τις τεχνικές γνώσεις για όλους τους τομείς ρύθμισης των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και μέσα από τη διεξαγωγή ερευνών²⁴ και τη δημοσίευση κατευθυντήριων γραμμών²⁵ και εκθέσεων²⁶ συνδράμει στην κοινή αντιμετώπιση του διεθνούς φαινομένου από τα κράτη μέλη.

VI. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

VI.1. ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

VI.1.1. Εισαγωγικά

Σε αδρές γραμμές, το ευρύτερο υπερκρατικό θεσμικό περίγραμμα²⁷, στο οποίο θα αναφερθούμε αναλυτικά στα πλαίσια της παρούσας είναι το εξής: Ο διεθνής ορίζοντας της καταστολής της «νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα», οριοθετείται καταρχήν από τις προβλέψεις των άρθρων 4 και 5 της Συμβάσεως της Βιέννης του ΟΗΕ «κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών» (που κυρώθηκε με τον Ν. 1990/1991), της υπ. αρ. R 80 (10) Συστάσεως της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης «για τα μέτρα κατά της μεταφοράς και εξασφάλισης των προσόδων εγκληματικής προέλευσης» και κυρίως της Οδηγίας 91/308/ΕΟΚ του 1991 και την σύμβαση του Στρασβούργου του 1990 για το

²⁴ βλ. την από 15.06.2020 έρευνα της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (‘ΕΒΑ’) για τους παράγοντες της πολιτικής “de-risking” των πιστωτικών και λοιπών χρηματοδοτικών ιδρυμάτων σε επίπεδο ΕΕ, στο πλαίσιο των νέων καθηκόντων της ‘ΕΒΑ’ που απορρέουν από τον Κανονισμό (ΕΕ) 2019/2175 και αποσκοπεί πρωτίστως στην κατανόηση των λόγων για τους οποίους τα πιστωτικά και λοιπά χρηματοδοτικά ιδρύματα καταφεύγουν στην αξιοποίηση της πολιτικής “de-risking”. Και την από 12.05.2020 έρευνα για τα “dividend arbitrage trading schemes” (γνωστά και ως “Cum-Ex/Cum-Cum”) και τις επιπτώσεις στο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (‘AML/CFT’). Συνεπεία των προαναφερθέντων, η ‘ΕΒΑ’ πρόεβη στη δημοσίευση Σχεδίου Δράσης (“Action Plan”) για τη διετία 2020-2021 με 10 πρωτοβουλίες, προκειμένου να ενισχύσει το υφιστάμενο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σε σχέση με τη λειτουργία των εν λόγω συστημάτων.

²⁵ βλ. την από 29.05.2020 δημοσίευση του τελικού κειμένου των κατευθυντήριων γραμμών της για την προέλευση και παρακολούθηση των δανείων (“loan origination and monitoring”), όπου καθιερώνονται, μεταξύ άλλων, συγκεκριμένοι κανόνες για τη διαχείριση, από πλευράς πιστωτικών ιδρυμάτων, του κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στο πλαίσιο της χορήγησης δανείων ή/και λοιπών πιστώσεων.

²⁶ βλ. την από 5.2.2020 έκθεση αναφορικά με την προσέγγιση που ακολουθούν οι εθνικές αρμόδιες αρχές των κρατών μελών της ΕΕ στο πλαίσιο του εποπτικού τους ρόλου στη θεματική του ‘AML/CFT’.

²⁷ Παύλου «Το ‘πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών’ στην προδικασία για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (Ν. 2331/1995)» ΠοινΧρ 2005, σελ. 769

ξέπλυμα, την αναζήτηση, την κατάσχεση και τη δήμευση των προσόδων του εγκλήματος, που κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 2655/1998²⁸. Σημαντική δε αξία για το περιεχόμενο των εθνικών ρυθμίσεων και ιδίως αυτών της ελληνικής νομοθεσίας έπαιξε και το σύνολο των αναθεωρημένων –ήδη το 2003– 40 Συστάσεων²⁹ της FATF, και των 8 Συστάσεων³⁰ που αφορούν την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Προστέθηκε δε η υπ. αρ. 500/2001 Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ε.Ε. «για το ξέπλυμα, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος», και η υπ. αρ. 577/2003 Απόφαση-Πλαίσιο της Ε.Ε. «σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Η όλη εικόνα του συντονισμού σε ευρωπαϊκού επίπεδο, που νοηματοδοτείται ευκρινέστερα μετά και το «Πρόγραμμα της Χάγης για την ενίσχυση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση»³¹, γίνεται σαφέστερη στα επιχειρησιακά όρια που καθορίζουν μία σειρά Αποφάσεων-Πλαισίων³², όπως είναι κυρίως η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ της 13ης Ιουνίου 2002, σχετικά με τις κοινές ομάδες

²⁸ «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες».

²⁹ Βλ. τις Συστάσεις αυτές σε http://www1.oecd.org/fatf/40Recs_en.htm

³⁰ Βλ. τις ειδικές αυτές Συστάσεις σε http://www1.oecd.org/fatf/SRecsTF_en.htm

³¹ Βλ. ΕΕ C 53/2005 σ. 1 επ.

³² Οι «Αποφάσεις-Πλαίσιο» αποτελούν ένα σχετικά νέο νομικό εργαλείο του «ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου» στα πλαίσια του Γ΄ Πυλώνα, που προστίθεται δίπλα στις Αποφάσεις, τις Κοινές Θέσεις, και τις Συμβάσεις και στηρίζεται στο άρθρο 34 § 2 εδ β΄ ΣΕΕ. Πρόκειται για κείμενα που υιοθετούνται μετά από διακρατική συνεργασία, και όχι απευθείας από τα Κοινοτικά όργανα, ομόφωνα από τους Υπουργούς Δικαιοσύνης των κρατών μελών, κατόπιν πρωτοβουλίας είτε ενός κράτους-μέλους ή του Συμβουλίου ή της Επιτροπής της Ε.Ε., και αποτυπώνουν τις κοινές αποδεκτές θέσεις σε νομοτεχνικό και κυρίως δικαιοπολιτικό επίπεδο. Η «Απόφαση - Πλαίσιο» δηλαδή, αποτελεί ένα πολιτικά και ουσιαστικά δεσμευτικό για τα κράτη μέλη ευρωπαϊκό νομικό κείμενο προϊόν διακρατικής-διακυβερνητικής συνεργασίας, που καθορίζει τις σταθερές παραμέτρους ποινικής τυποποίησης κάποιων εγκλημάτων: ήτοι καθορίζει τις πράξεις που πρέπει να τυποποιηθούν σε εγκλήματα, το γενικότερο επιθυμητό πλαίσιο των απειλουμένων ποινών, τη διαμόρφωση διακεκριμένων ή προνομιούχων παραλλαγών των εγκλημάτων και εν γένει στοιχεία για την θέσπιση μιας ποινικής νομοθεσίας. Αφήνεται όμως στο κάθε κράτος-μέλος η επιλογή των μέσων και του εν γένει τρόπου επιτεύξεως των όρων της αποφάσεως-πλαισίου, ώστε να είναι δυνατή η εκμετάλλευση του ισχύοντος ποινικού status του κάθε κράτους, και κυρίως η τήρηση των συνταγματικών ορίων που το καθένα έχει. Βέβαια, εκ του γεγονότος ότι ρητά δεν παράγουν «άμεσο αποτέλεσμα», η εναρμόνιση της εσωτερικής νομοθεσίας γίνεται με την έκδοση κοινού εθνικού νόμου, οπότε επιτυγχάνεται η εσωτερική τουλάχιστον πολιτική νομιμοποίηση μέσω του Κοινοβουλίου, εντός όμως προχαραγμένων και δεσμευτικών εν πολλοίς ορίων, που η ίδια η ευρωπαϊκή εκτελεστική εξουσία (Συμβούλιο της Ε.Ε., Επιτροπή της Ε.Ε. και Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης) έθεσε, ως προς το περιεχόμενο του νέου νόμου. Για τις Αποφάσεις-Πλαίσια βλ. εκτενώς Παύλου, Το Ποινικό Δίκαιο και οι «Αποφάσεις-Πλαίσιο» της Ε.Ε. Μία ακόμη (επικίνδυνη) πύλη εισόδου του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου στο ελληνικό, ΠοινΧρ 2004, 961 επ. και τις εκεί βιβλιογραφικές αναφορές, καθώς επίσης βλ. και τα κείμενα όσων «αποφάσεων-πλαισίων» υιοθετήθηκαν ήδη μέχρι σήμερα σε Παύλου (επιμ.), Οι Αποφάσεις-Πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην σειρά «Διεθνή και Ευρωπαϊκά Κείμενα Ποινικού Δικαίου», τ. II, 2005.

έρευνας³³, η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών³⁴, καθώς και το Πρωτόκολλο που καταρτίστηκε βάσει του άρθρου 43 παράγραφος 1 της σύμβασης για την ίδρυση ευρωπαϊκής αστυνομικής υπηρεσίας (σύμβαση Euroroi), για την τροποποίηση του άρθρου 2 και του παραρτήματος της εν λόγω σύμβασης³⁵.

Επικεντρώνοντας την προσοχή μας στο διεθνές και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, για να διερευνήσουμε τους βασικούς άξονες ποινικοποίησης του ξεπλύματος, θα πρέπει να προσεγγίσουμε τα διεθνή κείμενα, τα οποία εν συνεχεία ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη. Ζητήματα όπως αυτό της τυχόν ανάδειξης κάποιου έννομου αγαθού από την επιδιωκόμενη σε διεθνές επίπεδο ποινικοποίηση, η ευρύτητα της έννοιας του ξεπλύματος, συναρτήσει τόσο της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας όσο και του προϊόντος/περιουσίας στην οποία αυτό αναφέρεται, η εκ του νόμου απαιτούμενη υποκειμενική ευθύνη του δράστη του ξεπλύματος, το επίπεδο αυστηρότητας των προβλεπόμενων ποινών και ο θεσμός της δήμευσης, ως κύρωσης που συνοδεύει την ποινική του αντιμετώπιση, είναι προβληματικές γύρω από τις οποίες αξίζει να περιστραφεί η έρευνά μας στα διεθνή κείμενα και εν συνεχεία η τυποποίηση τους από τον εσωτερικό νομοθέτη.

VI.1.2. Η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του παράνομου εμπορίου των ναρκωτικών και των ψυχοτρόπων ουσιών (1988)

Πρόκειται για το πρώτο κείμενο διεθνούς ποινικού δικαίου, το οποίο υποχρέωσε τα κράτη να ποινικοποιήσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, το προερχόμενο όμως αποκλειστικά από το εμπόριο ναρκωτικών και το οποίο κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 1990/1991.

Μάλιστα για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο, διαμορφώθηκε στη σύμβαση αυτή η νομική έννοια του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και οι νομοτυπικές μορφές αυτού – κυρίως οι ενέργειες που συνιστούν τις εγκληματικές συμπεριφορές – έχουν έκτοτε διατηρηθεί σχεδόν όμοιες, σε όλα τα επόμενα διεθνή κείμενα του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι ορισμοί του ξεπλύματος της εν λόγω σύμβασης επηρέασε πολλές κρατικές νομοθεσίες, μεταξύ των οποίων και την ελληνική. Η διαφορά έγκειται, στο ότι στα

³³ Βλ. ΕΕ L 162 της 20/06/2002 σ. 1 επ.

³⁴ Βλ. ΕΕ L 190 της 18/07/2002 σ. 1 επ.

³⁵ Βλ. ΕΕC 358 της 13/12/2000 σ. 2-7

επόμενα διεθνή κείμενα, διευρύνθηκε η έννοια της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας (του βασικού αδικήματος), ώστε να συμπεριλάβει περισσότερα αδικήματα από τα οποία μπορεί να έχει προέλθει η προς νομιμοποίηση περιουσία³⁶.

Τέλος, ο Έλληνας νομοθέτης ακολουθώντας τους ορισμούς της παραπάνω Σύμβασης, προέβλεψε τις υποστάσεις της επιδίωξης, της συγκάλυψης και της κτήσης ή κατοχής (άρθρο 2 παρ. 2 στ. α, β και γ Ν. 3691/2008). Οι ενέργειες που συνιστούν ξέπλυμα από νομική άποψη σύμφωνα με τους ελληνικούς ορισμούς και εκείνους της παραπάνω Σύμβασης αντιστοιχούν στις τρεις φάσεις του ξεπλύματος, τις οποίες είχε διακρίνει η FATF, ήδη στην πρώτη της Έκθεση στην προσπάθεια κατανόησης του φαινομένου του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

VI.1.3. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το ξέπλυμα, την έρευνα, το πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων του εγκλήματος (1990)

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Στρασβούργου για το «ξέπλυμα, την έρευνα την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες»³⁷, την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει με το Ν. 2655/1998 (ΦΕΚ 264 Α΄) και έτσι έχει αποκτήσει την *αυξημένη τυπική ισχύ* που το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματός³⁸ μας – διατηρώντας, μάλιστα,

³⁶Σε αυτή τη Σύμβαση η ρύθμιση του ξεπλύματος είναι περιορισμένη γιατί βασικό αδίκημα, μπορεί να είναι μόνο έγκλημα που εμπίπτει στο παράνομο εμπόριο ναρκωτικών κατ' άρθρο 3 παρ. 1 β΄.

³⁷Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the proceeds from crime, 8.XI.1990.

³⁸ Άρθρο 28 του Συντάγματος: «1. Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.

2. Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη, μπορεί να αναγνωρισθούν, με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Για την ψήφιση νόμου που κυρώνει αυτή τη συνθήκη ή συμφωνία απαιτείται πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

3. Η Ελλάδα προβαίνει ελεύθερα, με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, σε περιορισμούς ως προς την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας.

Ερμηνευτική δήλωση

Το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.»

επιφυλάξεις ως προς ορισμένα άρθρα της³⁹, είναι το πρώτο, μετά τη Σύμβαση του ΟΗΕ του 1988, διεθνές νομικό κείμενο μιας προσπάθειας γενικής αντιμετώπισης του ξεπλύματος. Στη Σύμβαση αυτή, δεν μπορεί να πει κανείς ότι αναδεικνύεται, είτε στο προοίμιο, είτε στις επιμέρους διατάξεις της, κάποιο συγκεκριμένο *έννομο αγαθό*, με το οποίο να συνδέει την ποινικοποίηση του ξεπλύματος. Προβλέπει, ωστόσο, ρητά ότι τα κράτη μπορούν να ορίσουν πως το έγκλημα του ξεπλύματος δεν εφαρμόζεται στο πρόσωπο που τέλεσε την προηγούμενη αξιόποινη πράξη από την οποία προέρχονται τα παράνομα έσοδα (άρθρ. 6 παρ. 2 β).

Σχετικά με τις συμπεριφορές του ξεπλύματος που περιγράφονται από τη Σύμβαση (άρθρ. 6 παρ. 1) παρατηρείται η σύνδεση με μια προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, δηλ. ένα «κύριο αδίκημα», το οποίο (άρθρ. 1 στοιχ. ε), μπορεί να είναι οποιοδήποτε έγκλημα, από το οποίο προέρχονται προϊόντα που μπορούν να καταστούν αντικείμενο ξεπλύματος. Σε πρώτη ανάγνωση, ο αυτός ορισμός ότι έχει εξαιρετική ευρύτητα· ωστόσο, τόσο η αναφορά του προοιμίου στη χρήση της ποινικοποίησης του ξεπλύματος ως μέσου για την καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος, όσο και η ρητή δυνατότητα που δόθηκε με τη Σύμβαση του 1990 στα κράτη μέλη να περιορίσουν την έννοια του ξεπλύματος μέσα από τη σύνδεσή του με συγκεκριμένες μόνο προηγούμενες εγκληματικές πράξεις, οι οποίες κατά την ιστορικοβουλευτική προσέγγισή της θα πρέπει να περιλαμβάνουν πάντως οπωσδήποτε τα *σοβαρά* αδικήματα, όπως το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων, την εμπορία ανθρώπων κ.λπ., δηλώνοντας για ποια αποκλειστικά κύρια αδικήματα μπορεί να εφαρμόζεται το έγκλημα του ξεπλύματος, δίνεται τελικά μια σαφώς διαφορετική εικόνα.

Επίσης, εξαιρετική ευρύτητα θα μπορούσε να εντοπίσει κανείς στον ορισμό που δίδεται στη Σύμβαση για το προϊόν του εγκλήματος⁴⁰: Η χρήση του γενικού όρου «προέρχεται» απέβλεπε κατά τους συντάκτες της Σύμβασης, στην αποφυγή της συζήτησης του κατά πόσον υπάγονται στην έννοια αυτή και προϊόντα που προέρχονται *εμμέσως* από την εγκληματική δραστηριότητα και τα οποία καθότι φαίνεται ο ιστορικός νομοθέτης δεν ήθελε να

³⁹ Στο άρθρο τέταρτο του Ν. 2655/1998, γίνεται ρητά μνεία του ότι «διατυπώνονται οι εξής επιφυλάξεις, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 40 της Σύμβασης, στα ακόλουθα άρθρα αυτής: α. ... β. Στο άρθρο 6: Αδικήματα σχετικά με το ξέπλυμα χρήματος είναι αυτά που περιλαμβάνονται στην έννοια της εγκληματικής δραστηριότητας κατά το στοιχείο α' του άρθρου 1 του Ν. 2331/1995, όπως αυτό συμπληρώθηκε με την παρ. 16 του άρθρου 2 του Ν. 2479/1997 και την παρ. 1 του άρθρου 6 του Ν. 2515/1997».

⁴⁰ Κατ' άρθρο 1 στοιχ. α «προϊόν είναι κάθε οικονομικό πλεονέκτημα που προέρχεται από ποινικό αδίκημα»

αποκλείσει⁴¹. Βάσει της διατύπωσης πάντως εύλογα θα μπορούσε να διατυπωθεί και η αντίθετη προσέγγιση: καθόσον το γράμμα της Σύμβασης δεν αναφέρεται ρητά στο έμμεσο της προέλευσης του προϊόντος από την εγκληματική δραστηριότητα και αυτό αποτελεί στοιχείο που λαμβάνεται υπόψη στη θεμελίωση της αξιόποινης έννοιας του ξεπλύματος, μια τέτοια εκδοχή θα έπρεπε να αποκλειστεί.

Ακολούθως, το θεμέλιο της ποινικής καταστολής του ξεπλύματος, η αποστέρηση του εγκληματία από τα προϊόντα του εγκλήματος, επιτυγχάνεται κατά τη Σύμβαση με δύο τρόπους: Πρώτον, με την καθιέρωση ειδικών αρχών διεθνούς συνεργασίας και δεύτερον με την *επενέργεια στις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών, ως μέτρο ουσιαστικού ποινικού δικαίου, μέσα από την υποχρέωσή τους να προσδώσουν χαρακτήρα ποινικού αδικήματος στο ξέπλυμα, όπως ορίζεται η νομοτυπική μορφή του στο άρθρο 6 αυτής. Ως προς τις συμπεριφορές που περιγράφονται ως ξέπλυμα (η μετατροπή ή μεταφορά περιουσιακών στοιχείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, η απόκρυψη ή κάλυψη της πραγματικής φύσης, προέλευσής τους κ.λπ., η απόκτηση, κατοχή ή χρήση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων καθώς και η συμμετοχή στις συμπεριφορές αυτές ή η απόπειρά τους⁴²) έχουν από άποψη αντικειμενικών στοιχείων το ίδιο περιεχόμενο με αυτό που ορίστηκε για πρώτη φορά στη Σύμβαση του ΟΗΕ (1988) για τη διακίνηση ναρκωτικών⁴³, αφού περιλαμβάνουν τόσο το «γνήσιο ξέπλυμα» (απόκρυψη των παράνομων εσόδων ή της πηγής τους και τη μετατροπή τους, ώστε να εμφανίζονται ως νόμιμα), όσο και το «μη γνήσιο ξέπλυμα» (την απλή απόκτηση, κατοχή ή χρήση της εγκληματικής περιουσίας, χωρίς να είναι απαραίτητη η προσφορότητα των πράξεων ή ο δόλος του δράστη για απόκρυψη ή μετατροπή της περιουσίας ή ακόμη για συνδρομή του δράστη της αξιόποινης πράξης από την οποία αυτή προήλθε⁴⁴).*

Σε πρώτη ανάγνωση τα κράτη φαίνεται να αναλαμβάνουν την υποχρέωση να ποινικοποιήσουν το ξέπλυμα που προέρχεται από κάθε έγκλημα, ωστόσο με μια λογική ερμηνεία είναι φανερό ότι η υποχρέωση υφίσταται για τα εγκλήματα που είναι πρόσφορα να αποφέρουν στο δράστη οικονομικό όφελος (*dé lits de profit, profit-oriented crimes*)⁴⁵.

⁴¹ Για τα προβλήματα που προκύπτουν σχετικά βλ. ενδεικτικά Διονυσοπούλου, Πότε ένα περιουσιακό στοιχείο προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα; ΠΧρ 2006, 361 επ.

⁴² άρθρ. 6 παρ. 1

⁴³ Βλ. άρθρ. 3 παρ. 1 στοιχ. (β) και (γ) της Σύμβασης του ΟΗΕ για την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών.

⁴⁴ Για τη διάκριση μεταξύ γνήσιου και μη γνήσιου ξεπλύματος βλ. *Τριανταφύλλου*, σε Τιμ. Τόμ. για τον Ν. Ανδρουλάκη, 744 επ. και ιδίως 748-749.

⁴⁵ Βλ. J. Pradel-G. Corstens, *Droit penal européen*, 2002, σελ. 225 επ., J-P Laborde, *Etat des droits et crime organize*, 2005, σελ. 69. Για τα εγκλήματα αυτά βλ. Μέρος Δεύτερο, §2, σελ. 40 επ.

Επίσης, όπως αναφέρθηκε, η Σύμβαση παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη να μην θεωρούν κάθε έγκλημα ως κύριο του ξεπλύματος αδίκημα, αλλά να δηλώσουν εκείνα τα εγκλήματα που επιθυμούν να είναι κύρια αδικήματα του ξεπλύματος, τα οποία πάντως *πρέπει να είναι σοβαρά*.⁴⁶

Το δεύτερο μέτρο ουσιαστικού δικαίου, που πρέπει να ληφθεί από τους εσωτερικούς νομοθέτες, κατατείνει στην αποστέρηση του εγκληματία από το προϊόν του εγκλήματος και για το οποίο η Σύμβαση καθιερώνει την υποχρέωση των κρατών μελών να υιοθετήσουν στην εσωτερική τους νομοθεσία ρυθμίσεις σχετικές με τη *δήμευση κάθε προϊόντος*, δηλαδή του οικονομικού πλεονεκτήματος, που προέρχεται από ποινικό αδίκημα⁴⁷, κάθε είδους περιουσιακού στοιχείου η αξία του οποίου αντιστοιχεί στο προϊόν αυτό⁴⁸ και κάθε μέσου που χρησιμοποιείται ή προορίζεται για χρήση με σκοπό τη διάπραξη ενός ή περισσότερων ποινικών αδικημάτων. Παράλληλα δίνεται, η ευχέρεια στα κράτη μέλη εφόσον δεν επιθυμούν να δημεύουν περιουσία προερχόμενη από κάθε ποινικό αδίκημα, να δηλώσουν ότι οι υιοθετούμενες ρυθμίσεις εφαρμόζονται μόνο σε συγκεκριμένα αδικήματα ή κατηγορίες αδικημάτων⁴⁹. Επιπλέον, η Σύμβαση θεσπίζει την υποχρέωση των κρατών να υιοθετήσουν μέτρα έρευνας και προσωρινά μέτρα δέσμευσης των υποκειμένων σε δήμευση περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 3), όπως και των απαιτούμενων ειδικών ανακριτικών εξουσιών και τεχνικών⁵⁰. Τέλος, σχετικά με το *ύψος των ποινών* για το ξέπλυμα δεν υπάρχει στη Σύμβαση του 1990 αντίστοιχη πρόβλεψη.

Σχετικά με την υποκειμενική υπόσταση του ξεπλύματος, είναι ταυτόσημη η πρόβλεψη της Σύμβασης με την αντίστοιχη πρόβλεψη της Σύμβαση του ΟΗΕ⁵¹ ότι «η γνώση, η πρόθεση ή ο σκοπός που απαιτούνται ως στοιχεία του αδικήματος μπορούν να συνάγονται από αντικειμενικές, πραγματικές περιστάσεις»⁵². Ωστόσο για πρώτη φορά στη Σύμβαση του

⁴⁶ Το 1998 η Ελλάδα διατύπωσε επιφύλαξη ορίζοντας ότι κύρια αδικήματα του ξεπλύματος είναι εκείνα που περιλαμβάνονται στην έννοια της εγκληματικής δραστηριότητας σύμφωνα με το άρθρο 1 στ. α του Ν. 2331/1995, όπως είχε συμπληρωθεί μέχρι τότε. Όμως, το έτος 2005 αντικαταστάθηκε το παραπάνω άρθρο με το άρθρο 2 του Ν. 3424/2005. Στη συνέχεια, το έτος 2008 καταργήθηκε ο Ν. 2331/1995 και αντικαταστάθηκε από τον Ν. 3691/2008 και αυτός από τον ισχύοντα σήμερα Ν. 4457/2018. Συνεπώς, πρέπει ο Έλληνας νομοθέτης να αντικαταστήσει την παλαιά επιφύλαξη με μια νεότερη, στην οποία θα ορίζονται πλέον ως κύρια αδικήματα του ξεπλύματος εκείνα τα οποία αναφέρονται στην ισχύουσα διάταξη του άρθρου 4 του Ν. 4557/2018.

⁴⁷ Βλ. άρθρο 1 εδ. α'

⁴⁸ Βλ. άρθρο 1 περ. β

⁴⁹ Βλ. άρθρο 2 παρ. 2

⁵⁰ Βλ. άρθρο 4

⁵¹ Βλ. άρθρ. 3 παρ. 3 της Σύμβασης του ΟΗΕ για την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών.

⁵² άρθρ. 6 παρ. 2 στοιχ γ

Συμβουλίου της Ευρώπης προβλέπεται η δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν στην εσωτερική τους νομοθεσία, πρόβλεψη για ξέπλυμα, ακόμη και αν ο δράστης *όφειλε να υποθέσει* απλώς ότι το περιουσιακό στοιχείο αποτελούσε προϊόν εγκληματικής δραστηριότητας⁵³.

Οι ως άνω διατυπώσεις θα μπορούσαμε να πούμε ότι χαρακτηρίζονται σε γενικές γραμμές από μια λογική προσέγγιση, καθώς τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να περιορίσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος σε ορισμένα μόνο κύρια αδικήματα, για τα οποία πάντως δίνει την κατεύθυνση ενός χαρακτήρα *σοβαρών εγκλημάτων*, ενώ παράλληλα εξαρτά τάση διεύρυνσης της οριοθέτησης του ξεπλύματος από τη σχετική επιλογή των κρατών μερών.

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι σε επίπεδο ουσιαστικού ποινικού δικαίου δεν αρκεί, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1990, μόνη η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος ούτε όμως και μόνη η λήψη μέτρων δήμευσης και προηγούμενων εξασφαλιστικών της δήμευσης μέτρων, προκειμένου να επιτύχει η αποστέρηση του εγκληματία από τα προϊόντα του εγκλήματός του και μέσω αυτής η καταπολέμηση των σοβαρών εγκλημάτων με διεθνή χαρακτήρα, τα οποία δύναται να αποφέρουν οικονομικό πλεονέκτημα⁵⁴. Η ποινικοποίηση του ξεπλύματος μαζί με τη δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος αποτελούν δύο μεθόδους συμπληρωματικές μεταξύ τους, που εξασφαλίζουν την αποτελεσματικότερη δυνατή καταπολέμηση των εγκλημάτων που αποφέρουν παράνομα οικονομικά οφέλη⁵⁵.

Μάλιστα, η Σύμβαση του 1990 θεσπίζει δύο διαφορετικές δυνατότητες ανάλογα με την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας: Αν ασκηθεί ποινική δίωξη για ένα έγκλημα το οποίο έχει αποφέρει οικονομικό προϊόν, εξασφαλίζει η Σύμβαση ότι αυτό το ίδιο ή το περιουσιακό στοιχείο που αντιστοιχεί στην αξία του προϊόντος θα δημευθεί, αφού προηγουμένως έχει εντοπιστεί και δεσμευθεί. Αν όμως δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για το έγκλημα από το οποίο πήγασε το οικονομικό προϊόν, η δήμευση (και η προηγούμενη δέσμευση) του είναι εφικτή μόνο μέσω της ποινικοποίησης του ξεπλύματος, με την προϋπόθεση ότι το έγκλημα

⁵³ Βλ. άρθρ. 6 παρ. 3 στοιχ. α΄

⁵⁴ Η ιδιότητα των προηγούμενων εγκλημάτων να είναι πρόσφορα να αποφέρουν οικονομικό όφελος είναι προϋπόθεση εφαρμογής της Σύμβασης του 1990, διότι μόνο οικονομικό πλεονέκτημα ή όφελος ή προϊόν μπορεί εκ των πραγμάτων να δημευθεί ή να ληφθεί προληπτικό μέτρο για να εξασφαλιστεί στη συνέχεια η δήμευσή του. Επιπλέον, μόνο αυτό μπορεί από τη φύση του πράγματος να νομιμοποιείται και άρα να αποτελεί αντικείμενο του εγκλήματος του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

⁵⁵ Ελένη Καμπέρου – Ντάλτα « Ο ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος Ερμηνευτική Προσέγγιση του νόμου και διεθνές ποινικό πλαίσιο»

από το οποίο πήγασε το προϊόν μπορεί να θεωρηθεί ως κύριο αδίκημα του ξεπλύματος. Έτσι, αν ασκηθεί ποινική δίωξη για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, οι αρμόδιες αρχές έχουν μια δεύτερη ευκαιρία να δεσμεύσουν και μετά να δημεύσουν το προϊόν του κύριου αδικήματος. Συνεπώς, εύλογα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος επιτελεί βοηθητικό ρόλο στην καταπολέμηση του βασικού αδικήματος από το οποίο προέρχεται η εγκληματική περιουσία.

VI.1.4. Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τη διεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα (2000)

Το επόμενο κείμενο διεθνούς ποινικού δικαίου παγκόσμιου βεληνεκού που προβλέπει το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι η Σύμβαση του ΟΗΕ που υπογράφηκε στο Παλέρμο το 2000 «*κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος*». Παρόλο που αυτή η Σύμβαση στοχεύει αποκλειστικά στην πρόληψη και καταστολή της διεθνικής οργανωμένης εγκληματικότητας, καθιερώνει παράλληλα το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ως διεθνές έγκλημα με ευρεία έννοια και μάλιστα χωρίς να απαιτεί να είναι διεθνικό ή διασυνοριακό⁵⁶ ή να τελείται από οργανωμένη εγκληματική ομάδα. Η ειδική υπόσταση του ξεπλύματος, που αναφέρεται στο άρθρο 6, είναι όμοια με εκείνη που αναφέρεται στην προγενέστερη Σύμβαση του ΟΗΕ του έτους 1998 «*κατά του παράνομου εμπορίου των ναρκωτικών και των ψυχοτρόπων ουσιών*».

Η Σύμβαση περιέχει, καταρχήν, συστάσεις προς τα κράτη μέλη να θεωρούν ως «*βασικά εγκλήματα*»⁵⁷ όσο το δυνατόν περισσότερα⁵⁸, υποχρεώνοντάς τα παράλληλα να συμπεριλάβουν σε αυτά, αφενός όσα χαρακτηρίζονται ως «*σοβαρά*»⁵⁹, αφετέρου όσα

⁵⁶Βλ. τον ορισμό του διεθνικού ή διασυνοριακού εγκλήματος του άρθρου 3 παρ. 2 της εν λόγω Σύμβασης, ειδικά όμως για τους σκοπούς εφαρμογής της.

⁵⁷ Για την εφαρμογή της Σύμβασης, ως βασικό έγκλημα (predicate offence) νοείται κάθε έγκλημα ως αποτέλεσμα του οποίου δημιουργήθηκαν έσοδα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο του εγκλήματος του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, όπως ορίζεται στο άρθρο 6 της Σύμβασης (άρθρο 2 περ. θ). Πρόκειται για ταυτόσημο όρο με τους χρησιμοποιούμενους από τον Έλληνα νομοθέτη «*βασικό αδίκημα*» και «*εγκληματική δραστηριότητα*».

⁵⁸ Βλ. άρθρο 6 παρ. 2 εδ. α.

⁵⁹ Για την εφαρμογή της Σύμβασης, ως σοβαρό έγκλημα νοείται εκείνο που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτατου ύψους τουλάχιστον τεσσάρων ετών (άρθρο 2 περ. β).

θεσπίζονται ήδη σε αυτή⁶⁰. Με τη συνδυαστική ερμηνεία των παραπάνω διατάξεων, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, πρέπει να έχει ως προηγούμενο βασικό αδίκημα, από το οποίο προήλθε η προς νομιμοποίηση περιουσία είτε το οργανωμένο έγκλημα, είτε κάθε άλλο σοβαρό έγκλημα, δηλαδή εκείνο που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτατου ύψους τουλάχιστον τεσσάρων ετών, αφού αυτά τα δύο ορίζονται ρητά ως βασικά εγκλήματα, είτε τέλος κάθε άλλο έγκλημα κατά την εκτίμηση των εσωτερικών νομοθετών των κρατών μελών.

Χαρακτηριστική είναι, η απουσία από την περιγραφή της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, οποιασδήποτε αναφοράς στο διεθνικό ή διασυνοριακό ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, στο οποίο εμπλέκεται οργανωμένη εγκληματική ομάδα. Αντίθετα μάλιστα, προβλέπεται ρητά ⁶¹ ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος πρέπει να θεωρείται ως έγκλημα ανεξάρτητα από τη διεθνική του φύση ή την εμπλοκή σε αυτό οργανωμένης εγκληματικής ομάδας⁶².

VI.1.5. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το ξέπλυμα, την έρευνα, το πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων του εγκλήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (2005).

Τέλος, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 «σχετικά με το ξέπλυμα, την έρευνα, το πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων του εγκλήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» της οποίας η εκπόνησή πυροδοτήθηκε από την εκτεταμένη αναθεώρηση των συστάσεων της FATF του 2003, υπογράφηκε στη Βαρσοβία το 2005 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 4478/2017, αποκλείει την εφαρμογή της

⁶⁰ Τη συμμετοχή σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα (άρθρο 5), τη δωροδοκία (άρθρο 8) και την παρεμπόδιση της δικαιοσύνης (άρθρο 23)

⁶¹ Βλ. άρθρο 34 παρ. 2

⁶² Βλ. έτσι και J-PLaborde, οπ. Παρ. (υποσ. 21), σελ. 155-156

Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Ξεπλύματος του Ν. 2655/1998 κατά το άρθρο 49 παρ. 6 αυτής⁶³ και αντικατέστησε κατά βάση την αντίστοιχη του 1990⁶⁴.

Από τις ρυθμίσεις της, επιβεβαιώνεται η αποσύνδεση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος από το οργανωμένο έγκλημα καθώς στοχεύουν στην καταπολέμηση του ξεπλύματος ανεξάρτητα από το είδος και τη φύση της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας. Ήδη από το προοίμιο της εστιάζει στην καταπολέμηση του «σοβαρού εγκλήματος» ως διεθνούς προβλήματος που απαιτεί τη χρήση σύγχρονων και αποτελεσματικών μεθόδων σε διεθνές επίπεδο, μεταξύ των οποίων είναι η αποστέρηση των εγκληματιών από τα προϊόντα και τα μέσα του εγκλήματός τους. Στον πυρήνα δε του προληπτικού συστήματος αντιμετώπισης του ξεπλύματος εντάσσεται και στη συγκεκριμένη Σύμβαση η χρηματοδότηση - ακόμη και από νόμιμα έσοδα - της τρομοκρατίας⁶⁵, παρόλο που στην εισηγητική της έκθεση αναγνωρίζεται ρητά ότι πρόκειται ουσιαστικά για φαινόμενο αντίθετο προς το ξέπλυμα. Η αναφορά αυτή δικαιολογείται ενόψει των συστάσεων της FATF, της αποτελεσματικότητας του ήδη υπάρχοντος συστήματος και της δυσκολίας που θα δημιουργούσε η εξαίρεση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας από αυτό.

Στη Σύμβαση ο όρος «προϊόντα του εγκλήματος» καλύπτει ρητά τόσο τα άμεσα όσο και τα έμμεσα προϊόντα του εγκλήματος⁶⁶. Κατά τα λοιπά, η περιγραφή της νομοτυπικής μορφής του ξεπλύματος είναι όμοια με εκείνη της Σύμβασης του 1990⁶⁷, ενώ και κατ' εφαρμογή της Σύμβασης αυτής, τα κράτη μπορούν αφενός να διατυπώσουν επιφυλάξεις, αφετέρου να ορίσουν ως «βασικά αδικήματα» εκείνα που τιμωρούνται με ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτατου ύψους μεγαλύτερου του έτους ή κατώτατου ύψους μεγαλύτερου των έξι μηνών ή λίστα συγκεκριμένων εγκλημάτων ή κατηγορία σοβαρών εγκλημάτων κατά το εθνικό δίκαιο.

Εντούτοις, είναι υποχρεωμένα να θεωρούν ως βασικά αδικήματα τα είκοσι εγκλήματα⁶⁸, τα οποία αναφέρονται στο παράρτημα της Σύμβασης. Αυτή η λίστα είναι όμοια του καταλόγου

⁶³ βλ. Γ. Τριανταφύλλου, Διεθνής Δικαστική Συνδρομή, εκδ. Σάκκουλα 2009, σελ. 83

⁶⁴ βλ. άρθρ. 49 παρ. 6

⁶⁵ βλ. άρθρο 2

⁶⁶ βλ. άρθρο 1 εδ. α.

⁶⁷ βλ. άρθρο 9

⁶⁸ Ο κατάλογος περιλαμβάνει ειδικότερα συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, τρομοκρατία και χρηματοδότησή της, εμπορία ανθρώπων και διακίνηση λαθρομεταναστών, σεξουαλική εκμετάλλευση (συμπεριλαμβανομένης και αυτής των παιδιών), παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, παράνομη διακίνηση όπλων, παράνομη διακίνηση κλοπιμαίων, δωροδοκία και διαφθορά, απάτη, παραχάραξη νομίσματος, πειρατεία προϊόντων, περιβαλλοντολογικό έγκλημα, φόνο και σοβαρή σωματική βλάβη, απαγωγή και παράνομη κράτηση ομήρων, ληστεία ή κλοπή, λαθρεμπορία, εκβίαση, πλαστογραφία- παραχάραξη, πειρατεία και κατάχρηση πληροφοριών και χειραγώγηση της αγοράς.

των σαράντα συστάσεων της FATF⁶⁹. Τα συγκεκριμένα εγκλήματα προσβάλλουν πλείονα έννομα αγαθά, αλλά το κοινό τους χαρακτηριστικό είναι ότι είναι πρόσφορα να προσπορίσουν στο δράστη *άμεσο οικονομικό όφελος* και κατά τη θεώρηση των συντακτών της Σύμβασης κατά περίπτωση υψηλό. Συγκεκριμένα, κατά την επεξηγηματική έκθεση, το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για την καταπολέμηση του ξεπλύματος δικαιολογείται από το γεγονός ότι κάθε χρόνο νομιμοποιούνται δισεκατομμύρια ευρώ προερχόμενα από εγκληματική δραστηριότητα και στη συνέχεια χρησιμοποιούνται σε νόμιμες επιχειρήσεις, εισχωρώντας στις νόμιμες αγορές και να διαφθείροντας ολόκληρες οικονομίες. Ωστόσο και αυτές τις πράξεις, τα κράτη μέρη έχουν τη δυνατότητα να τις θεωρούν ως προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, μετά από σχετική κοινοποίηση στο γραμματέα του Συμβουλίου, μόνο εφόσον απειλούνται με μέγιστο όριο ποινής άνω του έτους ή ελάχιστης άνω των έξι μηνών ή/και σε σχέση με έναν κατάλογο προσδιορισμένων νομοτυπικών μορφών από αυτές ή/και εφόσον αναφέρονται σε μια κατηγορία διακεκριμένων μορφών από αυτές που θα προσδιορίζεται στο εθνικό δίκαιο.

Από τη ρύθμιση αυτή προκύπτει ότι με τον περιορισμό της δυνατότητας επιφυλάξεων των κρατών ως προς τα κύρια αδικήματα ελέγχεται αποτελεσματικότερα από τη συγκεκριμένη Σύμβαση το εύρος της έννοιας του ξεπλύματος. Ωστόσο, το είδος των αδικημάτων που περιλαμβάνονται στο παράρτημα δείχνει ότι πρόκειται για αδικήματα που διαπράττονται συνήθως στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ παράλληλα τα κράτη μέρη με την αξιοποίηση του πιο πάνω μηχανισμού έχουν τη δυνατότητα να κρατήσουν σε περιορισμένο πλαίσιο ακόμη την έννοια της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας και συνακόλουθα του ξεπλύματος, ορίζοντας π.χ. ότι τα εγκλήματα του παραρτήματος συναρτώνται με το ξέπλυμα στις διακεκριμένες μορφές τέλεσής τους στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης ή εφόσον το ξέπλυμα διαπράχθηκε για τη στήριξή της.

Σπάνια ορίζεται ρητά σε μια διεθνή σύμβαση ότι η πράξη που προβλέπει είναι έγκλημα ή αξιόποινη πράξη. Στην πλειοψηφία των πρόσφατων διεθνών συμβάσεων, απλώς διατυπώνεται ο απαγορευτικός κανόνας δικαίου και δεν καθίσταται η προβλεπόμενη πράξη αξιόποινη. Η δε ποινικοποίησή της, όπως και οι επιβαλλόμενες ποινικές κυρώσεις, επαφίενται στην αρμοδιότητα των συμβαλλομένων στη σύμβαση κρατών. Και σε αυτές τις περιπτώσεις καθιερώνεται διεθνές έγκλημα με ευρεία έννοια, διότι ναι μεν δεν ποινικοποιείται ευθέως στη διεθνή σύμβαση η πράξη –η οποία όμως καθίσταται

⁶⁹ Βλ. σημείο 99 της επεξηγηματικής έκθεσης της Σύμβασης.

απαγορευμένη- αλλά καθιερώνεται υποχρέωση -και όχι δυνητική ευχέρεια- των κρατών μελών να θεωρήσουν εκείνα στο εσωτερικό τους δίκαιο την απαγορευμένη πράξη ως έγκλημα και να προβλέψουν τις ανάλογες ποινικές κυρώσεις⁷⁰. Με άλλα λόγια, καθιερώνεται σε αυτού του τύπου τις διεθνείς συμβάσεις ένας έμμεσος τρόπος εγκληματοποίησης ορισμένων πράξεων που θεωρούνται ότι προσβάλλουν αξίες κοινές στα κράτη της διεθνούς κοινότητας⁷¹.

Μια τέτοια περίπτωση καθιέρωσης διεθνούς εγκλήματος με ευρεία έννοια είναι και εκείνη του ξέπλυματος βρώμικου χρήματος. Έτσι, σε περιφερειακό επίπεδο η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990 για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα δεν ποινικοποιεί ευθέως το ξέπλυμα, δηλαδή δεν ορίζει ρητά ότι συνιστά έγκλημα αλλά υποχρεώνει τα κράτη μέλη να το πράξουν⁷². Το ίδιο συμβαίνει και με τη νεότερη Σύμβαση της Βαρσοβίας του 2005, η οποία επίσης καθιερώνει την υποχρέωση των κρατών μελών να ποινικοποιήσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος⁷³.

Επιπλέον, σε παγκόσμιο επίπεδο, η Σύμβαση του ΟΗΕ του 2000 για την καταπολέμηση της διεθνούς οργανωμένης εγκληματικότητας καθιερώνει⁷⁴ την υποχρέωση των κρατών μελών να ποινικοποιήσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος όπως περιγράφεται στο ίδιο άρθρο. Έτσι και σε αυτή, δεν ορίζεται άμεσα στη Σύμβαση ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί έγκλημα αλλά έμμεσα αναγνωρίζεται ο αξιόποινος χαρακτήρας του, καθώς καθιερώνεται η υποχρέωση των κρατών να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να ποινικοποιήσουν την περιγραφόμενη συμπεριφορά στο εσωτερικό τους δίκαιο. Προβλέπεται δε ρητά στη Σύμβαση⁷⁵ η υποχρέωση των κρατών να θεωρήσουν το ξέπλυμα ως αξιόποινη πράξη ανεξάρτητα από το διεθνικό του χαρακτήρα ή την εμπλοκή στην τέλεσή του οργανωμένης εγκληματικής ομάδας. Ωστόσο, αν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος έχει

⁷⁰ Η έμμεση αναγνώριση του ποινικού χαρακτήρα της πράξης με την πρόβλεψη του καθήκοντος των κρατών να ποινικοποιήσουν την πράξη αποτελεί ένα από τα δέκα κριτήρια που χαρακτηρίζουν μια διεθνή σύμβαση ποινικού περιεχομένου και χρησιμοποιεί ο Bassiouni, για να εντοπίσει τελικά είκοσι οκτώ κατηγορίες διεθνών εγκλημάτων, μεταξύ των οποίων αναφέρει και την καταπολέμηση της διεθνούς οργανωμένης εγκληματικότητας, με επίκληση της Σύμβασης του ΟΗΕ του 2000 για τη διεθνή οργανωμένη εγκληματικότητα. Δεν αναφέρει όμως ο συγγραφέας το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ως διεθνές έγκλημα, παρότι προβλέπεται στην εν λόγω Σύμβαση Βλ. M. Ch. Bassiouni, οπ. Παρ. (υποσ. 7), σελ. 61-62, 163.

⁷¹ Βλ. Γιαννίδης «Η νέα νομιμοποίηση του Ποινικού Δικαίου και το τέλος της κλασικής δογματικής» ΠοινΧρ 2007, σελ. 769

⁷² Βλ. άρθρο 6 παρ. 1

⁷³ Βλ. άρθρο 9 παρ. 1

⁷⁴ Βλ. άρθρο 6

⁷⁵ Βλ. άρθρου 34 παρ. 2

διεθνικό χαρακτήρα και εμπλέκεται σε αυτό οργανωμένη εγκληματική ομάδα, υπάγεται στο ρυθμιστικό πεδίο της Σύμβασης του Παλέρμο, με συνέπεια να μπορούν να εφαρμοστούν όλες οι σύγχρονες πρακτικές συνεργασίας και δικαστικής συνδρομής στον ποινικό τομέα, που προβλέπει η εν λόγω Σύμβαση⁷⁶.

Εν γένει η νέα Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, προσπαθεί να ελέγξει τη δυνατότητα διατύπωσης επιφυλάξεων των κρατών μελών, προκειμένου να εξασφαλίσει τόσο το εύρος του περιεχομένου του ξέπλυματος όσο και την αντίστοιχη με αυτό εφαρμογή της δήμευσης. Παράλληλα, ωστόσο, ο ρόλος των κρατών μερών παραμένει *καθοριστικός* για το ακριβές περιεχόμενο των σχετικών ρυθμίσεων. Ταυτόχρονα, και σε κομβικές διατάξεις με τις οποίες ανακύπτουν ζητήματα σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων ή αρχών του εθνικού δικαίου, έχει προβλεφθεί από τη Σύμβαση η δυνατότητα διατύπωσης επιφυλάξεων.

Εν κατακλείδι, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί διεθνές έγκλημα με ευρεία έννοια, διότι ο κανόνας που περιγράφει την απαγορευμένη συμπεριφορά διατυπώνεται στο διεθνές δίκαιο και ειδικότερα στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990 αλλά και στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 2000 κατά της οργανωμένης διεθνούς εγκληματικότητας. Παράλληλα, θεμελιώνεται στις παραπάνω διεθνείς συμβάσεις η υποχρέωση των κρατών μελών να θεωρήσουν έγκλημα την απαγορευμένη συμπεριφορά και να θεσπίσουν τις ανάλογες ποινικές κυρώσεις.

VI.2. ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

VI.2.1. Εισαγωγικά

Υπό το ισχύον καθεστώς της ΣυνθΕΕ, όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εισάγει στις νομοθεσίες τους το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μετά από την πρόβλεψή του στο διεθνές δίκαιο και ειδικότερα μετά τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, αφού δηλαδή είχε διαπιστωθεί η ανάγκη καταπολέμησής του σε διεθνές επίπεδο⁷⁷.

⁷⁶ Βλ. και J.-P. Laborde, *οπ. παρ.* (υποσ.21), σελ. 156.

⁷⁷ Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990 για το ξέπλυμα έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλ. A. Weyembergh, *L'harmonisation des legislations: Condition de l'espace penal européen et révélateur de ses tensions*, 2004, σελ. 66.

Αποτελεί, έτσι, ένα από τα εγκλήματα εκείνα για τα οποία έχουν εναρμονιστεί οι νομοθεσίες των κρατών μελών.⁷⁸

Η εναρμόνιση των επιμέρους εσωτερικών νομοθεσιών για το ξέπλυμα, κατέστη αναγκαία λόγω της εκμετάλλευσης των νέων μέσων επικοινωνίας και των τεχνολογιών από τους εγκληματίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης προκειμένου να νομιμοποιήσουν τα υπερβολικά οικονομικά έσοδα που αποκόμισαν από τα εγκλήματά τους⁷⁹. Τα αποτελέσματα της εν λόγω προσέγγισης είναι η ευχερέστερη δικαστική συνδρομή μεταξύ των κρατών, αφού αφενός δεν αποτελεί πρόσκομμα η αρχή του διττού αξιοποίνου, αφετέρου προωθείται με γρήγορους ρυθμούς το πρόγραμμα αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης του βρώμικου χρήματος⁸⁰.

Ρυθμίσεις για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος έχουν ληφθεί τόσο στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα με τη μορφή των Οδηγιών όσο και στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, πριν από τη μεταρρύθμισή του με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ με τη μορφή μιας κοινής δράσης και στη συνέχεια με έκδοση αποφάσεων-πλαισίων⁸¹.

VI.2.2. Η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ της 10ης Ιουνίου 1991

Η οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10^{ης} Ιουνίου 1991 «για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες»⁸² ήταν το πρώτο κείμενο για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η οδηγία⁸³,

⁷⁸ Η προσέγγιση ή εναρμόνιση δικαιολογείται εφόσον α) διευκολύνει τη συνεργασία των κρατών ή β) εφόσον η προσέγγιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί την καλύτερη δυνατή λύση σε σχέση με την εσωτερική-κρατική, αναφορικά με ορισμένα εγκληματικά φαινόμενα και τέλος γ) εφόσον ορισμένοι τομείς της εγκληματικότητας έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ίδια την Ένωση. Βλ. D. Flore, *Droit penal materiel et Union européenne*, 2003, σελ. 71.

⁷⁹ Για την προσέγγιση ή εναρμόνιση του ποινικού δικαίου ως προϋπόθεση για την αποτελεσματική καταστολή του εγκλήματος που εκμεταλλεύεται τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης βλ. A. Weyembergh, *οπ. παρ. (υποσ. 45)*, σελ. 179-182.

⁸⁰ Παρά το ότι έχουν προσεγγιστεί οι ποινικές νομοθεσίες των κρατών μελών όσον αφορά το ξέπλυμα διαπιστώνονται ορισμένες διαφορές, οφειλόμενες στις διαφοροποιήσεις στα συστήματα αξιών των εθνικών νομοθετών. Αυτές είναι εναργείς αναφορικά με το πεδίο έκτασης του ξεπλύματος, δηλαδή την νομιμοποίηση του προϊόντος ποιών εγκλημάτων επιλέγει ο κάθε νομοθέτης να ποινικοποιήσει. Βλ. Ελένη Καμπέρου – Ντάλτα *οπ.π.*

⁸¹ Για τα προβλήματα του διπλού συστήματος καταστολής στο διοικητικό και στο ποινικό επίπεδο, που διαρθρώνεται μεταξύ του πρώτου και του τρίτου πυλώνα βλ. ιδίως A. Weyembergh, *οπ. παρ. (υποσ. 45)*, σελ. 131-134

⁸² Βλ. σε ΕΕΕΚ L 166/77 της 28^{ης} Ιουνίου 1991.

⁸³ Για την πορεία προς την έκδοση της ανωτέρω Οδηγίας βλ. Αλεξιάδη, *Πρακτικά*, 123 επ.

είχε ως στόχο την εναρμόνιση των εσωτερικών νομοθεσιών των κρατών μελών στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η οποία κρίθηκε αναγκαία για την προστασία των κοινών οικονομικών τους συμφερόντων, αλλά ταυτόχρονα εκφράστηκε και η ανησυχία τους για το οργανωμένο έγκλημα, που εξαπλώνεται στον ευρωπαϊκό χώρο⁸⁴.

Πρόκειται για χαρακτηριστικό παράδειγμα της θετικής επιρροής του κοινοτικού δικαίου στα εσωτερικά ποινικά δίκαια των κρατών μελών, καθώς τα κράτη μέλη, παρόλο που δεν ήταν υποχρεωμένα, επέλεξαν να ποινικοποιήσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, προκειμένου να εκπληρώσουν την υποχρέωση συμμόρφωσης με το κοινοτικό δίκαιο, που θέσπισε η οδηγία σχετικά με την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.⁸⁵

Ο ορισμός της εγκληματικής δραστηριότητας είναι ο ίδιος με εκείνον της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1988 «κατά του παράνομου εμπορίου ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών» πλην όμως, η οδηγία αναφέρεται και στην ευρύτερη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, ενθαρρύνοντας τα κράτη μέλη να διευρύνουν την ισχύ της και σε άλλες εγκληματικές δραστηριότητες εκτός του εμπορίου ναρκωτικών, όπως στο οργανωμένο έγκλημα και στην τρομοκρατία. Η οδηγία του 1991 είναι επίσης βαθιά επηρεασμένη από τις 40 Συστάσεις της FATF, στις οποίες και προσέδωσε ουσιαστικά ισχύ ευρωπαϊκού δικαίου.

Δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση στερείται της εξουσίας να επιβάλλει στα κράτη μέλη υποχρέωση λήψης ποινικών μέτρων⁸⁶, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος θεωρήθηκε απαγορευμένη πράξη, σύμφωνα με την παραπάνω οδηγία, χωρίς όμως να αναφέρεται ρητά

⁸⁴ Βλ. S. Manacorda, *Ledroitpenaletl' UnionEuropéenne: esquissed'un système*, 2000, σελ. 100 και 105.

⁸⁵ Για τη θετική επιρροή του κοινοτικού δικαίου στα εσωτερικά ποινικά δίκαια των κρατών μελών και τη συνεισφορά στην προσέγγιση των νομοθεσιών τους βλ. A. Weyembergh, *οπ. παρ. (υποσ. 45)*, σελ. 96 επ.

⁸⁶ Βλ. α.α. J. Pradel-G. Corstens, *οπ. παρ. (υποσ. 21)*, σελ. 503 επ., A. Weyembergh, *οπ. Παρ. (υποσ. 45)*, σελ. 90, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, *Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, 2003, σελ. 18 επ. Βλ. όμως την απόφαση του ΔΕΚ της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 (Υπόθεση C-176/03), το οποίο ακύρωσε την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου 2003/80/JHA της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003 «*σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου*», με την αιτιολογία ότι αφού η προαναφερόμενη έχει ως κύριο αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος, που αποτελεί ένα από τους κύριους σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα έπρεπε να είχε επιλεγεί ως νομική βάση όχι απόφαση-πλαίσιο που ανήκει στον τρίτο πυλώνα αλλά οδηγία με βάση τη διάταξη του άρθρου 175 ΣυνθΕΚ. Οι συνέπειες της απόφασης αυτής είναι σημαντικές, διότι δίνεται εφεξής η δυνατότητα ρύθμισης θεμάτων ποινικού δικαίου στα ευρωπαϊκά όργανα με νομικά μέσα του πρώτου πυλώνα, με την προϋπόθεση ότι κρίνεται αναγκαία η λήψη μέτρων ποινικού δικαίου για την αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Βλ. το κείμενο της απόφασης σε <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/> και τη σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο σχετικά με τις συνέπειες της παραπάνω απόφασης όσον αφορά στην εφαρμογή του πρώτου και του τρίτου πυλώνα σε θέματα ποινικού δικαίου σε <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/116015.htm>.

στο κείμενό της, ότι η πράξη αυτή πρέπει να είναι και αξιόποινη. Η συμφωνία των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν το ξέπλυμα ως τέτοια, επαπειλούμενη με ποινική κύρωση, καταγράφηκε σε Δήλωση των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων τους στο πλαίσιο του Συμβουλίου αλλά εκτός του κοινοτικού πλαισίου⁸⁷.

VI.2.3. Η κοινή δράση 98/699/ΔΕΥ της 3ης Δεκεμβρίου 1998

Στη συνέχεια, θεσπίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυνάμει του άρθρου Κ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η κοινή δράση 98/699/ΔΕΥ της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1998 «για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος»⁸⁸. Σκοπός της ήταν η ενίσχυση της δράσης κατά του οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως μέσω αποτελεσματικότερης συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών για τον προσδιορισμό, εντοπισμό, δέσμευση, κατάσχεση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων προερχόμενων από αξιόποινες ενέργειες.

Σε αυτή, ορίζεται για πρώτη φορά, ότι το προηγούμενο του ξεπλύματος βασικό έγκλημα πρέπει να είναι «σοβαρό έγκλημα» και ως τέτοιο νοείται εκείνο που τιμωρείται με στέρηση της ελευθερίας ή κράτηση κατ' ανώτατο όριο άνω του ενός έτους ή κατά κατώτατο όριο άνω των έξι μηνών⁸⁹.

VI.2.4. Η απόφαση – πλαίσιο, 2001/500/ΔΕΥ, της 26ης Ιουνίου 2001

Στο πλαίσιο του αναθεωρημένου τρίτου πυλώνα από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ υιοθετήθηκε η απόφαση-πλαίσιο της 26^{ης} Ιουνίου 2001 «για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος»⁹⁰. Σύμφωνα με αυτή, τα κράτη μέλη έπρεπε να λάβουν όλα

⁸⁷Βλ. A. Beverly, οπ. παρ. (υποσ. 16), σελ. 241-242

⁸⁸ Βλ. σε ΕΕΕΚ L 333/1 της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1998.

⁸⁹ Βλ. άρθρο 1 παρ. 1 εδ. β

⁹⁰Βλ. σε ΕΕΕΚ L. 182/1 της 5^{ης} Ιουλίου 2001.

τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να συμμορφωθούν με τις διατάξεις της⁹¹ το αργότερο έως την 31^η Δεκεμβρίου 2002⁹² γεγονός που επέφερε καθοριστικές αλλαγές:

Κατ' αρχάς, κάλεσε τα κράτη μέλη να μη διατυπώσουν ή να μη διατηρήσουν επιφυλάξεις σχετικά με την ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, όπως είχαν τη δυνατότητα από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, όταν τα περιουσιακά στοιχεία προέρχονται από *σοβαρά εγκλήματα*. η ίδια η απόφαση-πλαίσιο θεωρεί ότι πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνονται σε αυτά, τα εγκλήματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ή μέτρο ασφάλειας μέγιστης διάρκειας άνω του έτους ή ελάχιστης άνω των έξι μηνών⁹³. Έτσι, διευρύνθηκε σημαντικά η έννοια του «σοβαρού εγκλήματος» σε σχέση με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για το διακρατικό οργανωμένο έγκλημα (Παλέρμο 2000), όπου ταυτιζόταν με αδικήματα απειλούμενα με μέγιστη ποινή τουλάχιστο τεσσάρων ετών.

Στην ίδια κατεύθυνση και ως προς τη ρύθμιση της *δήμευσης* που πρόβλεπε η Σύμβαση του 1990, η απόφαση-πλαίσιο επέτρεψε στα κράτη μέλη να κρατήσουν επιφυλάξεις μόνο ως προς τη δήμευση προϊόντων φορολογικών αδικημάτων⁹⁴.

Επίσης, προέτρεψε τα κράτη μέλη αφενός να τιμωρούν τα εγκλήματα του ξεπλύματος που προβλέπονται στη Σύμβαση του 1990 με στερητικές της ελευθερίας ποινές με ελάχιστο ανώτατο όριο τα τέσσερα έτη⁹⁵, αφετέρου να επιτρέπουν τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων αντίστοιχης αξίας προς τα προϊόντα του εγκλήματος, στην περίπτωση που τα

⁹¹Σύμφωνα με το άρθρο 1 της συγκεκριμένης Απόφασης-Πλαισίου και σε σχέση με το θέμα των επιφυλάξεων ως προς τη Σύμβαση του Στρασβούργου διαβάζουμε ότι «*Προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα, ούτως ώστε να μην διατυπώσουν ούτε να διατηρήσουν επιφυλάξεις όσον αφορά τα ακόλουθα άρθρα της σύμβασης του 1990: α) το άρθρο 2, ... β) το άρθρο 6, προκειμένου για σοβαρά εγκλήματα. Τα εγκλήματα αυτά πρέπει, οπωσδήποτε, να περιλαμβάνουν τα εγκλήματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ή μέτρο ασφαλείας μέγιστης διάρκειας άνω του έτους, ή, στα κράτη των οποίων το νομικό σύστημα προβλέπει ελάχιστες ποινές, τα εγκλήματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ή με μέτρο ασφαλείας ελάχιστης διάρκειας άνω των έξι μηνών*».

⁹² Μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ στον Γ΄ Πυλώνα προβλέπονται ως εργαλεία προώθησης μιας εναρμόνισης των επιμέρους εννόμων τάξεων οι αποφάσεις-πλαίσια, οι οποίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνουν στην αρμοδιότητά τους την επιλογή του τύπου και των μέσων για την επίτευξή του. Αυτό το νέο νομικό εργαλείο τοποθετείται κάπου μεταξύ Συμβάσεων και Οδηγιών και αποτελεί σήμερα τον κύριο μοχλό της επιχειρούμενης εναρμόνισης στο επίπεδο της ομοιόμορφης τυποποίησης αδικημάτων, βλ. έτσι σε Καϊάφα-Γκμπάντι, Ευρωπαϊκή Σύγκλιση και ποινικό δίκαιο, ό.π., σελ. 1286· βλ. επίσης, Αναγνωστόπουλου, Από το εθνικό ποινικό δίκαιο στο ποινικό δίκαιο των εθνών, σε «Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον» (2ο Διεθνές Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων), εκδ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 34.

⁹³ Βλ. άρθρ. 1 στοιχ. β

⁹⁴ Βλ. άρθρ. 1 στοιχ. α

⁹⁵ βλ. άρθρ. 2

τελευταία δεν καταστεί δυνατό να δημευθούν, αποτρέποντας τον αποκλεισμό παρόμοιας εκδοχής, μόνο αν η αντίστοιχη αξία είναι κάτω των 4.000 ευρώ⁹⁶.

Από τα παραπάνω συνάγεται η *κομβική* σημασία της συγκεκριμένης απόφασης-πλαίσιο για τη νομοθεσία των κρατών μελών. Η ρητή σύνδεση της ποινικοποίησης του ξεπλύματος και των ρυθμίσεων της δήμευσης με την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος καθιστούν σαφές, ότι το ξεπλύμα χρήματος για να αποτελεί ποινικό αδίκημα, πρέπει να αφορά το *προϊόν σοβαρών εγκλημάτων* που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα. Δηλαδή, ανεξάρτητα από το τι ενδεχομένως στόχευε να πετύχει η απόφαση-πλαίσιο του 2001, εκείνο που πράγματι έκανε, είναι ότι διευκρίνισε πως αδίκημα ξεπλύματος δεν υπάρχει για έσοδα που προέρχονται γενικά από σοβαρά εγκλήματα, αλλά για *έσοδα προερχόμενα από σοβαρά εγκλήματα, σχετιζόμενα με το οργανωμένο έγκλημα*. Η ratio του κοινοτικού νομοθέτη προκύπτει άλλωστε και από προοίμιο (παρ. 6) της Απόφασης -Πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ, όπου «...η νομιμοποίηση προσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελεί τον πυρήνα του οργανωμένου εγκλήματος και πρέπει να εκριζωθεί παντού όπου υπάρχει».

Υπό το πρίσμα αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζεται και από τη Νομολογία μας η ενσωμάτωση της τρίτης κοινοτικής Οδηγίας· διαφορετικά θα οδηγούμασταν στο παράδοξο φαινόμενο να γίνεται λόγος στο προοίμιο των τριών Οδηγιών για την αναγκαιότητα λήψης τόσο σημαντικών μέτρων αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, με αιχμή του δόρατος την προστασία των κοινωνιών των κρατών μελών από την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και τα ναρκωτικά, και να έχει πλέον διολισθήσει αυτή η «προστασία» στην αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων που προέρχονται από μικροαδικήματα της καθημερινότητας, που αγγίζουν τον απλό και καθημερινό άνθρωπο, απειλούμενο με τρομερές συνέπειες⁹⁷.

Η παραπάνω θέση δεν ανατρέπεται, εξάλλου, ούτε από τον ορισμό των σοβαρών (κύριων) εγκλημάτων που ακολουθεί στο άρθρο 1 στοιχ. β της απόφασης-πλαίσιο με βάση την απειλούμενη ποινή, της οποίας το όριο (του ενός έτους τουλάχιστο ως μέγιστη απειλούμενη ποινή ή των έξι μηνών ως ελάχιστη) μπορεί να φαίνεται, για έννομες τάξεις όπως η ελληνική, ιδιαίτερα περιορισμένο. Και τούτο γιατί εδώ πρόκειται για μια απόφαση-πλαίσιο που

⁹⁶ βλ. άρθρ. 3

⁹⁷Π. Τσιρίδης, Παρατηρήσεις και προτάσεις επί του σχεδίου νόμου για την ενσωμάτωση στη νομοθεσία μας της τρίτης κοινοτικής Οδηγίας (2005/60/ΕΚ) για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ, ΠοινΔ 2008, σελ. 623

αναφέρεται σε 25 κράτη μέλη, με εντελώς διαφορετικές προσεγγίσεις αυστηρότητας στα επίπεδα των ποινών και υπό την έννοια αυτή η συνάρτηση του σοβαρού εγκλήματος με την απειλούμενη ποινή ήταν αναμενόμενο να μείνει σε επίπεδα ποινών ηπιότερα της ελληνικής έννομης τάξης.

Από την άλλη πλευρά, διαπιστώνει κανείς ότι η απόφαση-πλαίσιο κατευθύνει τα κράτη μέλη και σε σχέση με *το ύψος των ποινών που θεωρεί ότι πρέπει να απειλούνται για το ξέπλυμα* καθεαυτό και ζητά με βάση το άρθρο 2 στερητικές της ελευθερίας ποινές με ελάχιστο ανώτατο όριο τα τέσσερα έτη. Συνάγοντας σ' αυτό το σημείο ένα πρώτο συμπέρασμα θα πρέπει να πούμε ότι αυτό που ενδιαφερόταν να αλλάξει η απόφαση-πλαίσιο του 2001 σε σχέση με τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, ήταν να *περιορίσει την ελευθερία των επιφυλάξεων που μπορούσαν να διατυπώσουν τα κράτη σε σχέση με το εύρος της ποινικοποίησης του ξεπλύματος και την εφαρμογή της δήμευσης*. Οι υπόλοιπες προβλέψεις της ήταν μάλλον συνοδευτικού χαρακτήρα. Ο τρόπος με τον οποίο προώθησε το στόχο της, κατέστησε όμως σαφές, ότι το ξέπλυμα συναρτήθηκε πλέον λειτουργικά με το οργανωμένο έγκλημα, όπως εξάλλου συνέβη και στη Σύμβαση του ΟΗΕ για το διακρατικό οργανωμένο έγκλημα του 2000⁹⁸, και αυτό αποτελεί το κύριο στοιχείο που πρέπει να κρατήσει κανείς από τις ρυθμίσεις της. Με άλλα λόγια, *το προηγούμενο (κύριο) έγκλημα, το προϊόν του οποίου αφορά το ξέπλυμα, πρέπει να σχετίζεται κατά την απόφαση-πλαίσιο του 2001 με το οργανωμένο έγκλημα αλλά και να είναι σοβαρό, με την έννοια της αντιμετώπισής του με κάποια όρια ποινής που τίθενται ως ελάχιστη προϋπόθεση*. Αυτή η πρόσδεση στο οργανωμένο έγκλημα συγκαθορίζει, εξάλλου, αυτονόητα και την επιλογή ως προς το προστατευτέο με την ποινικοποίηση του ξεπλύματος έννομο αγαθό.

VI.2.5. Η Οδηγία 2001/97/ΕΚ της 4ης Δεκεμβρίου 2001

Το ίδιο έτος τροποποιήθηκε η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ με την Οδηγία 2001/97/ΕΚ της 4^{ης} Δεκεμβρίου 2001 «για την τροποποίηση της οδηγίας 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες»⁹⁹, η οποία επέκτεινε το πεδίο των «βασικών

⁹⁸Βλ. σχετικά το άρθρο 3 παρ. 1 της Σύμβασης που ορίζοντας το πεδίο εφαρμογής της αναφέρεται μεταξύ άλλων και στη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (άρθρο 6 της Σύμβασης), εφόσον όμως αυτή έχει διακρατικό χαρακτήρα και εμπλέκει μια εγκληματική οργάνωση.

⁹⁹ Βλ. το κείμενο της οδηγίας σε ΕΕΕΚ L 344/76 της 28^{ης} Δεκεμβρίου 2001. Προηγήθηκε η πρόταση οδηγίας της Επιτροπής (βλ. COM (1999), 352 τελικό) για την οποία βλ. αναλ. Α. Beverly, οπ. παρ. (υποσ.

αδικημάτων» σε όλα τα σοβαρά εγκλήματα και διευρυνετον κατάλογο των επαγγελματιών που υπόκεινται στις υποχρεώσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Εκτός από τα ρητώς αναφερόμενα εγκλήματα, σύμφωνα με την Οδηγία, σοβαρό έγκλημα είναι «κάθε αδίκημα το οποίο μπορεί να αποφέρει ουσιώδεις προσόδους και το οποίο σύμφωνα με την ποινική νομοθεσία του κράτους μέλους τιμωρείται με σοβαρή ποινή φυλάκισης». Καλούνται, εν συνεχεία, τα κράτη μέλη να προσαρμόσουν αυτήτη γενικευμένη κατεύθυνση, προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με τον ορισμό του σοβαρού εγκλήματος στην κοινή δράση 98/699/ΔΕΥ της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1998. Αφήνεται δε στα ίδια η ελευθερία να ορίζουν οποιοδήποτε άλλο αδίκημα ως εγκληματική δραστηριότητα, για τους σκοπούς της εν λόγω Οδηγίας¹⁰⁰. Υπενθυμίζεται, ότι στηνπροαναφερόμενη κοινή δράση ως σοβαρό έγκλημα νοείται εκείνο που τιμωρείται με στέρηση της ελευθερίας ή κράτηση κατ' ανώτατο όριο άνω του ενός έτους ή κατά κατώτατο όριο άνω των έξι μηνών¹⁰¹.

VI.2.6. Η Οδηγία 2005/60/ΕΚ της 26ης Οκτωβρίου 2005

Η εκδοθείσα την 26^η Οκτωβρίου 2006, Τρίτη Οδηγία «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας»¹⁰², κατήργησε αυτή του 1991, όπως είχε ήδη τροποποιηθεί με την Οδηγία του 2001. Διακηρυγμένοι στόχοι της, ήταν αφενός να εναρμονιστούν οι αναθεωρημένες 40 συστάσεις της FATF στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφετέρου να εξασφαλιστεί ότι η έννοια του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος θα περιλαμβάνει και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας με περιουσία που αποκτήθηκε είτε νόμιμα είτε παράνομα.

Οι ρυθμίσεις της Τρίτης Οδηγίας για το ξέπλυμα περιορίζονται στη διευθέτηση θεμάτων του προληπτικού άξονα, δηλαδή στη ρύθμιση των υποχρεώσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων και

16), σελ. 243 επ. Στο επεξηγηματικό σημείωμα της παραπάνω πρότασης σημειώνεται ότι πρέπει να επεκταθεί ο κατάλογος των κύριων εγκληματικών δραστηριοτήτων, ώστε να περιλαμβάνει κάθε σοβαρό έγκλημα, διότι αυξάνεται δραματικά το οργανωμένο έγκλημα και σε τομείς εκτός του εμπορίου ναρκωτικών, η δε επέκταση του καταλόγου αυτού θα καλυτερεύσει την αναφορά των ύποπτων συναλλαγών και πάνω από όλα θα διευκολύνει τη διεθνή συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών και δικαστικών αρχών σε διαφορετικές χώρες (σελ. 247).

¹⁰⁰ βλ. άρθρο 1 εδ. ε

¹⁰¹ βλ. άρθρο 1 παρ. 1 εδ.β

¹⁰²βλ. σε ΕΕΕΚ L 309/15 της 25^{ης} Νοεμβρίου 2005.

άλλων φορέων ή επαγγελματιών να παρακολουθούν και να αναφέρουν «ύποπτες συναλλαγές», τη δημιουργία της Μονάδας Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (ΜΧΠ) κ.ο.κ.¹⁰³. Αυτό αποδεικνύεται, εξάλλου, από τη δομή και τις διατυπώσεις της ίδιας της Οδηγίας¹⁰⁴, από τις οποίες προκύπτει ότι δεν έχει στόχο την επιβολή νέων υποχρεώσεων στα κράτη μέλη σχετικά με την ποινικοποίηση του ξέπλυματος, κάτι που ήδη είχε κάνει η απόφαση-πλαίσιο του 2001 σε συνδυασμό με τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990. Αντίθετα, στοχεύει να συντονίσει τις παρεμβάσεις που πρέπει να συνοδεύουν το ξέπλυμα σε προληπτικό επίπεδο: συναλλαγών με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, επαγγελματίες κ.ο.κ.¹⁰⁵. Έτσι οι βασικοί άξονες της Οδηγίας εντοπίζονται αφενός στα πολύ εκτεταμένα και εξειδικευμένα προληπτικά της μέτρα, αφετέρου στην υπαγωγή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ακόμη και από νόμιμα έσοδα στο σύστημα προληπτικής παρακολούθησης που έχει δημιουργηθεί για το ξέπλυμα.

Η διαφορά που παρατηρείται στη συγκεκριμένη Οδηγία, δεδομένου ότι δεν αλλάζει κατά βάση το περιεχόμενο των τρόπων συμπεριφοράς που συνιστούν ξέπλυμα¹⁰⁶ σε σχέση με όσα ορίζονται στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, στην οποία και παρέπεμπε

¹⁰³ Για μια αναλυτική παρουσίαση των ρυθμίσεων της οδηγίας βλ. ιδίως Πατσαβέλλα, ΠΧρ 2006, 370 επ.

¹⁰⁴ Συγκεκριμένα, έναν από τους βασικούς διακηρυγμένους στόχους της οδηγίας σύμφωνα με το προοίμιό της (σκέψη 2) αποτελεί πρώτα απ' όλα η παρέμβαση της Κοινότητας, «για να αποφευχθεί η θέσπιση μέτρων από τα κράτη μέλη για την προστασία των χρηματοπιστωτικών τους συστημάτων, τα οποία μπορεί να μη συνάδουν με τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και με τους κανόνες του κράτους δικαίου και της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης». Αποτελέσματα σ' αυτήν την κατεύθυνση αναγνωρίζεται ότι μπορούν να επιφέρουν, «εκτός από την προσέγγιση του ποινικού δικαίου (των κρατών μελών στον τομέα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες), και οι προσπάθειες πρόληψης μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος» (σκέψη 1). Ωστόσο για την πρώτη από αυτές, δηλ. την παρέμβαση στον τομέα του ποινικού δικαίου, η ίδια η οδηγία όχι μόνο έχει επίγνωση της ύπαρξης της σχετικής με το ξέπλυμα απόφασης-πλαίσιο του 2001 (2001/500/ΔΕΥ), αλλά και αναφέρεται ρητά σ' αυτήν, γιατί θεωρεί αναγκαία την εναρμόνιση του περιεχομένου της με τον ορισμό που δίδεται για το σοβαρό έγκλημα εκεί, καθώς «η διεύρυνση της κλίμακας των κύριων αδικημάτων διευκολύνει την υποβολή αναφορών ύποπτων συναλλαγών και τη διεθνή συνεργασία σ' αυτόν τον τομέα» (σκέψη 7).

¹⁰⁵ Τα μέτρα προληπτικού χαρακτήρα δεν αποκλείεται πάντως να αναφέρονται σε περισσότερες εγκληματικές δραστηριότητες που ενδεχομένως συνδέονται με «νομιμοποίηση» εσόδων, για να επιτύχουν στη συνέχεια μέσα από θεσμικούς προληπτικούς ελέγχους τον εντοπισμό των σοβαρών – και από ουσιαστική άποψη– εγκληματικών συμπεριφορών (δηλ. αυτών που συνδέονται με εγκληματικές οργανώσεις) και δικαιολογούν την κατασταλτική ποινική παρέμβαση για τη νομιμοποίηση. Με άλλα λόγια, δεν αποκλείεται μεθοδολογικά οι προληπτικοί θεσμικοί μηχανισμοί να έχουν σ' ένα σύστημα ευρύτερο πεδίο αναφοράς απ' ό,τι οι κατασταλτικοί.

¹⁰⁶ βλ. άρθρ. 1

η απόφαση-πλαίσιο του 2001 της Ε.Ε¹⁰⁷, έγκειται στο εξής: ενώ ως εγκληματική δραστηριότητα ορίζεται και εδώ¹⁰⁸, όπως και στην απόφαση-πλαίσιο του 2001, η διάπραξη *σοβαρού εγκλήματος* το οποίο καλύπτει όλα τα αδικήματα που τιμωρούνται με ποινή στερητική της ελευθερίας ή μέτρο ασφάλειας μέγιστης διάρκειας άνω του έτους ή ελάχιστης άνω των 6 μηνών¹⁰⁹, στο κείμενο της Οδηγίας δεν εμφανίζεται ρητά η διασύνδεση *ξεπλύματος* και οργανωμένου εγκλήματος. Επιβεβαιώνεται έτσι η τάση των ευρωπαϊκών οργάνων να τιμωρείται ποινικά το *ξέπλυμα βρώμικου χρήματος* που προέρχεται από οποιοδήποτε, με την παραπάνω έννοια, *σοβαρό έγκλημα* και όχι μόνο από το οργανωμένο¹¹⁰.

Καταρχήν το γεγονός αυτό μπορεί να έχει ως συνέπεια την υπέρμετρη διεύρυνση της έννοιας του *ξεπλύματος* και συνεπώς του επιδιωκόμενου αξιοποιήσιμου· ωστόσο, κρίσιμο είναι το εξής: στο προοίμιο της Οδηγίας, παρόλο που διαφαίνεται σαφής τάση διεύρυνση του ορισμού του *ξεπλύματος* μέσα από μια ευρύτερη κλίμακα κύριων αδικημάτων, υπάρχει ευθεία παραπομπή στην απόφαση-πλαίσιο του 2001, με την οποία επιδιώκει να ευθυγραμμίσει τον ορισμό του *σοβαρού εγκλήματος*. Αυτό, πρακτικά σημαίνει, ενόψει και της γνωστής πλέον σύνδεσης του *ξεπλύματος* με το οργανωμένο *έγκλημα* στην απόφαση-πλαίσιο του 2001, ότι από την Τρίτη Οδηγία, δεν προκύπτει τελικά διεύρυνση της έννοιας του *ξεπλύματος* μέσω των κύριων αδικημάτων από τα οποία προέρχεται το εγκληματικό προϊόν.

Η οδηγία συνεχίζει τον νεωτερισμό που ξεκίνησε από τις συστάσεις της FATF και περιλαμβάνεται και στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005¹¹¹, δηλαδή την ένταξη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, που ούτως ή άλλως τα κράτη ήταν

¹⁰⁷ Η προσθήκη, ότι το προϊόν μπορεί να προέρχεται όχι μόνο από εγκληματική δραστηριότητα αλλά και από πράξη *συμμετοχής* σε εγκληματική δραστηριότητα, δεν διευρύνει το περιεχόμενο του *ξεπλύματος*, γιατί η πράξη *συμμετοχής* είναι και αυτή, εγκληματική δραστηριότητα.

¹⁰⁸ Βλ. άρθρ. 3 παρ. 5

¹⁰⁹ Διευρύνεται ο κατάλογος των σοβαρών εγκλημάτων και σε εκείνα που τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, ενώ στα προηγούμενα ευρωπαϊκά κείμενα θεωρούνταν ως *σοβαρά* εκείνα που τιμωρούνται με φυλάκιση άνω των έξι μηνών. Σύμφωνα με τον ισχύοντα Ν. 3691/2008 θεωρείται *σοβαρό έγκλημα* εκείνο που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας με ελάχιστο όριο άνω των έξι μηνών (άρθρο 3 στ. ιη). Στο σημείο αυτό λοιπόν δεν υιοθέτησε ο Έλληνας νομοθέτης το ελάχιστο όριο της φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών με συνέπεια ορισμένα πλημμελήματα, που τιμωρούνται στη βασική τους μορφή με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών όπως για παράδειγμα η απιστία στην υπηρεσία (άρθρο 256 εδ. α ΠΚ), η υπεξαίρεση στην υπηρεσία (άρθρο 258 ΠΚ) και η λαθρεμπορία (άρθρο 157 παρ. 1 εδ. α Ν. 2960/2001) να μην αποτελούν βασικά του *ξεπλύματος* αδικήματα.

¹¹⁰ Βλ. αντίθετα την επιχειρηματολογία που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι και μετά την έκδοση της οδηγίας αυτής δεν προκύπτει διεύρυνση του πεδίου του *ξεπλύματος* πέραν του οργανωμένου εγκλήματος, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του *ξεπλύματος βρώμικου χρήματος*: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας, ΠοινΧρ ΝΖ, σελ. 11-13.

¹¹¹ βλ. άρθρ. 2

υποχρεωμένα να ποινικοποιήσουν με βάση την απόφαση-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ, στο σύστημα αντιμετώπισης του ξεπλύματος¹¹². Πρόκειται για κομβικής σημασίας ζήτημα, ως προς τα χαρακτηριστικά που προσλαμβάνει πλέον το συνολικό σύστημα αντιμετώπισης του ξεπλύματος, διότι ενώ το ξέπλυμα αφορά αποκλειστικά προϊόν εγκληματικής δραστηριότητας, η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας μπορεί να γίνεται και με νόμιμα έσοδα, επομένως, η περιουσία που τίθεται υπό παρακολούθηση δεν είναι φορέας μιας απαξίας, αλλά μπορεί να γίνει μέσο τέλεσης συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων και ως τέτοια υπάγεται στο σύστημα παρακολούθησης των συναλλαγών που αφορά το ξέπλυμα. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή, δεν υφίσταται το βασικό χαρακτηριστικό του παραδείγματος αντιμετώπισης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, η εξάρτησή του από την προηγούμενη αξιόποινη πράξη. Στο πλαίσιο πρόληψης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η συναλλαγή καθίσταται ύποπτη όχι λόγω της εγκληματικής της προέλευσης, αλλά γιατί ακόμη και αν έχει νόμιμη ταυτότητα διοχετεύεται σε «ύποπτους αποδέκτες». Τέλος, οι ενδείξεις για τον παράνομο σκοπό που προορίζεται πρέπει να προέρχονται από στοιχεία που δε σχετίζονται με την περιουσία καθαυτή ή τη διάθεσή της αλλά με τον αποδέκτη και το δόλο του διαθέτη να στηρίζει τρομοκρατικές δραστηριότητες. Το στοιχείο αυτό καθιστά σαφές ότι το σύστημα παρακολούθησης ανοίγεται έτσι δυνητικά σε όλους όσους διακινούν νόμιμο χρήμα και δημιουργεί για τον εξαιρετικά διευρυμένο κύκλο των προσώπων που υπόκεινται σε υποχρεώσεις επιτήρησης και αναφοράς παρόμοιων συναλλαγών (άρθρ. 2)¹¹³ τεράστιους κινδύνους ευθυνών.

Η εν λόγω οδηγία όπως και η οδηγία 2006/70/ΕΚ που αποτελεί το εφαρμοστικό της μέτρο ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον Ν. 3691/2008, ο οποίος αντικατέστησε τον προγενέστερο Ν. 2331/1995, όπως αυτός είχε μέχρι τότε τροποποιηθεί¹¹⁴.

¹¹² άρθρ. 1 παρ. 4

¹¹³ Ενώ με την οδηγία 2001/97/ΕΚ πέρα από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποβλήθηκαν σε υποχρεώσεις επιτήρησης και αναφοράς συναλλαγών υπό προϋποθέσεις οι συμβολαιογράφοι, δικηγόροι και άλλοι ανεξάρτητοι επαγγελματίες, με την οδηγία 2005/97/ΕΚ η υποχρέωση αυτή επεκτάθηκε και σε όσους εμπορεύονται γενικά σε μετρητά για ποσό ίσο ή μεγαλύτερο των 15.000 ευρώ.

¹¹⁴ Επί του νομοσχεδίου για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (μετέπειτα Ν. 3691/2008), η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδας είχε επισημάνει τα σημεία εκείνα ως προς τα οποία ο Έλληνας νομοθέτης υπερβαίνει την εν λόγω οδηγία και εκείνα ως προς τα οποία την παραβαίνει. Εντούτοις, ελάχιστες προτάσεις της Ολομέλειας υιοθετήθηκαν από τον νομοθέτη. Βλ. αναλ. Π. Τσιρίδη, οπ. παρ. (υποσ.4), σελ. 13 επ.

VI.2.7. Η Οδηγία 2015/849/ΕΕ της 20ης Μαΐου 2015

Η τέταρτη Οδηγία 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαΐου 2015 «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής» περιλαμβάνει, εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις σε σύγκριση με την προηγούμενη (τρίτη) Οδηγία 2005/60/ΕΚ, οι οποίες ευθυγραμμίζονται με τις αναθεωρημένες συστάσεις της FATF και τα πρότυπα που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο άλλων διεθνών φορέων που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση των σχετικών συμπεριφορών (ΟΗΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Egmont Group κ.α.), σταθμίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού περιβάλλοντος που θα επιτρέπει στις επιχειρήσεις να αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους χωρίς να υφίστανται δυσανάλογο κόστος συμμόρφωσης.

Η Οδηγία 2015/849/ΕΕ εκδόθηκε ταυτόχρονα με τον Κανονισμό 2015/847/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών και περί κατάργησης του κανονισμού (ΕΚ) 1781/2006, αποτελώντας από κοινού ένα ενισχυμένο θεσμικό πλαίσιο για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ο εν λόγω Κανονισμός, ο οποίος είχε ημερομηνία έναρξης εφαρμογής την 26^η Ιουνίου 2017, επέκτεινε την παροχή πληροφόρησης στις μεταφορές χρηματικών ποσών, πέραν του πληρωτή, και στον δικαιούχο και επέβαλε την υποχρέωση τόσο στον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου, όσο και στον ενδιάμεσο πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, να θεσπίζουν, με βάση την αξιολόγηση του κινδύνου, αποτελεσματικές διαδικασίες, με σκοπό να προσδιορίζουν εάν πρέπει να πραγματοποιούν, να απορρίπτουν ή να αναστέλλουν τη μεταφορά κεφαλαίων, όταν είναι ελλιπής η πληροφόρηση για τον πληρωτή και τον δικαιούχο.

Ως βασικοί πυλώνες της Οδηγίας τέθηκαν αφενός το γεγονός ότι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας διενεργούνται συχνά σε διεθνές επίπεδο και ότι τα μέτρα που λαμβάνονται αποκλειστικά σε εθνικό ή ακόμα και σε ενωσιακό επίπεδο έχουν πολύ περιορισμένα αποτελέσματα και αφετέρου το ότι οι μετερχόμενοι τη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και όσοι

χρηματοδοτούν την τρομοκρατία ενδέχεται να προσπαθήσουν να επωφεληθούν από την ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων και την ελεύθερη παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που συνεπάγεται ο ενιαίος χρηματοπιστωτικός χώρος της Ένωσης, προκειμένου να διευκολύνουν τις παράνομες δραστηριότητές τους. Η απειλή που συνιστά το γεγονός αυτό για την ακεραιότητα, τη φερεγγυότητα και τη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και οργανισμών, καθιστά αναντίρρητη την ανάγκη λήψης μέτρων συντονισμού σε επίπεδο Ένωσης. Παράλληλα, οι στόχοι της προστασίας της κοινωνίας από το έγκλημα και της προστασίας της σταθερότητας και ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ένωσης θα πρέπει να σταθμίζονται έναντι της ανάγκης για δημιουργία ενός ρυθμιστικού περιβάλλοντος που θα επιτρέπει στις επιχειρήσεις να αναπτύσσονται χωρίς να υφίστανται δυσανάλογο κόστος συμμόρφωσης.

Δεδομένου δε, ότι οι συναλλαγές μεγάλων ποσών σε μετρητά προσφέρονται ιδιαίτερα για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και προκειμένου να αυξηθεί η επαγρύπνηση και να μειωθούν οι κίνδυνοι τους οποίους εγκυμονούν τέτοιες πληρωμές σε μετρητά, τα πρόσωπα που εμπορεύονται αγαθά θα πρέπει να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, στον βαθμό που καταβάλλουν ή λαμβάνουν πληρωμές σε μετρητά ύψους 10.000 ευρώ ή περισσότερο. Πάντως, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να θεσπίσουν χαμηλότερα κατώτατα όρια, πρόσθετους γενικούς περιορισμούς των συναλλαγών τοις μετρητοίς και άλλες αυστηρότερες διατάξεις.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ρητή πρόβλεψη στην εν λόγω Οδηγία της φοροδιαφυγής, ως βασικό αδίκημα στη νομιμοποίηση εσόδων. Ειδικότερα, τα «φορολογικά εγκλήματα» τα σχετικά με άμεσους και έμμεσους φόρους περιλαμβάνονται στον ευρύ ορισμό της «εγκληματικής δραστηριότητας» δυνάμει της τέταρτης Οδηγίας, σύμφωνα με τις αναθεωρημένες συστάσεις της FATF. Δεδομένου ότι διάφορα φορολογικά αδικήματα μπορούν να ορισθούν σε κάθε κράτος μέλος ως «εγκληματική δραστηριότητα» που τιμωρείται με τις κυρώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 3 σημείο 4) στοιχείο στ) της ως άνω οδηγίας, οι ορισμοί των φορολογικών εγκλημάτων στο εθνικό δίκαιο ενδέχεται να διαφέρουν, και καθόσον δεν επιδιώκεται εναρμόνιση των ορισμών των φορολογικών εγκλημάτων στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν, στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο, την ανταλλαγή πληροφοριών και την παροχή συνδρομής μεταξύ των μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών της ΕΕ (ΜΧΠ).

Επιπλέον, προκειμένου να διασφαλισθεί ουσιαστική διαφάνεια ως προς την ταυτότητα κάθε φυσικού προσώπου το οποίο κατέχει νομική οντότητα ή ασκεί έλεγχο επ' αυτής, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβαίνουν στην εξακρίβωση και στον έλεγχο της ταυτότητας των πραγματικών δικαιούχων. Η ανάγκη για ακριβείς και επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τον εντοπισμό των εγκληματιών, οι οποίοι διαφορετικά θα μπορούσαν να αποκρύπτουν την ταυτότητά τους πίσω από μια εταιρική δομή. Τα κράτη μέλη θα πρέπει, επομένως, να μεριμνούν ώστε οι νομικές οντότητες με έδρα στο έδαφός τους, να αποκτούν και να διατηρούν επαρκείς, ακριβείς και συνεχώς επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τους πραγματικούς δικαιούχους τους, πέραν των βασικών πληροφοριών όπως η επωνυμία και η διεύθυνση της εταιρείας και η απόδειξη συστάσεως και η νομική ιδιοκτησία. Μάλιστα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο αποθηκεύονται σε κεντρικό μητρώο που βρίσκεται εκτός της εταιρείας, σε πλήρη συμμόρφωση με το ενωσιακό δίκαιο.

Επίσης, καθοριστική σημασία αποκτά η έννοια του «κινδύνου». Με άλλα λόγια, είναι κρίσιμο να χρησιμοποιείται μια προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο, για την οποία προϋποτίθεται η λήψη αποφάσεων βάσει τεκμηρίων, ούτως ώστε να υπάρχει αποτελεσματικότερη εστίαση στους κινδύνους νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, με τους οποίους βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση, και σε εκείνους που δρουν στο πλαίσιο αυτό. Ο εντοπισμός των κινδύνων δεν μπορεί παρά να γίνεται στα πλαίσια υπερεθνικής προσέγγισης, με την οποία είναι επιφορτισμένες με γνωμοδοτικό ρόλο η Ευρωπαϊκή Εποπτική Αρχή (Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών) («ΕΑΤ»), η Ευρωπαϊκή Εποπτική Αρχή (Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων) («ΕΑΑΕΣ»), και η Ευρωπαϊκή Εποπτική Αρχή (Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών) («ΕΑΚΑΑ»), μέσω της μεικτής επιτροπής τους, αναφορικά με τους κινδύνους με επιπτώσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα της Ένωσης. Κρίνεται σκόπιμο δε για την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας να ανατεθεί στην Επιτροπή, ευθύνη συντονισμού της εκτίμησης των κινδύνων που συνδέονται με διασυνοριακές δραστηριότητες, με συμμετοχή σχετικών εμπειρογνομόνων και εκπρόσωπων των ΜΧΠ, καθώς επίσης, κατά περίπτωση, εκπροσώπων άλλων οργανισμών επιπέδου Ένωσης.

Τέλος, εκδόθηκε ο Κανονισμός 2019/758/ΕΕ της 31^{ης} Ιανουαρίου 2019 για τη συμπλήρωση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αναφορικά με τα ρυθμιστικά τεχνικά πρότυπα για τις ελάχιστες ενέργειες στις οποίες πρέπει να

προβαίνουν και το είδος των πρόσθετων μέτρων που πρέπει να λαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σε ορισμένες τρίτες χώρες.

Στις 7 Αυγούστου 2020, δημοσιεύθηκαν¹¹⁵ δύο Αποφάσεις του Γενικού Γραμματέα Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών, για τη συγκρότηση Ομάδων Εργασίας σε εθνικό επίπεδο, σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, η πρώτη¹¹⁶, αφορά τη συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για τη συγκέντρωση πληροφοριών από κράτη-μέλη της ΕΕ στο πλαίσιο αξιολόγησης της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας 2015/849 (ΕΕ) από τα αρμόδια όργανα της ΕΕ. Έργο της Ομάδας Εργασίας είναι: α) Η επικοινωνία με ομόλογες αρχές και φορείς άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. β) Η διερεύνηση και συγκέντρωση πληροφοριών από κράτη-μέλη της ΕΕ που έχουν ήδη αξιολογηθεί ή βρίσκονται σε στάδιο αξιολόγησης, στο πλαίσιο ελέγχου της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας 2015/849 (ΕΕ). γ) Η υποβολή προτάσεων στην Επιτροπή Στρατηγικής για τη βέλτιστη προετοιμασία των εμπλεκόμενων φορέων στην ως άνω αξιολόγηση της χώρας.

Η δεύτερη¹¹⁷, αφορά τη συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την καταγραφή των στατιστικών στοιχείων που απαιτείται να τηρούνται σε εθνικό επίπεδο σύμφωνα με τις διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και των βασικών αδικημάτων αυτών τα οποία χορηγούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σε διεθνείς οργανισμούς. Έργο της Ομάδας είναι: α) Ο προσδιορισμός και η καταγραφή των στατιστικών στοιχείων που απαιτείται να τηρούνται σε εθνικό επίπεδο σύμφωνα με τις διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και των βασικών αδικημάτων αυτών και χορηγούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σε διεθνείς οργανισμούς. β) Ο εντοπισμός και η καταγραφή των ελλείψεων αναφορικά με τη συλλογή και τήρηση των ως άνω στατιστικών στοιχείων από τις αρμόδιες αρχές και τους εμπλεκόμενους φορείς. γ) Η

¹¹⁵ ΦΕΚ Β' 3321/7.8.2020

¹¹⁶ Υπ' αριθ. 83535 ΕΞ 2020

¹¹⁷ Υπ' αριθ. 83525 ΕΞ 2020

υποβολή προτάσεων με τη μορφή πορίσματος, το οποίο θα περιλαμβάνει Σχέδιο Δράσης για την κάλυψη των ως άνω ελλείψεων.

VI.2.8. Η Οδηγία 2018/843/ΕΕ της 30ης Μαΐου 2018

Η Πέμπτη Οδηγία της 30^{ης} Μαΐου 2018 εκδόθηκε για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2009/138/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ.

Χωρίς να μεταβάλλεται ουσιωδώς η Τέταρτη Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η οποία παρέμεινε το βασικό νομικό μέσο για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ένωσης για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, η Πέμπτη Οδηγία, η οποία εκδόθηκε με αφορμή τις τρομοκρατικές επιθέσεις, που αποκάλυψαν τις αναδυόμενες νέες τάσεις, ιδίως όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι τρομοκρατικές ομάδες χρηματοδοτούν και διεξάγουν τις δραστηριότητές τους, τέθηκε σε εφαρμογή την 10^η Ιανουαρίου 2020. Όπως διαλαμβάνεται στο προοίμιο αυτής¹¹⁸ καθίσταται, επιτακτική η ανάγκη λήψης περαιτέρω μέτρων για την αύξηση της διαφάνειας των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, των εταιρικών και άλλων νομικών οντοτήτων καθώς και των εμπιστευμάτων και νομικών μορφωμάτων που έχουν δομή ή λειτουργίες παρεμφερείς με τα εμπιστεύματα («παρεμφερή νομικά μορφώματα»), με στόχο τη βελτίωση του υφιστάμενου προληπτικού πλαισίου και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, δεδομένου ότι σύγχρονες υπηρεσίες τεχνολογίας καθίστανται όλο και πιο δημοφιλείς ως εναλλακτικά χρηματοπιστωτικά συστήματα, ενώ παράλληλα παραμένουν εκτός του πεδίου εφαρμογής της νομοθεσίας της Ένωσης.

Και σε αυτή την Πέμπτη Οδηγία παραμένει άρρηκτη η σύνδεση του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με το οργανωμένο έγκλημα ενώ επιβάλλεται μεγαλύτερη διαφάνεια, μέσω επισταμένης έρευνας, για συναλλαγές με χώρες που χαρακτηρίζονται ως «υψηλού κινδύνου» και με εικονικά νομίσματα. Επιπλέον απαιτείται περισσότερη διαφάνεια όσον αφορά στην ιδιοκτησία εταιρειών και στα

¹¹⁸ βλ. Σκέψη 2

εμπιστεύματα (trusts). Συγκεκριμένα τα μητρώα των πραγματικών κατόχων εταιρειών θα μπορούν να είναι προσβάσιμα σε όλους, αλλά αφού βρεθεί η απαιτούμενη ισορροπία μεταξύ αφενός του γενικού δημόσιου συμφέροντος που επιτάσσει την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και αφετέρου των θεμελιωδών δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Η τομή αυτή μπορεί να βρεθεί, εφόσον οι πληροφορίες που τίθενται στη διάθεση του κοινού αφορούν αυστηρά τη σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας στην οποία λειτουργούν οι πραγματικοί δικαιούχοι.

Επίσης, το εικονικό νόμισμα, όπως οι πλατφόρμες ανταλλαγής bitcoin και οι φορείς παροχής πορτοφολιού θα υποχρεούνται να ελέγχουν ποιοι είναι οι πελάτες τους και οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να μπορούν, μέσω υπόχρεων προσώπων και οντοτήτων, να παρακολουθούν τη χρήση των εικονικών νομισμάτων. Με τέτοιου είδους παρακολούθηση, κατά την οποία θα διασφαλιζόταν η τεχνολογική πρόοδος και ο υψηλός βαθμός διαφάνειας του τομέα της εναλλακτικής χρηματοδότησης και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μπορεί να τεθεί τέλος στην ανωνυμία αυτών των ανταλλαγών και τη συνακόλουθη δυνατότητα αθέμιτης χρήσης τους για εγκληματικούς σκοπούς.

Επιχειρείται ακόμη, η διασφάλιση του ελέγχου των πολιτικώς εκτεθειμένων προσώπων, καθώς η Οδηγία υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να συντάξουν λίστες με τα πρόσωπα που κατέχουν δημόσιες θέσεις, ώστε να διευκολύνεται ο αποτελεσματικός έλεγχός τους. Ειδικότερα, όπως προβλέπεται στο προοίμιο αυτής¹¹⁹ «για τον προσδιορισμό των πολιτικώς εκτεθειμένων προσώπων στην Ένωση, θα πρέπει να εκδοθούν από τα κράτη μέλη κατάλογοι που προσδιορίζουν τα ειδικά καθήκοντα που, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, θεωρούνται σημαντικό δημόσιο λειτουργήμα. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ζητούν από κάθε διεθνή οργανισμό διαπιστευμένο στην επικράτειά τους να δημιουργήσει και να διατηρεί ενήμερο ένα κατάλογο σημαντικών δημοσίων λειτουργημάτων».

Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να ορίζουν το *έννομο συμφέρον*, τόσο ως γενική έννοια όσο και ως κριτήριο για την πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο στο εθνικό τους δίκαιο. Μόλις γίνει η διασύνδεση των μητρώων πραγματικών δικαιούχων των κρατών μελών, θα πρέπει να χορηγείται τόσο εθνική όσο και διασυνοριακή πρόσβαση στο

¹¹⁹ βλ. Σκέψη 23

μητρώο κάθε κράτους μέλους βάσει του ορισμού του έννομου συμφέροντος του κράτους μέλους, όπου κατεγράφη η πληροφορία σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο του εμπιστεύματος ή του παρεμφερούς νομικού μορφώματος βάσει της Οδηγίας, δυνάμει απόφασης που λαμβάνεται από τις αρμόδιες αρχές του εν λόγω κράτους μέλους. Για να εξασφαλισθεί η συνεκτική και αποτελεσματική καταχώριση και ανταλλαγή πληροφοριών, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αρχές τους που είναι επιφορτισμένες με το μητρώο που δημιουργείται για να δίνει πληροφορίες για τον πραγματικό δικαιούχο εμπιστευμάτων και άλλων παρεμφερών νομικών μορφωμάτων συνεργάζονται με τους ομολόγους τους σε άλλα κράτη μέλη, ανταλλάσσοντας πληροφορίες σχετικά με αυτά που διέπονται από το δίκαιο ενός κράτους μέλους ενώ η διοίκησή τους γίνεται σε άλλο κράτος μέλος.

Τέλος, ενισχύεται η ηλεκτρονική παρακολούθηση στο Due Diligence των πελατών. Συγκεκριμένα, η προσέγγιση για την αναθεώρηση των υφιστάμενων πελατών στο σημερινό πλαίσιο βασίζεται στον «κίνδυνο». Ωστόσο, δεδομένου του υψηλότερου κινδύνου της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και των συναφών βασικών αδικημάτων, τα οποία συνδέονται με ορισμένες ενδιάμεσες δομές, η εν λόγω προσέγγιση ενδέχεται να μην επιτρέπει την έγκαιρη ανίχνευση και εκτίμηση των κινδύνων. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι παρακολουθούνται επίσης σε τακτική βάση ορισμένες σαφώς προσδιορισμένες κατηγορίες υφιστάμενων πελατών.

VI.2.9. Η Οδηγία 2018/1673/ΕΕ της 23ης Οκτωβρίου 2018

Η Έκτη Οδηγία της 23^{ης} Οκτωβρίου 2018 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αφορά την *«καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου»*, με σκοπό την αποτελεσματικότερη και ταχύτερη διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών.

Κρίσιμο είναι ότι με αυτή την Οδηγία δημιουργείται "*ενιαία λίστα αξιόποινων πράξεων*" και εισάγονται στη νομοθεσία 22 αδικήματα που πρέπει να ποινικοποιούνται από τις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών. Ειδικότερα, επισημαίνεται στο προοίμιο της Οδηγίας, ότι ο ορισμός των εγκληματικών δραστηριοτήτων που συνιστούν τα κύρια αδικήματα στον τομέα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα πρέπει να είναι επαρκώς ομοιόμορφος σε όλα τα κράτη μέλη και τα οποία θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι

κάθε αδίκημα τιμωρούμενο με ποινή φυλάκισης επιπέδου οριζόμενου στην παρούσα οδηγία θεωρείται αξιόποινη πράξη νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, κατά το μέτρο που η επιβολή αυτών των ορίων ποινών δεν ισχύει ήδη, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συμπεριλάβουν ένα φάσμα αδικημάτων σε καθεμιά από τις κατηγορίες αδικημάτων που κατονομάζονται στην οδηγία. Σε αυτή την περίπτωση, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να αποφασίσουν με ποιο τρόπο θα περιορίσουν το εύρος των εγκλημάτων εντός των αντίστοιχων κατηγοριών. Όταν μία κατηγορία αδικημάτων, όπως η τρομοκρατία ή τα περιβαλλοντικά αδικήματα, περιλαμβάνει αδικήματα που καθορίζονται από νομικές πράξεις της Ένωσης, η οδηγία θα πρέπει να παραπέμπει στις εν λόγω νομικές πράξεις. Τα κράτη μέλη θα πρέπει ωστόσο να θεωρούν ότι κάθε αδίκημα που καθορίζεται από τις εν λόγω νομικές πράξεις συνιστά κύριο αδίκημα στον τομέα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Κάθε είδος αξιόποινης συμμετοχής στη διάπραξη κύριου αδικήματος, όπως έχει ποινικοποιηθεί σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, θα πρέπει επίσης να θεωρείται εγκληματική δραστηριότητα για τους σκοπούς της οδηγίας. Στις περιπτώσεις που η νομοθεσία της Ένωσης επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν κυρώσεις, πέραν των ποινικών κυρώσεων, η οδηγία δεν θα πρέπει να απαιτεί από τα κράτη μέλη να κατηγοριοποιούν τα αδικήματα στις εν λόγω περιπτώσεις ως κύρια αδικήματα για τους σκοπούς της οδηγίας.

Ορίζεται, ακόμη, ρητά ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι ορισμένες μορφές δραστηριοτήτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα είναι επίσης αξιόποινες όταν διαπράττονται από τον δράστη της εγκληματικής δραστηριότητας από την οποία προήλθε αυτή η περιουσία (αυτονομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες). Σε τέτοιες περιπτώσεις, στις οποίες η δραστηριότητα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες δεν περιορίζεται στην απλή κατοχή ή χρήση, αλλά περιλαμβάνει και τη μεταφορά, μετατροπή, απόκρυψη ή συγκάλυψη περιουσιακών στοιχείων και έχει ως αποτέλεσμα την επέλευση επιπλέον ζημίας, πέρα από αυτή που προκλήθηκε ήδη από την εγκληματική δραστηριότητα, για παράδειγμα τη διάθεση σε τρίτους της περιουσίας που προήλθε από εγκληματική δραστηριότητα και, μέσω της πράξης αυτής, τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, η εν λόγω νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα πρέπει να τιμωρείται.

Η Έκτη Οδηγία αποσκοπεί στην ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες όταν αυτή διαπράττεται *με πρόθεση και εν γνώσει ότι η περιουσία προήλθε από εγκληματική δραστηριότητα*. Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία δεν θα πρέπει να διακρίνει

μεταξύ των περιπτώσεων όπου περιουσία προήλθε *άμεσα από εγκληματική δραστηριότητα* και των περιπτώσεων όπου αυτή προήλθε *έμμεσα από εγκληματική δραστηριότητα*, σύμφωνα με τον ευρύ ορισμό των «προϊόντων»¹²⁰. Η οδηγία προβλέπει ελάχιστους κανόνες όσον αφορά τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενώ τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να θεσπίζουν ή να διατηρούν αυστηρότερους κανόνες ποινικού δικαίου στον εν λόγω τομέα όπως, επί παραδείγματι, θα μπορούν να προβλέπουν ότι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συνιστά ποινικό αδίκημα, εφόσον γίνεται από ελαφρά ή βαρεία αμέλεια.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τιμωρείται με μέγιστη ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τεσσάρων ετών, προκειμένου να αποτρέπεται η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε όλη την Ένωση, καθώς επίσης θα πρέπει να προβλέπουν πρόσθετες κυρώσεις ή μέτρα, όπως είναι ενδεικτικά η επιβολή προστίμων, ο προσωρινός ή μόνιμος αποκλεισμός από την πρόσβαση σε δημόσια χρηματοδότηση, συμπεριλαμβανομένων διαγωνισμών, επιχορηγήσεων και συμβάσεων παραχώρησης, η προσωρινή στέρηση του δικαιώματος της άσκησης εμπορικών δραστηριοτήτων ή η προσωρινή απαγόρευση άσκησης αιρετού ή δημοσίου λειτουργήματος. Ακόμη, τα κράτη μέλη θα πρέπει, κατ' ελάχιστον, να διασφαλίζουν τη δέσμευση και δήμευση των οργάνων και των προϊόντων εγκλήματος σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπει η οδηγία 2014/42/ΕΕ, και θα πρέπει επίσης να εξετάσουν σοβαρά το ενδεχόμενο να επιτρέπουν τη δήμευση σε όλες τις περιπτώσεις στις οποίες δεν μπορεί να κινηθεί ή να ολοκληρωθεί ποινική διαδικασία, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων στις οποίες ο δράστης έχει αποβιώσει.

¹²⁰Οδηγία 2014/42/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ L 127 της 29.4.2014, σ. 39).

VI.3. ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

VI.3.1. Εισαγωγικά

Η επιθυμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να καταπολεμήσει τα εγκλήματα που αποφέρουν στο δράστη τους οικονομικό όφελος αποδεικνύεται από το ότι στο πλαίσιο του προγράμματος για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων το πρώτο θέμα που επιλέχθηκε ήταν η *αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων ενόψει της δήμευσης ή της απόδοσής τους στον παθόντα του εγκλήματος*. Στο πρόγραμμα μέτρων για την εφαρμογή της προαναφερόμενης αρχής¹²¹, η επεξεργασία ενός μέσου σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων περί δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων έχει τον υψηλότερο βαθμό προτεραιότητας 1. Επίσης, ο έλεγχος αν οι λόγοι άρνησης της εκτέλεσης ενός μέτρου δήμευσης που περιέχονται στο άρθρο 18 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990 είναι όλοι σύμφωνοι με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, με στόχο τη βελτίωση της εκτέλεσης μέσα σε ένα κράτος μέλος της απόφασης δήμευσης άλλου κράτους μέλους έχει τον υψηλό βαθμό προτεραιότητας 2¹²².

Σημειώνεται, ότι η περαιτέρω προώθηση του προγράμματος της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διατυπώθηκαν στο πρόγραμμα της Χάγης για τη βελτίωση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, που αποτελεί το διάδοχο του προγράμματος του Τάμπερε και ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Νοέμβριο του 2004. Σε αυτό το πρόγραμμα υποδεικνύεται η συμπλήρωση του προγράμματος μέτρων του 2001 ιδίως με την υιοθέτηση των αποφάσεων-πλαισίων για τα δικονομικά δικαιώματα στις ποινικές διαδικασίες και για το ευρωπαϊκό ένταλμα συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων¹²³.

¹²¹ Βλ. σε ΕΕΕΚ C12/10 της 15^{ης} Ιανουαρίου 2001.

¹²² Ελένη Καμπέρου – Ντάλτα όπ.π.

¹²³ Προς υλοποίηση του προγράμματος της Χάγης, η Επιτροπή εξέδωσε το σχετικό πρόγραμμα δράσης (COM (2005) 184 τελικό) στις 10-5-2005 και το κοινοποίησε στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 13-5-2005 (8922/05 JAI 163). Ακολούθησε το ειδικό πρόγραμμα «Ποινική Δικαιοσύνη» με την από 12-2-2007 απόφαση του Συμβουλίου (ΕΕΕΚ L 58/13 της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2007) ένας από τους ειδικούς στόχους του οποίου είναι η ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις με την προαγωγή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων και

VI.3.2. Το πρωτόκολλο του έτους 2001 στη σύμβαση για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το πρωτόκολλο του έτους 2001¹²⁴ «για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης»¹²⁵ συμπληρώνει τη Σύμβαση του έτους 2000. Προηγήθηκε η πρωτοβουλία της Γαλλίας σχετικά με τη βελτίωση της δικαστικής συνδρομής στις ποινικές υποθέσεις του οργανωμένου εγκλήματος, του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της οικονομικής εγκληματικότητας¹²⁶. Σκοπός ήταν να καταστήσει ανενεργείς τις επιφυλάξεις των κρατών μελών στο άρθρο 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις και να τα αποτρέψει από το να επικαλούνται τις εθνικές τους διατάξεις περί απορρήτου των τραπεζικών και άλλων εμπορικών συναλλαγών, προκειμένου να αρνηθούν την εκτέλεση αίτησης δικαστικής συνδρομής.

Συγκεκριμένα, θεσπίζει πρόσθετα μέτρα ως προς την αμοιβαία δικαστική συνδρομή με σκοπό την καταπολέμηση-κυρίως του οργανωμένου- εγκλήματος, του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και του οικονομικού εγκλήματος. Δυνάμει αυτού, προβλέπεται, η υποχρέωση κάθε κράτους μέλους να παρέχει πληροφορίες σχετικά με την τήρηση τραπεζικών λογαριασμών, υπό τις εξής προϋποθέσεις: α) η έρευνα που διεξάγεται στο αιτούν κράτος μέλος να αφορά σε έγκλημα που τιμωρείται σε αυτό με στερητική της ελευθερίας με απειλούμενη ποινή μέγιστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών και τουλάχιστον δύο ετών στο προς η αίτηση κράτος β) η έρευνα να αφορά σε έγκλημα που αναφέρεται στο άρθρο 2 της σύμβασης του 1995 για την ίδρυση της «Europol» ή στο παράρτημα αυτής και γ) η έρευνα να αφορά σε έγκλημα που αναφέρεται στη σύμβαση του 1995 σχετικά με την προστασία των οικονομικών

διατάξεων και την εξάλειψη των εμποδίων που προκύπτουν από τις διαφορές μεταξύ των δικαστικών συστημάτων των κρατών μελών (άρθρο 3 παρ. α εδ. I και ii).

¹²⁴ Βλ. σε ΕΕΕΚ C 326/2 της 21^{ης} Νοεμβρίου 2001.

¹²⁵ Βλ. σε ΕΕΕΚ C 197/3 Της 12^{ης} Ιουλίου 2000. Βλ. X. Boucobza, L' espace penal européen, 2004, σελ. 125.

¹²⁶ Βλ. σε ΕΕΕΚ C 243/11, της 24^{ης} Αυγούστου 2000.

συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και στο πρωτόκολλο του 1996 ή στο δεύτερο πρωτόκολλο του 1997 της σύμβασης αυτής¹²⁷.

Συνακόλουθα, όταν οι αρχές πιθανολογούν βάσιμα ότι πληρούνται οι ως άνω προϋποθέσεις ανεξάρτητα από το αν το έγκλημα αναφέρεται στους παραπάνω καταλόγους, μπορεί να ακολουθηθεί η διαδικασία που καθιερώνει το πρωτόκολλο, προκειμένου το αιτούν κράτος να λάβει πληροφορίες από άλλο κράτος μέλος αν ο ύποπτος κατέχει ή ελέγχει τραπεζικούς λογαριασμούς καθώς και να ζητήσει λεπτομέρειες αυτών των λογαριασμών.

VI.3.3. Η απόφαση-πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ της 22ας Ιουλίου 2003

Την 22η Ιουλίου 2003 εκδόθηκε η απόφαση-πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ «*σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*»¹²⁸. Βασική της στόχευση υπήρξε η αναγνώριση και εκτέλεση από ένα κράτος μέλος απόφασης δέσμευσης που εκδίδεται από τις δικαστικές αρχές άλλου κράτους μέλους στα πλαίσια ποινικής διαδικασίας, με σκοπό στη συνέχεια της δήμευσης των περιουσιακών στοιχείων.

Σημαντικό επίσης δεδομένο στη συγκεκριμένη απόφαση - πλαίσιο αποτελεί η κατάργηση της προϋπόθεσης του διττού αξιοποίνου¹²⁹, για κάποια περιοριστικώς αναφερόμενα εγκλήματα, μεταξύ των οποίων και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Προϋπόθεση για την μη υπαγωγή στον έλεγχο του διττού αξιοποίνου είναι να τιμωρείται το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος στο κράτος έκδοσης της απόφασης δέσμευσης με ποινή στερητική της ελευθερίας μέγιστης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών¹³⁰.

Συνακόλουθα και σε εφαρμογή της απόφασης - πλαισίου, συνεργάζονται οι δικαστικές αρχές του κράτους μέλους, στο οποίο βρίσκεται το περιουσιακό στοιχείο, προκειμένου να εκτελέσουν τις προσωρινές διαταγές δέσμευσης άλλου κράτους μέλους, ακόμη και αν στη νομοθεσία του πρώτου κράτους δεν τιμωρείται το ξέπλυμα. Υποχρεούνται, συνεπώς, οι δικαστικές αρχές του κράτους μέλους, όπου βρίσκεται το περιουσιακό στοιχείο, να

¹²⁷ Βλ. άρθρο 1 παρ. 3

¹²⁸ Βλ. σε ΕΕΕΚ L 196/45 της 2ας Αυγούστου 2003.

¹²⁹ βλ. άρθρο 3 παρ. 2

¹³⁰ βλ. άρθρο 3 παρ. 2

αναγνωρίσουν και να εκτελέσουν στο έδαφός τους την απόφαση δέσμευσης που εκδίδει δικαστική αρχή του άλλου κράτους μέλους στα πλαίσια ποινικής διαδικασίας.

VI.3.4. Η απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ της 24ης Φεβρουαρίου 2005

Σύντομα κατέστη φανερό, ότι δεν ήταν αρκετή η εξασφάλιση της αμοιβαίας αναγνώρισης προσωρινών νομικών μέτρων, όπως η δέσμευση και η κατάσχεση, καθώς ο αποτελεσματικός έλεγχος των εγκλημάτων που αποφέρουν στο δράστη οικονομικό όφελος απαιτεί την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δήμευσης του προϊόντος του εγκλήματος. Κατόπιν αυτού, υιοθετήθηκε κατ' αρχάς η απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ της 24ης Φεβρουαρίου 2005 «για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος», η οποία είχε στόχο την αποτελεσματικότερη διασυνοριακή συνεργασία των κρατών μελών σχετικά με τη δήμευση προϊόντων εγκλήματος, ιδίως μέσω της εξασφάλισης, ότι σε όλα τα κράτη μέλη θα είναι δυνατή η δήμευση των προϊόντων όλων των εγκλημάτων που τιμωρούνται με ποινή στερητική της ελευθερίας μέγιστης διάρκειας άνω του έτους ή περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων αντιστοιχεί στα προϊόντα αυτά¹³¹.

Οι εκτεταμένες εξουσίες δήμευσης περιουσιακών στοιχείων που προβλέπονται στη διάταξη του άρθρου 3, προϋποθέτουν πρώτον ότι το πρόσωπο, του οποίου τα περιουσιακά στοιχεία δημεύονται, έχει καταδικαστεί για εγκλήματα που προβλέπονται ρητά, όπως για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, δεύτερον ότι διαπράχθηκαν στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, όπως ορίζεται στην κοινή δράση 98/773/ΔΕΥ της 21ης Δεκεμβρίου 1998 και τρίτον ότι τα εγκλήματα αυτά δύνανται να αποφέρουν οικονομικό όφελος.

Ωστόσο, ζήτημα συμβατότητας με το τεκμήριο αθωότητας, παρά τη ρητή διασφάλισή του¹³², προκαλεί η πρόβλεψη της απόφασης-πλαισίου, σχετικά με την υποχρέωση των κρατών μελών να θεσπίσουν μέτρα, προκειμένου να είναι δυνατή η δήμευση περιουσιακών στοιχείων του καταδικασθέντος, τα οποία, όμως, έχουν αποκτηθεί πριν από τη τέλεση του υπό κρίση εγκλήματος, για το οποίο καταδικάστηκε το πρόσωπο και πρέπει να πληροί της ανωτέρω προϋποθέσεις¹³³. Με την εν λόγω ρύθμιση, δίνεται η κατεύθυνση στα κράτη μέλη να εισάγουν στο δίκαιό τους διατάξεις περί δήμευσης περιουσιακών στοιχείων

¹³¹ βλ. άρθρ. 2

¹³² βλ. άρθρ. 5

¹³³ βλ. άρθρο 3 παρ. 2 εδ. α, β και γ

προερχόμενων από οποιαδήποτε¹³⁴ ή από παρόμοιο έγκλημα με εκείνο για το οποίο αυτός καταδικάστηκε¹³⁵, για το οποίο δημιουργήθηκε μεν δικανική πεποίθηση ότι τελέστηκε σε προγενέστερο χρόνο, αλλά χωρίς να έχει διωχθεί και δικαστεί αρμοδίως για αυτό. Αρκεί δηλαδή κατά τις ρυθμίσεις της απόφασης - πλαισίου ότι το δικαστήριο είτε διαπίστωσε τη συνδρομή σχετικών πραγματικών περιστατικών είτε τη δυσαναλογία της αξίας των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων με το νόμιμο εισόδημα του καταδικασθέντος. Έτσι, βέβαια, προκαλείται αντιστροφή του βάρους απόδειξης, αφού πλέον θα καλείται ο καταδικασμένος να αποδείξει τη νόμιμη πηγή των περιουσιακών στοιχείων, που απέκτησε πριν από την εμπλοκή του με το συγκεκριμένο έγκλημα που φέρεται ότι τέλεσε στα πλαίσια οργανωμένης ομάδας και για το οποίο καταδικάστηκε, προκειμένου να αποφύγει τη δήμευσή τους.

VI.3.5. Η απόφαση-πλαίσιο 2006/783/ΔΕΥ της 6ης Οκτωβρίου 2006

Με την απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ συνδέεται και η 2006/783/ΔΕΥ της 6^{ης} Οκτωβρίου 2006 «*σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις δήμευσης*»¹³⁶, η οποία συμπληρώνει την απόφαση-πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ «*σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης αποδεικτικών ή περιουσιακών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*». Στόχος της η διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων δήμευσης περιουσιακών στοιχείων, προκειμένου να υποχρεωθούν τα κράτη μέλη να αναγνωρίζουν και να εκτελούν στο έδαφός τους αποφάσεις δήμευσης εκδοθείσες από αρμόδιο ποινικό δικαστήριο άλλου κράτους μέλους.

Κατ' εφαρμογή της απόφασης-πλαισίου, οι δικαστικές αρχές του κράτους μέλους, στο οποίο βρίσκεται το περιουσιακό στοιχείο, αναγνωρίζουν και εκτελούν στο έδαφός τους αποφάσεις δήμευσης άλλου κράτους μέλους, ακόμη και αν δεν τιμωρείται το ξέπλυμα σύμφωνα με το δίκαιο του πρώτου κράτους. Και εν προκειμένω, όπως και στην αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων δέσμευσης, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί αξιόποινη πράξη σύμφωνα με τα δίκαια όλων των κρατών μελών, συνεπώς δεν συνιστά καταρχήν εμπόδιο η αρχή του διττού αξιοποίνου για την αναγνώριση και εκτέλεση σε άλλο κράτος μέλος

¹³⁴άρθρο 3 παρ. 2 εδ. α και γ

¹³⁵άρθρο 3 παρ. 2 εδ. β

¹³⁶βλ. σε ΕΕΕΚ L 328/59 της 24^{ης} Νοεμβρίου 2006. Βλ. και την πρωτοβουλία της Δανίας για την έκδοση της εν λόγω απόφασης-πλαισίου σε ΕΕΕΚ C 184/8 της 2^{ης} Αυγούστου 2002.

απόφασης δήμευσης περιουσιακών στοιχείων προσώπου καταδικασμένου για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ωστόσο, λόγω του εξαρτημένου χαρακτήρα του ξεπλύματος από το προηγούμενο βασικό αδίκημα, είναι δυνατή η παράκαμψη της αρχής του διττού αξιοποίνου στην περίπτωση κατά την οποία η απόφαση δήμευσης αναφέρεται όχι μόνο στο έγκλημα που συνιστά το προηγούμενο βασικό αδίκημα, το οποίο δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο του άρθρου 6 και συνεπώς θα έπρεπε να εξεταστεί αν συνιστά αξιόποινη πράξη σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους της εκτέλεσης, αλλά και στο ξέπλυμα που ακολουθεί, για το οποίο δεν εξετάζεται αν συντρέχει η αρχή του διττού αξιοποίνου. Κατά την κρατούσα άποψη δε η απόφαση της δήμευσης καταλαμβάνει τα προϊόντα του βασικού αδικήματος και δεν περιορίζεται στα προϊόντα του ξεπλύματος.

Σημειώνεται¹³⁷, τέλος, ότι όταν η απόφαση δήμευσης εκδόθηκε για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και το βασικό αδίκημα τελέστηκε ολικά ή μερικά στο κράτος της εκτέλεσης της απόφασης δήμευσης, τότε το κράτος της εκτέλεσης δικαιούται να αρνηθεί να αναγνωρίσει και να εκτελέσει την απόφαση δήμευσης που εξέδωσε άλλο κράτος μέλος.¹³⁸

VI.4. ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ (-ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ) ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΕΝΑ ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το σύνολο του διεθνούς νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος καταδεικνύει ότι παρά την τάση διεύρυνσης της έννοιάς του, που καθίσταται εμφανής ιδίως στις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών κειμένων ή στον τρόπο ανάγνωσής του από τα όργανα της Ε.Ε., αυτή επαφέθηκε κυρίως στην *επιλογή των κρατών μελών*. Η τελευταία περιορίστηκε σημαντικά στο πλαίσιο της Ε.Ε., αλλά πάντως το ξέπλυμα δεν έχασε στο ενωσιακό επίπεδο, τη σύνδεσή του με το οργανωμένο έγκλημα, ούτε επεκτάθηκε σε συμπεριφορές που καλύπτουν από αμέλεια την εγκληματική έστω προέλευση της περιουσίας που ξεπλένεται¹³⁹. Από εκεί και πέρα σαφής υπήρξε, όμως, η τάση αυστηροποίησης των ρυθμίσεων για τη δήμευση, οι οποίες σε σχέση με το ξέπλυμα

¹³⁷ βλ. άρθρο 8 περ. στ σε συνδ. με άρθρο 2 εδ. η

¹³⁸ Προφανώς από παραδρομή στο ελληνικό κείμενο της απόφασης-πλαισίου, αναφέρεται στο άρθρο 2 εδ. η «το άρθρο 7 παρ. 2 στοιχείο στ», αντί του ορθού «το άρθρο 8 παρ. 2 στοιχείο στ». Βλ. ορθά την απόφαση πλαίσιο, όπως δημοσιεύθηκε στην αγγλική έκδοση της ΕΕΕΚ.

¹³⁹ Και στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης η εκδοχή αυτή αποτελεί απλά δυνατότητα για τα κράτη μέλη (Οδηγία 2018/1673/ΕΕ Προοίμιο, σκέψη 13).

προϊόντων του οργανωμένου εγκλήματος ή της τρομοκρατίας προσβάλλουν θεμελιώδη δικαιώματα και αρχές κατοχυρωμένες στην ΕΣΔΑ και το Σύνταγμά μας και ως εκ τούτου δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δεσμεύουν τη χώρα μας για τη μεταφορά τους στο εσωτερικό μας δίκαιο.

Από την άλλη πλευρά καθίσταται φανερό, ότι τα μέτρα που λαμβάνονται αποκλειστικά σε εθνικό ή ακόμα και σε ενωσιακό επίπεδο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο διεθνής συντονισμός και η διεθνής συνεργασία, έχουν πολύ περιορισμένα αποτελέσματα, ενώ η δράση της Ένωσης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις συστάσεις FATF καθώς και μέσα άλλων διεθνών οργανισμών και φορέων που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

VII. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

VII.1. Εισαγωγικά

Η νομοθεσία για τη «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες», έτσι όπως εξελίχθηκε τα τελευταία έτη στην Ελλάδα, απηχεί δύο παραμέτρους της σύγχρονης νομοθετικής πραγματικότητας: αφενός μεν αποδίδει με ενάργεια την εξάρτηση του ποινικού μας συστήματος από ξένα πρότυπα, όπως ανωτέρω αναλύθηκαν και τα οποία εντάσσονται στον κορμό της ποινικής μας νομοθεσίας, αφετέρου δε αποτελεί ένα πεδίο συμβολικής καταστολής, με ασαφή απαξία, που όμως σταδιακά κατέστη η αιχμή του δόρατος στην επιδιωκόμενη αυστηροποίηση της καταστολής, αφού επιτρέπει την κλωνοποίηση της ποινικής ευθύνης με την προσθήκη, σχεδόν σε κάθε αδίκημα, ενός συνοδευτικού κακουργήματος¹⁴⁰.

Αντίθετα από τη λογική των διεθνών κειμένων, που επέβαλαν την κατασταλτική αντιμετώπιση με τα μέσα του ποινικού δικαίου, μίας συμπεριφοράς που καταδεικνύει με βεβαιότητα ότι ο δράστης νομιμοποιεί μια περιουσία, που προέρχεται ευθέως από τα *σοβαρά εγκλήματα*, που «ανήκει» σε μια εγκληματική ομάδα δραστηριοποιούμενη στα πεδία του οργανωμένου εγκλήματος, και η οποία περιουσία θα αποτελέσει το τμήμα ενός

¹⁴⁰ Παύλου/ Δημήτρηνας «Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, από το Ν. 2331/1995 στο Ν. 3691/2008» εκδ. Σάκκουλας, 2009.

οικονομικού όλου, που πρόκειται να επενδυθεί σε νόμιμους ή νομιμοφανείς τομείς της οικονομίας, ώστε να αποτελέσει έναν ακόμη αρμό για την ενίσχυση της διεισδυτικότητας της εγκληματικής ομάδας στην οικονομία και στην εξουσία¹⁴¹ αφού τούτο είναι και η ουσία της απαξίας του εγκλήματος, σήμερα όπως αποδεικνύεται από την ελληνική πρακτική τα ζητήματα αυτά ξεπεράστηκαν: «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» μπορεί ίσως και να είναι η οποιασδήποτε μορφής επαφή με το οικονομικό προϊόν ενός οποιουδήποτε εγκλήματος! Κι έτσι, αντί να τυποποιείται, όπως επιτάσσουν τα διεθνή κείμενα, μία εκδοχή της βαριάς οικονομικής και οργανωμένης εγκληματικότητας, που φτάνει μέχρι και στην στήριξη της διεθνούς τρομοκρατίας, στην Ελλάδα τυποποιούμε, ένα συνοδευτικό έγκλημα, που αναφύεται δίπλα σε κάθε εγκληματική συμπεριφορά, αρκεί η τελευταία να παρήγαγε ένα οποιοδήποτε οικονομικό προϊόν¹⁴².

Η προβληματική του ζητήματος γίνεται ακόμα πιο ορατή, αν συμπεριλάβει κανείς στο γενικότερο αυτό πλαίσιο, την επίδραση της FATF, η οποία άλλοτε αναβαθμίζεται από τον εθνικό νομοθέτη, σε διεθνές νομικό μέσο¹⁴³ και άλλοτε καθίσταται ως ο πλέον αναγνωρισμένος διεθνής φορέας για τη θέσπιση διεθνών κριτηρίων και προτύπων για την αντιμετώπιση του «ξεπλύματος χρήματος» και την «αντιμετώπιση της τρομοκρατίας»¹⁴⁴. Ωστόσο, η διατύπωση συστάσεων και συναφών ερμηνευτικών υποσημειώσεων, από την FATF, εκφράζει μεν μια συνισταμένη βουλήσεων κυβερνήσεων και περιφερειακών οργανισμών, που συμμετέχουν σε αυτή, για τη λήψη μέτρων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, δε συνιστά όμως (σε αντίθεση με τις Οδηγίες και με τις αποφάσεις – πλαίσιο, που συνιστούν θεσμικά εργαλεία καθορισμού του εθνικού δικαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή τις υπερεθνικές συμβάσεις¹⁴⁵) «διεθνές νομικό μέσο».

¹⁴¹Βλ. Παύλου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες (άρθρο 2 Ν. 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτησή της από την «αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος», Υπερ. 2000, 633 επ., του ίδιου, Δικτικές εκτροπές στην εφαρμογή του Ν. 2331/1995 για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος και ο απαιτούμενος εξορθολογισμός της εφαρμογής του, ΠΧρ 2003, 193 επ. (= Τιμ. Τ. Ν. Ανδρουλάκη)

¹⁴²Παύλου, ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας Η οριστικοποίηση μιας διαχρονικής δογματικής εκτροπής και η εμπέδωση της κατασταλτικής αυθαιρεσίας*

¹⁴³ βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3424/2005

¹⁴⁴ βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3691/2008

¹⁴⁵Βλ. για το θέμα αυτό Καϊάφα – Γμπάντι, Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Το ξεκίνημα, οι μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ εξελίξεις και οι διαγραφόμενες προοπτικές, σελ. 3 επ., στο έργο Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης, 2003.

Εντούτοις, η αξιολόγηση της χώρας μας (σε επίπεδο νομοθετικό, κανονιστικό, λειτουργικό, αστυνομικό και δικαστικό) από τηνFATF, ανάγεται ρητά σε μείζον θέμα¹⁴⁶, ενώ, αντίθετα, χαρακτηριστική είναι η έλλειψη οποιασδήποτε αναφοράς, επί παραδείγματι, στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Στρασβούργου για το «*ξέπλυμα, την έρευνα την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες*»¹⁴⁷, την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει με τον Ν. 2655/1998 (ΦΕΚ 264 Α') και έτσι έχει αποκτήσει την αυξημένη τυπική ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματός μας.

VII.2. Ν. 2331/1995 (ΦΕΚ Α' 173/24-8-1995)

Με τον Ν. 2331/1995¹⁴⁸, πέρα από την κατάργηση του άρθρου 394Α του Ποινικού Κώδικα, εντάχθηκε στην ελληνική έννομη τάξη ολόκληρη η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ¹⁴⁹. Ο συγκεκριμένος νόμος, που πρωτοθέσπισε το πρωτόγνωρο στην ελληνική πραγματικότητα έγκλημα της «νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα», ήδη από τις απαρχές της

¹⁴⁶βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3691/2008

¹⁴⁷Πρόκειται για τη Σύμβαση του Στρασβούργου (: Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the proceeds from crime, 8.XI.1990).

¹⁴⁸ Βλ. Αλεξιάδη, Η νομιμοποίηση των προσόδων του εγκλήματος, σε «Πρακτικά Δ' Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΕΠΔ», 1993, σελ. 119 επ. [= ΑρμεΝ. 1992, 1 επ.] Alexiadis, Dirty Money – Laundering: The Greek Experience, σε «Asset Protection and Financial Crime» 1994 σελ. 132 επ.

¹⁴⁹ Η ελληνική ρύθμιση είχε ως σημείο αναφοράς της ένα πρώτο πλέγμα διατάξεων, και κυρίως την Οδηγία 91/308 ΕΟΚ, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (Σύμβαση της Βιέννης) και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση (Σύμβαση του Στρασβούργου), τις οποίες, άλλωστε, η Ελλάδα έχει κυρώσει με τους Ν. 1990/1991 και 2655/1998, καθώς επίσης και τις 40 Συστάσεις της F.A.T.F., στην οποία η χώρα μας συμμετέχει.

ύπαρξης του δημιούργησε πολλά προβλήματα και συγκέντρωσε έντονη κριτική της θεωρίας¹⁵⁰, η οποία εντάθηκε μετά από τις επερχόμενες τροποποιήσεις¹⁵¹.

Στον Ν. 2331/1995 πέραν του ότι διατυπώθηκαν για πρώτη φορά ορισμοί εννοιών, όπως η «εγκληματική δραστηριότητα», η «περιουσία», το «χρηματοπιστωτικό ίδρυμα», η «αρμόδια αρχή» κλπ., υλοποιήθηκαν και οι συμβατικές δεσμεύσεις της Ελλάδας που προέκυπταν από την κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση προϊόντων που προέρχονταν από εγκληματικές δραστηριότητες»¹⁵², ως βάση της σχετικής κατασταλτικής πολιτικής, μετά την κατάργηση του άρθρου 394Α ΠΚ. Επομένως, η όλη κυρωτική του στόχευση προσανατολίζεται στην πάταξη του «οργανωμένου εγκλήματος», βασική λειτουργία και δραστηριότητα του οποίου είναι και το «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», δραστηριότητα που όχι μόνο διασφαλίζει τα κέρδη του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά επιτρέπει και την επαύξησή τους¹⁵³.

Τα γενικά χαρακτηριστικά του, που αποδίδουν την ταυτότητα της ποινικοποίησης του ξέπλυματος με βάση τους άξονες με τη βοήθεια των οποίων μελετήσαμε μέχρι τώρα τα διεθνή κείμενα, αναδεικνύουν από μόνα τους το μέγεθος και την έκταση των προβλημάτων:

Κατ' αρχάς, ο παραπάνω νόμος, ανήκει σε μια δέσμη νόμων που εισήχθησαν σε "συμμόρφωση", κατά το πλείστο, με τα ως άνω διεθνή συμβατικά κείμενα – κατά κύριο λόγο

¹⁵⁰Βλ. ενδεικτικά Ανδρουλάκη, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠΧρ 2002, 294 επ., Βασιλακόπουλου, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (κριτικές παρατηρήσεις στις διατάξεις του Ν. 2331/1995, ΠΧρ 1996, 1362 επ., Δημήτρη, Ξέπλυμα, 72 επ., Παύλου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες (άρθρο 2 Ν. 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτησή της από την «αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος», Υπεράσπιση 2000, 633 επ., του ίδιου, Διωκτικές εκτροπές στην εφαρμογή του Ν. 2331/1995 για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος και ο απαιτούμενος εξορθολογισμός της εφαρμογής του, ΠΧρ 2003, 193 επ., Συμεωνίδου-Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε «Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου», Τιμ. Τόμ. για τον Γ.-Α. Μαγκάκη, 387 επ., της ίδιας, Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις. Προβλήματα από την μέχρι σήμερα εφαρμογή του Ν. 2331/1995, ΠοινΔικ 2002, 288 επ. και Τριανταφύλλου, σε Τιμ. Τόμ. για τον Ν. Ανδρουλάκη, 749 επ.

¹⁵¹ Βλ. ιδίως Δημήτρη, Η διεύρυνση (;) της έννοιας της «βασικής» εγκληματικής πράξης στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ΠΧρ 2006, 351 επ., Λίβου, «Πολύ κακό για το τίποτα»: Οι ανακριτικές αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ΠΧρ 2006, 380 επ. και Παύλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες – Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠΧρ 2006, 342 επ.

¹⁵²Ν. 2655 της 24.11/1.12.1998

¹⁵³ Παύλου Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες» (Άρθρο 2 Ν. 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτησή της από την «αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος» (Άρθρο 394 ΠΚ), Υπερ. 2000, 633 επ.

αμερικανικής επιρροής - και γι' αυτό ξένων εν πολλοίς προς την Ευρωπαϊκή δογματική παράδοση. Η μετουσίωση των κειμένων αυτών σε ελληνικό εσωτερικό δίκαιο υπήρξε πλημμελής και περιστασιακή ιδίως δε των ποινικών διατάξεων των εν λόγω νομοθετημάτων, οι οποίες διακρίνονται και για την άμετρη αυστηρότητά τους, που ξεπερνά κατά πολύ τις προθέσεις εκείνων που συνέταξαν τα ξένα πρότυπά τους¹⁵⁴. Είναι δε χαρακτηριστικό, το ότι δεν επιχειρήθηκε καν η οργανική ενσωμάτωση των εν λόγω, τέτοιας βαρύτητας και πρακτικής σημασίας, ποινικών διατάξεων στον Ποινικό Κώδικα, με την οποία τουλάχιστον θα μπορούσε να επιτευχθεί η αποσαφήνιση του προστατευόμενου απ' αυτές έννομου αγαθού και η τάξη που αυτό κατέχει στην ιεραρχία αγαθών του ΠΚ, αλλά αφέθηκαν να τυποποιούνται ως ειδικοί ποινικοί νόμοι¹⁵⁵.

Τα καίρια δε ζητήματα που αναδείχθηκαν ήδη, αφορούν την θέση της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας στον κυρωτικό κανόνα, την ταυτότητα ή όχι του δράστη της κρίσιμης πράξεως σε σχέση με την προηγηθείσα εγκληματική δράση, την γνωστική και βουλευτική επικάλυψη του στοιχείου της προηγούμενης εγκληματικής δράσεως από τον αυτουργό της μεταγενέστερης νομιμοποίησης εσόδων, την τύχη του περιουσιακού προϊόντος («βρώμικου χρήματος») και εστιάζονταν στην κατάσχεση και στη δήμευσή του¹⁵⁶.

Ο Ν. 2331/1995 υιοθετεί έναν κλειστό κατάλογο 24¹⁵⁷ εγκλημάτων. Ζητήματα όπως η πρόβλεψη κακουργηματικής ποινής κάθειρξης, μέχρι δέκα ετών για εκείνον ο οποίος π.χ.

¹⁵⁴Ετσι και Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία, «Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας» ΠοινΧρ 2007, σελ. 3 όπου: «Συγκεκριμένα το κύριο πρόβλημα του ελληνικού νόμου βρίσκεται στο γεγονός, ότι με βάση τις ρυθμίσεις του για την προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, την ποινή και τη δήμευση επιβεβαιώνει ότι πρωτοτυπεί απέναντι και στις πιο «σκληρές μορφές» διεθνούς αντιμετώπισης του ξεπλύματος.»

¹⁵⁵Ανδρουλάκης Νικόλαος «Ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά» ΠοινΧρ 2002, σελ. 289

¹⁵⁶Βλ. αναλυτικά Παύλου, Το «πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών» στην προδικασία για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (Ν. 2331/1995), ΠοινΧρ 2005, σελ. 769 επ.

¹⁵⁷Αυτά ήταν, με τις διαδοχικές τροποποιήσεις που αρχικά υπέστη ο Ν 2331/1995, οι ακόλουθες: αα) Τα εγκλήματα που προβλέπονται από το νόμο για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, αβ) Τα εγκλήματα της παρ. 1 του άρθρου 15 του Ν 2168/1993 «όπλα, πυρομαχικά κ.λπ.», αγ) Της ληστείας (άρθρο 380 ΠΚ), αδ) Της εκβίασης (άρθρο 385 παρ. 1 περ. α'-β' ΠΚ), αε) Της αρπαγής (άρθρο 322 ΠΚ), αστ) Της κλοπής ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 372 παρ. 1 εδ. β' ΠΚ) και των διακεκριμένων περιπτώσεων κλοπής του άρθρου 374 περ. α'-στ' του ΠΚ, αζ) Της υπεξαίρεσης, αν το αντικείμενό της είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 375 παρ. 1β' του ΠΚ) ή αν η πράξη ενέχει κατάχρηση ιδιαίτερης εμπιστοσύνης ή συντρέχουν οι λοιπές περιστάσεις του άρθρου 375 παρ. 2 του ΠΚ, αη) Της απάτης, αν η ζημία που προξενήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη (άρθρο 386 παρ. 1 εδ. β' του ΠΚ) ή αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή αν οι περιστάσεις υπό τις οποίες έγινε η πράξη μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος (άρθρο 386 παρ. 3 του ΠΚ), αθ) Των αξιοποιώνων πράξεων που έχουν ως αντικείμενο μνημείο, αι) Της κλοπής φορτίου πλοίου, αν το αντικείμενό της είναι

δέχεται στην κατοχή του ή μεταβιβάζει το προϊόν μιας πλημμεληματικής κλοπής, υπεξαίρεσης, απάτης ή άλλων πλημμελημάτων (π.χ. λαθρεμπορίας, δωροδοκίας, παράνομων τυχηρών παιγνίων) με αντικείμενο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, θέλοντας έτσι να βοηθήσει τον δράστη, προκαλούν ήδη από τα πρώτα άρθρα του¹⁵⁸ την εντύπωση μιας βαρύτατης προσβολής της αρχής της αναλογικότητας.

Καταδεικνύεται δε ακόμη ευκρινέστερα η ελαττωματικότητα του εν λόγω νόμου, αν θέσει κανείς και το ζήτημα του κατά πόσον ο δράστης της εγκληματικής δραστηριότητας μπορεί να είναι και δράστης ξεπλύματος των *δικών του* εγκληματικών εσόδων: Τείνει από τότε – και ακόμα και σήμερα - να εξελιχθεί σε κανόνα, ο κατηγορούμενος για την απάτη, κατ' αυτοουργία ή συμμετοχή, να διώκεται ταυτόχρονα και για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος κατ' άρθρο 2 Ν. 2331/1995 και ειδικότερα ακριβώς γιατί “δέχτηκε στην κατοχή του” το προϊόν της δικής του υποτιθέμενης απάτης! Παρόλο που η θεωρία φαίνεται εξ αρχής να έδωσε μία σαφή αρνητική απάντηση στο ζήτημα, η νομολογία κυρίως σε επίπεδο ποινικών διώξεων και αποφάσεων δικαστηρίων ουσίας, εμφανίζεται σε σύγχυση τείνοντας να υποκαταστήσει και ενίοτε να διευρύνει την κοινή αποδοχή προϊόντων εγκλήματος με την νομιμοποίηση εσόδων. Αλλά το ίδιο το έγκλημα του άρθρου 2 παρ. 1 Ν. 2331/1995, όπως είναι διατυπωμένο, περιλαμβάνει στην ειδική του υπόσταση (σκοπός συγκάλυψης της αληθινής προέλευσης, συνδρομής σε πρόσωπο που ενέχεται σε εγκληματική δραστηριότητα) και στοιχεία που το φέρνουν σε επαφή με το έγκλημα της υπόθαλψης εγκληματία του άρθρου 231 ΠΚ, γι' αυτό, άλλωστε, και

ιδιαιτέρως μεγάλης αξίας (άρθρο 217 παρ. 1 εδ. β' Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου), αια) Τα προβλεπόμενα υπό τα στοιχεία γ' και δ' εδάφιο δεύτερο της παρ. 2 και από την παρ. 3 του άρθρου 10 του Ν 1383/1983 «αφαιρέσεις και μεταμοσχεύσεις ανθρωπίνων ιστών και οργάνων», αιβ) Της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν 1608/1950 «περί αυξήσεων των ποινών των προβλεπομένων διά τους καταχραστάς του δημοσίου», όπως ισχύει, αιγ) Της λαθρεμπορίας, όταν εμπίπτουν στις περιπτώσεις του άρθρου 102 παρ. 1β του Τελωνειακού Κώδικα (Ν 1165/1918, όπως ισχύει), αιδ) Τα προβλεπόμενα από το ΝΔ 181/1974 «περί προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών», αιε) Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 349 του ΠΚ, αιστ) Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις του ΒΔ/τος 29/1971 «περί κωδικοποιήσεως εις ενιαίον κείμενον των ισχυουσών διατάξεων περί τυχηρών και μη παιγνίων», αιζ) Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις των άρθρων 235, 236 και 237 του ΠΚ, αιη) Της τοκογλυφίας αν αυτή ασκείται κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια (άρθρο 404, παρ. 3, ΠΚ), αιθ) Της λαθρομεταναστεύσεως (άρθρο 19 του Ν 1941/1991), ακ) Της λαθρεμπορίας πυρηνικών υλικών κ.λπ. ραδιενεργών ουσιών, πέραν της περιπτώσεως του ανωτέρω εδαφίου αιγ, ακα) Το προβλεπόμενο και τιμωρούμενο από την διάταξη του άρθρου 3 του παρόντος για την καταπολέμηση της δωροδοκίας των αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές, ακβ) Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις των άρθρων τρίτο, τέταρτο και έκτο του νόμου, με τον οποίο κυρώνεται η Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των συναφών με αυτή Πρωτοκόλλων, ακγ) Τα προβλεπόμενα στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 187 του ΠΚ, ακδ) Τα κακούργηματα που προβλέπονται στα άρθρα 323Α και 351 του ΠΚ».

¹⁵⁸ βλ. αρθρ. 1 και 2

χαρακτηρίζεται κάποτε κι αυτό, όπως η υπόθαλψη, έγκλημα περί την απονομή της δικαιοσύνης. Αποτελεί, ωστόσο, δόγμα, ότι κανείς δεν διώκεται ποινικά για μόνο τον λόγο ότι ματαίωσε την ποινική του δίωξη, δηλαδή υπέθαλψε τον εαυτό του, υπακούοντας στην έμφυτη ανθρώπινη ροπή προς την ελευθερία¹⁵⁹.

Το άρθρ. 3 διεκδικεί τα πρωτεία αντισυνταγματικότητας και αντίθεσης προς τις ρυθμίσεις του κράτους δικαίου¹⁶⁰: Δίνεται η δυνατότητα στο Δημόσιο, να αξιώσει πρώτα απ' όλα στα πολιτικά δικαστήρια από τον αμετάκλητα καταδικασμένο σε ποινές ορισμένου ύψους για ένα από τα αδικήματα που αποτελούν προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα κάθε περιουσία που αυτός έχει αποκτήσει από έγκλημα της ίδιας διάταξης, ακόμη και αν γι' αυτό δεν έχει καταδικαστεί. Του δίδεται επίσης η δυνατότητα να δημεύσει κάθε περιουσία που το πρόσωπο αυτό απέκτησε κατά τα τελευταία πέντε χρόνια πριν από την τέλεση της εγκληματικής δραστηριότητας για την οποία καταδικάστηκε και μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του. Μάλιστα, η περιουσία αυτή τεκμαίρεται υπέρ του Δημοσίου ότι αποκτήθηκε από έγκλημα που αναφέρεται στην ίδια διάταξη, αλλά επιτρέπεται σχετικά ανταπόδειξη. Πέραν αυτού, αν η περιουσία μεταβιβάστηκε σε τρίτο η αξίωση του Δημοσίου μπορεί να ασκηθεί και κατά του τρίτου και μάλιστα χωρίς άλλη προϋπόθεση εφόσον αυτός απέκτησε από χαριστική αιτία και είναι σύζυγος, συγγενής κ.λπ. ή εναντίον κάθε τρίτου, ο οποίος απέκτησε όμως την περιουσία μετά την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του καταδικασμένου και τελούσε σε κακή πίστη, με την έννοια ότι γνώριζε την άσκηση δίωξης κατ' αυτού.

Η συγκεκριμένη ρύθμιση με την αντισυνταγματική μετάθεση της αρμοδιότητας των ποινικών δικαστηρίων στα πολιτικά καταφέρει να φτάσει σε δήμευση περιουσιακών στοιχείων, που δε θα ήταν εφικτό να δημευθούν χωρίς καταδίκη του προσώπου σε μια ποινική διαδικασία και παράλληλα λειτουργεί με τεκμήρια και αντιστροφή του βάρους απόδειξης που μεταφέρεται στον ενδιαφερόμενο, κάτι που είναι επίσης ασύμβατο με τις αρχές μιας ποινικής δίκης. Αξίζει να τονίσουμε δε, ότι τέτοιες ρυθμίσεις δε συναντώνται ούτε στις πιο προχωρημένες διατάξεις της απόφασης-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ της Ε.Ε. για τις εκτεταμένες εξουσίες δήμευσης στο οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία, γιατί εκεί με κανένα τρόπο το γράμμα των διατάξεων δεν επιβάλλει έναν χειρισμό του θέματος εκτός ποινικής

¹⁵⁹ Ανδρουλάκης Νικόλαος ο.π.

¹⁶⁰ Βλ. σχετικά και την κριτική των Βασιλακόπουλου, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις), σε Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον, 2001, 127-128, Διονυσοπούλου, Υπεράσπιση 2000, 804 και Τριανταφύλλου, σε Τιμ. Τόμ. για τον Ν. Ανδρουλάκη, 781-782 σημ. 95

διαδικασίας¹⁶¹, ενώ εξάλλου περιορίζει την εφαρμογή των εξουσιών αυτών αποκλειστικά σε περιπτώσεις καταδίκης για συγκεκριμένες αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης ή αποτελούν τρομοκρατικά αδικήματα.

Από τα όσα παρατηρούνται στην διαμορφούμενη για το πρόβλημα νομολογία γίνεται εμφανές ότι ο νόμος για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος και το βασικό έγκλημα που θεσπίζει αποτελούν μία διάταξη, που εύκολα μπορεί να εξελιχθεί σε ρωγμή στην εγγυητική λειτουργία του ποινικού δικαίου, ερχόμενος να υποκαταστήσει την αποδοχή προϊόντων εγκλήματος σε μια ιδιαίτερα μάλιστα (ακόμη και *contra legem*) διευρυμένη εκδοχή της, καθιστώντας σαφή τη διαχρονική ανάγκη για προσήλωση στο ποινικό δόγμα. Αυτή άλλωστε, την προβλέπουν ευθέως και τα Ευρωπαϊκά συμβατικά κείμενα, όπως ακριβώς η Ευρωπαϊκή Σύμβαση της 8ης Νοεμβρίου 1990 για το “ξέπλυμα κ.λπ. προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες” που κυρώθηκε με τον Ν. 2655/1998. Στο άρθρο 6 παρ. 1 β’ εισάγεται η υποχρέωση των μερών για ποινικοποίηση της “απόκρυψης ή κάλυψης της πραγματικής φύσης, προέλευσης, θέσης, διάθεσης, διακίνησης κ.λπ.” περιουσιακών στοιχείων, εν γνώσει ότι αυτά αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, “με την επιφύλαξη των συνταγματικών αρχών και των θεμελιωδών εννοιών του νομικού τους συστήματος”.

VII.3. Ν. 3424/2005 (ΦΕΚ Α΄ 135/4-7-2006)

(και Ν. 3472/2006)

Με το Ν.3424/2005, όπως προβλέπει το άρθρο 1 αυτού, αλλά και με βάση τα όσα στην αιτιολογική έκθεση του οικείου σχεδίου αναφέρονται, γίνονται οι αναγκαίες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις διατάξεων του Ν. 2331/1995, ώστε να ενσωματωθούν σε αυτόν οι σχετικές διατάξεις διεθνών νομικών κειμένων και πρωτίστως η Οδηγία 2001/97/ΕΚ και ορισμένες αναθεωρημένες Συστάσεις της FATF για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Ο νόμος αυτός περιλάμβανε σημαντικές αλλαγές επιχειρώντας να εξομαλύνει τα προβλήματα του προηγούμενου Ν. 2331/1995 – και δη τις

¹⁶¹Το άρθρο 3 παρ. 4 δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να χρησιμοποιήσουν διαδικασίες άλλες από τις ποινικές, για να στερήσουν το δράστη από τα σχετικά περιουσιακά στοιχεία, με τη ρητή προϋπόθεση, βέβαια, του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ιδίως του τεκμηρίου αθωότητας (άρθρο 5).

υπέρμετρα αυστηρές ρυθμίσεις του για την προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, την ποινή και τη δήμευση.

Κατ' αρχάς, επιχειρήθηκε μία σαφής διεύρυνση της παραγωγικής βάσεως του βρώμικου χρήματος, αφού πέρα από τα 16 πια συγκεκριμένα βαριά εγκλήματα επεκτάθηκε και σε «κάθε αξιόποινη πράξη που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από την τέλεσή της προέκυψε περιουσία τουλάχιστον 15.000 ευρώ». Η συγκεκριμένη ρύθμιση, μολονότι φαίνεται σε πρώτη ανάγνωση να μεταφέρει σε πιο περιορισμένη μορφή, λόγω του ορίου των 15.000 ευρώ, τις προβλέψεις της απόφασης-πλαίσιο του 2001 για την έννοια του σοβαρού εγκλήματος που θεμελιώνει το ξέπλυμα, αυτό που κάνει πρακτικά είναι να την υπερβαίνει κατά πολύ και γι αυτό επικρίθηκε από τη θεωρία¹⁶², και επιχειρήθηκε να γίνει μία συσταλτική, εναρμονισμένη προς την απαξία της πράξεως και τον σκοπό του νόμου, τουλάχιστον ερμηνεία της ώστε το προβλεπόμενο όριο του ύψους της αποκτηθείσας «βρώμικης» περιουσίας να προαπαιτείται ex lege, και να προϋπάρχει ως ρητό νομοτυπικό στοιχείο της ίδιας της διατάξεως του βασικού εγκλήματος. Και τούτο γιατί η απόφαση-πλαίσιο του 2001 επιβάλλει το προηγούμενο έγκλημα να είναι σοβαρό με την έννοια της αντιμετώπισής του με κάποια όρια ποινής που τίθενται ως ελάχιστη προϋπόθεση, αλλά και να σχετίζεται με το οργανωμένο έγκλημα. Η ελληνική ρύθμιση αντιλαμβάνεται τη σύζευξη ως διάζευξη και ανάγει το ξέπλυμα σε απλό παράρτημα πλημμελημάτων¹⁶³, ενώ με μια προσπάθεια συσταλτικής-λογικοσυστηματικής ερμηνείας επιτρέπει στην καλύτερη περίπτωση να το περιορίσει κανείς σε εγκλήματα, τα οποία για να θεμελιωθούν ή να αντιμετωπιστούν με τη συγκεκριμένη ποινή, προϋποθέτουν κατά τη νομοτυπική τους μορφή την υπέρβαση ενός ποσού για το περιουσιακό προϊόν που αποκομίζεται (ή σχεδιάζεται να αποκομιστεί)¹⁶⁴.

Πέραν αυτού η συγκεκριμένη ρύθμιση εμφανίζεται ευρύτερη και όσων προσπαθεί να επιβάλλει η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005. Εκεί οι πράξεις που ως

¹⁶²Βλ. Δημήτριάνα, Η διεύρυνση (;) της έννοιας της «βασικής» εγκληματικής πράξης στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2006, 351 επ. και Παύλου, ό.π., ΠοινΧρ 2006, 342 επ. Πρβλ. Διονυσοπούλου, Πότε ένα περιουσιακό στοιχείο προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα; Συμβολή στον καθορισμό του κύκλου των πρόσφορων αντικειμένων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, ΠοινΧρ 2006, 361 επ.

¹⁶³Πρβλ. σχετικά και την αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου του 3424/2005, άρθρο 2 σε ΠΧρ 2006, 337

¹⁶⁴Καϊάφα-Γκμπάντι «Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας» ΠοινΧρ 2007 και σχετική ερμηνευτική πρόταση του Δημήτριάνα, ΠΧρ 2006, 358-359 «Η διεύρυνση (;) της έννοιας της 'βασικής' εγκληματικής πράξης στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες»

προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα θα πρέπει οπωσδήποτε να μπορούν να θεμελιώσουν το ξέπλυμα απαριθμούνται, όπως είδαμε, σε ένα παράρτημα. Αλλά ως προς τις κατηγορίες πράξεων του παραρτήματος τα κράτη μέρη έχουν διάφορες δυνατότητες περιορισμού της θεμελιωτικής για το αξιόποιο του ξεπλύματος λειτουργίας τους: είτε στη βάση της απειλούμενης ποινής, είτε στη βάση τυχόν διακεκριμένων τους μορφών, είτε στη βάση ενός καταλόγου που θα συγκεκριμενοποιεί ποιες μορφές τους υπάγονται στην προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα που θεμελιώνει το ξέπλυμα, ή τέλος στη βάση ενός συνδυασμού των παραπάνω εκδοχών. Δηλαδή, ακόμη και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 δεν υποχρεώνει σε άνοιγμα του πεδίου εφαρμογής του ξεπλύματος απλά με βάση το όριο της απειλούμενης ποινής των εγκλημάτων που εμφανίζονται ως προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, όπως το κάνει κατά βάση ο ελληνικός νόμος, αλλά για την επιβολή της σχετικής υποχρέωσης στηρίζεται τόσο σε συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων όσο και σε διάφορες ανοικτές επιλογές περιορισμού των επιμέρους νομοτυπικών μορφών μέσα σ' αυτές, κάτι που ευνοεί και τη σύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα.

Με άλλα λόγια ο Έλληνας νομοθέτης, στην προσπάθειά του να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του προϊσχύοντος Ν. 2331/1995 τελικά οδήγησε σε *συρρίκνωση* του πεδίου εφαρμογής του. Και τούτο διότι, ενώ στον παλαιότερο πίνακα απαριθμούνταν περιοριστικά 24 επιμέρους κατηγορίες εγκλημάτων, με τον Ν 3424/2005 ακολουθήθηκε ένα διπλό σύστημα προσδιορισμού των εγκληματικών δραστηριοτήτων: Στην πρώτη κατηγορία απαριθμούνταν σε πίνακα περιοριστικά 16 υποκατηγορίες εγκλημάτων (υπό άρθρο 1 α, περ. ι), τα οποία και καλούνται «βασικά εγκλήματα»¹⁶⁵ ενώ στη δεύτερη κατηγορία γενικά και

¹⁶⁵Στην πρώτη κατηγορία απαριθμούνται ρητά τα εξής εγκλήματα: α) εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 παρ. 1, 2, 4 και 5 του ΠΚ) β) τρομοκρατικές πράξεις (άρθρο 187Α ΠΚ) γ) χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όπως προβλέπεται στην παρ. 6 του άρθρου 187Α ΠΚ δ) παθητική δωροδοκία (άρθρο 235 ΠΚ) ε) εμπορία ανθρώπων (άρθρο 323Α ΠΚ) στ) απάτη με υπολογιστή (άρθρο 386Α ΠΚ) ζ) σωματεμπορία (άρθρο 351 ΠΚ) η) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 4, 5, 6, 7 και 8 του Ν 1729/1987 (ΦΕΚ Α' 144) «καταπολέμηση της διάδοσης ναρκωτικών» θ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 15 και 17 του Ν 2168/1993 (ΦΕΚ Α' 147) «όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες κ.λπ.» ι) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 2, 53-55, 61 και 63 του Ν 3028/2002 (ΦΕΚ Α' 153) για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς, ια) τα προβλεπόμενα στο άρθρο 8 παρ. 1 και 3 του ΝΔ 181/1974 (ΦΕΚ Α' 347) ιβ) τα προβλεπόμενα στο άρθρο 87 παρ. 5, 6, 7 και 8 και στο άρθρο 88 του Ν 3386/2005 ιγ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα δεύτερο, τρίτο, τέταρτο και έκτο του Ν 2803/2000 (ΦΕΚ Α' 48) «προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ιδ) δωροδοκία αλλοδαπού δημόσιου λειτουργού, όπως προβλέπεται στο άρθρο δεύτερο του Ν 2658/1998 (ΦΕΚ Α' 265) «για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές», ιε) δωροδοκία υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως προβλέπεται στα άρθρα τρίτο και τέταρτο του Ν 2802/200 (ΦΕΚ Α' 47), ιστ) η κατάχρηση αγοράς είτε συντελείται με κατάχρηση προνομιακής πληροφορίας είτε με χειραγώγηση

αφηρημένα προβλέπονται εγκλήματα με βάση το ύψος της απειλούμενης ποινής και το ύψος της περιουσίας που προέκυψε από την πραγμάτωση της αντίστοιχης αξιόποινης πράξης¹⁶⁶. Σε μια προσπάθεια διόρθωσης αυτού, με το άρθρο 17 του Ν.3472/2006 («Ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις»), προσέθεσε ως στοιχείο ε' στην παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2331/1995, όπως αυτή αντικαταστάθηκε και τροποποιήθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 3424/2005, το εξής: «ε. Πρόσοδοι που προέρχονται από τα πλημμελήματα της φοροδιαφυγής και μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο, δεν συνιστούν έσοδα προερχόμενα από εγκληματική δραστηριότητα, κατά την έννοια του παρόντος νόμου. Πρόσοδοι που προέρχονται από μη καταβολή εργατικών και εργοδοτικών εισφορών προς τα ασφαλιστικά ταμεία δεν συνιστούν έσοδα προερχόμενα από εγκληματική δραστηριότητα, κατά την έννοια του παρόντος νόμου, εφόσον το οφειλόμενο ποσό δεν υπερβαίνει συνολικά τις εκατόν πενήντα χιλιάδες ευρώ (150.000)».

Ως προς το ζήτημα της ταυτότητας του δράστη της νομιμοποίησης εσόδων από την 13.12.2005, ημερομηνία δημοσίευσης του Ν. 3424/2005 στο ΦΕΚ, στο άρθρο 2 παρ. 1, στοιχ. δ', εδάφ. α' του Ν. 2331/1995 προβλεπόταν ρητά ότι: «η ποινική ευθύνη για το βασικό έγκλημα δεν αποκλείει την τιμωρία του υπαιτίου και για τις πράξεις των ανωτέρω στοιχείων α', β' και γ' της παραγράφου αυτής». Ρητή όμως προϋπόθεση της τιμωρίας του δράστη του προηγούμενου εγκλήματος και ως δράστη της νομιμοποίησης των εσόδων του εγκλήματος εκείνου ήταν ότι «η τέλεσή τους από τον ίδιο ή άλλον εντάσσεται στο συνολικό σχεδιασμό δράσης».

Η αιτιολογία του εθνικού νομοθέτη ως προς την επιλογή αυτή, επικρίθηκε έντονα, αφού στόχος της νομοθετικής τροποποίησης ήταν η ποσοτική αύξηση των καταδικαστικών αποφάσεων, οφειλόμενη όμως στη διεύρυνση του κύκλου των πιθανών δραστών και όχι στην ενδεχόμενη βελτίωση μεθόδων σύλληψης οργανωμένων δικτύων, και χωρίς να υλοποιεί κάποια αντίστοιχη απαίτηση της Οδηγίας 2001/97/ΕΚ, ώστε να τίθεται δήθεν ζήτημα προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στην ευρωπαϊκή.

της αγοράς, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του Ν 3340/2005 (ΦΕΚ Α' 112). Γίνεται δηλαδή φανερό ότι από τον αποκλειστικό κατάλογο των εγκλημάτων που συγκροτούν την πρώτη κατηγορία «προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας» (: βασικά εγκλήματα) απουσιάζουν μετά την τροποποίηση του Ν 3424/2005 τόσο η εκβίαση (385 ΠΚ) όσο και η τοκογλυφία (404 ΠΚ).

¹⁶⁶υπό άρθρο 1 α, περ.ii · Στη δεύτερη κατηγορία υπάγεται «κάθε αξιόποινη πράξη που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από την τέλεσή της προέκυψε περιουσία τουλάχιστον 15.000 ευρώ».

Στο ίδιο μήκος κύματος, και οι επιλογές που έκανε ο έλληνας νομοθέτης σε σχέση με το *ύψος των απειλούμενων ποινών* για το ξέπλυμα, οι οποίες υπερβαίνουν κατά πολύ τις δεσμεύσεις που του δημιούργησε ειδικά η νομοθεσία της Ε.Ε. Η απόφαση-πλαίσιο του 2001 (2001/500/ΔΕΥ) ζητά από τα κράτη μέλη να προβλέψουν για το ξέπλυμα ποινές στερητικές της ελευθερίας με μέγιστο όριο τουλάχιστον τεσσάρων ετών (άρθρ. 2)¹⁶⁷. Ο έλληνας νομοθέτης πρόβλεψε για τη βασική μορφή του ξεπλύματος κάθειρξη 5-10 ετών, ενώ για τις διακεκριμένες περιπτώσεις αυτής πρόσκαιρη κάθειρξη ή κάθειρξη τουλάχιστον 10 ετών. Κακουργηματική, όμως, αντιμετώπιση για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος που μπορεί να προέρχεται και από ένα κύριο αδίκημα απειλούμενο με πλημμεληματική ποινή και μη συνδεόμενο με κανένα τρόπο με το οργανωμένο έγκλημα, είναι μια κατασκευή που αν μη τι άλλο δε συμβιβάζεται με την αρχή της αναλογικότητας.

Πέραν αυτού, γεννά σοβαρά προβλήματα ως προς την ταυτότητα και τη λειτουργία της *δήμευσης*¹⁶⁸ η κακότεχνη διάταξη του άρθρ. 2 παρ. 6 επ. – στην οποία διατηρούνται οι μισές προβλέψεις για τη δήμευση, αφού οι υπόλοιπες διατυπώνονται σε άλλο άρθρο¹⁶⁹ – η οποία δε διακρίνει με ευκρίνεια μεταξύ του «προϊόντος» ή της «περιουσίας» που χρησιμοποιήθηκε για την τέλεση της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας και της νομιμοποίησης καθεαυτή αλλά και η διατήρηση του άρθρου 3¹⁷⁰, με τα προβλήματα που αυτή επισύρει και αναλύθηκαν ανωτέρω.

Νέο στοιχείο που εισήγαγε ο Ν. 3424/2005 είναι η θέσπιση νέων εντελώς εγκλημάτων, που αγγίζουν μια μεγάλη ομάδα επαγγελματιών. Συγκεκριμένα, θεσπίζεται το νέο άρθρο με αριθ. 2α, όπου μια πλειάδα επαγγελματιών, μεταξύ των οποίων και οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι, οι λογιστές, ακόμη και οι «έμποροι αγαθών υψηλής αξίας», έχουν την

¹⁶⁷ Περιορισμό του προβλήματος αυτού επιτυγχάνει η συστατική ερμηνεία του *Δημήτρηνα* ό.π. για την προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα του άρθρ. 1 α ι Ν. 2331/1995, αλλά και η *Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: ερμηνευτικές προτάσεις, σε Πρακτικά του 4^{ου} Συνεδρίου της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, η οποία υποστηρίζει την αντισυνταγματικότητα της συγκεκριμένης ρύθμισης και πάντως την αδυναμία υπαγωγής σχετικών συμπεριφορών σ' αυτήν λόγω πρακτικής αδυναμίας εντοπισμού του ειδικού δόλου που πρέπει να καλύπτει και το ποσό των τουλάχιστον 15.000 ευρώ.

¹⁶⁸ Βλ. για το σχετικό προβληματισμό με αποκλίνουσες απόψεις αναλυτικά *Δημήτρηνα*, Ξέπλυμα, 189 επ. και ιδίως 209 επ. και *Διονυσοπούλου*, Η δήμευση των προϊόντων εγκληματικής δραστηριότητας, Υπεράσπιση 2000, 793 επ.

¹⁶⁹ άρθρο 3 παρ. 2 Ν. 3424/2005

¹⁷⁰ Για τη δυνατότητα του Δημοσίου, να αξιώσει πρώτα απ' όλα στα πολιτικά δικαστήρια από τον αμετάκλητα καταδικασμένο σε ποινές ορισμένου ύψους για ένα από τα αδικήματα που αποτελούν προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα κάθε περιουσία που αυτός έχει αποκτήσει από έγκλημα της ίδιας διάταξης, ακόμη και αν γι' αυτό δεν έχει καταδικαστεί.

υποχρέωση να καταγγέλλουν τις ύποπτες για το ξέπλυμα συναλλαγές. Προβλέπεται δηλαδή, ως έγκλημα γνήσιας παράλειψης, όταν τελείται από πρόθεση, η μη αναφορά των ύποπτων συναλλαγών, από τα πρόσωπα αυτά, τα οποία είναι υποχρεωμένα¹⁷¹ να μην πραγματοποιούν τις σχετικές συναλλαγές, να θέτουν δε στον αρμόδιο φορέα (για τους δικηγόρους είναι μια ειδική επιτροπή της Ολομέλειας των Δικηγορικών Συλλόγων, ενώ για τους υπόλοιπους η Αρχή του άρθρου 7) ή στις δικαστικές αρχές, όλες τις πληροφορίες και τα στοιχεία που διαθέτουν, τα οποία καθίστανται τμήμα της δικογραφίας, εφόσον ασκηθεί ποινική δίωξη.

Επίσης, με τον Ν. 3424/2005 προστέθηκαν ως νέοι φορείς επιφορτισμένοι με την υποχρέωση να βοηθήσουν τις αρχές στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τα Πιστωτικά Ιδρύματα, οι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί, οι Εταιρίες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης, οι Εταιρίες Πρακτορείας Επιχειρηματικών απαιτήσεων, Ανταλλακτήρια Συναλλάγματος και Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων. Πρόκειται για νομικά πρόσωπα, εποπτευόμενα από την Τράπεζα της Ελλάδος και ενταγμένα στο πεδίο εφαρμογής του νόμου¹⁷².

Ιδιαίτερα κρίσιμη τροποποίηση του νόμου είναι η αναβάθμιση της «Επιτροπής του άρθρου 7» σε Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή με την Επωνυμία «Εθνική Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες». Πρόκειται για μια ενδεκαμελή επιτροπή, στην οποία προεδρεύει μεν επίτιμος δικαστικός, αλλά η οποία συγκροτείται από εκπροσώπους Υπουργείων και των διαφόρων ελεγκτικών φορέων, μετέχουν δε σε αυτή και εκπρόσωπος της Ένωσης Τραπεζών, που έτσι καθίσταται την ίδια στιγμή και ελεγχόμενος και ελέγχων φορέας. Αυτή η αρχή κατά Συνταγματική εκτροπή - αφού το Σύνταγμα ρητά προβλέπει κατ' άρθρο 93 παρ. 1 και 96 παρ. 1 Συντ. ότι «*Στα ποινικά δικαστήρια ανατίθεται αποκλειστικά η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των κατά τους ποινικούς νόμους μέτρων*»- είναι εξοπλισμένη με την δυνατότητα να υποδεικνύει την δίωξη, να ενεργεί ως προανακριτική αρχή ενώ τα δε στελέχη της μπορούν να καταθέτουν οι ίδιοι και ως μάρτυρες σε δίκες.

Ρόλος της Αρχής δεν είναι απλώς η ενέργεια προανακριτικών πράξεων, αλλά συντάσσει και πόρισμα, ενώ έχει απεριόριστη πρόσβαση σε κάθε απόρρητο δεδομένο, δε δεσμεύεται από

¹⁷¹ βλ. άρθρο 4 παρ. 12 επ.

¹⁷² ΠΔΤΕ 2577/2006, Κωδικοποίηση διατάξεων που αφορούν την πρόληψη νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

το φορολογικό απόρρητο, λαμβάνει και αξιολογεί τα στοιχεία του ΤΕΙΡΕΣΙΑ, δεν είναι υποχρεωμένη να ακούσει τον ερευνώμενο ή να του γνωστοποιήσει τα στοιχεία της. Η δε διαδικασία χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα λήψεως ειδικών μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, όπως το πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών και η απαγόρευση εκποίησης περιουσιακών στοιχείων, που τελικά υπόκεινται σε δήμευση. Μάλιστα κατά το νόμο αυτά τα μέτρα δε χρειάζεται να τα επιβάλλει δικαστική αρχή με την έκδοση βουλεύματος, αλλά μπορεί να τα λάβει και ο εκάστοτε «αρμόδιος φορέας» και ως τέτοιος ορίζεται από το νόμο, στο κεφάλαιο των ορισμών, αποκλειστικά και μόνο η Αρχή του άρθρου 7.

Συμπερασματικά, ο Ν. 3424/2005 υπήρξε νομοτεχνικά πλημμελής, εβρισκόμενος ουσιαστικά εκτός των ορίων της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, αφού δεν ακολουθεί ουσιαστικά την Οδηγία¹⁷³, αλλά υπερακοντίζει έναντι αυτής και ακόμη και έναντι των οδηγιών της FATF. Κυρίως όμως, οδηγεί σε περιστολή δικαιωμάτων και κατάρρευση των εγγυητικών παραδοχών του ποινικού δόγματος, υπό το πρόσχημα της δήθεν εναρμονίσεως με την

¹⁷³Επί παραδείγματι, η υπ' αριθμ. 97/2001 Οδηγία, ορίζει στο στοιχείο 10 του Προοιμίου της που αποτελεί μια οιονεί εισηγητική έκθεση με κανονιστική και πολιτική αξία, ότι: «Η καταπολέμηση ιδιαίτερα του οργανωμένου εγκλήματος είναι άμεσα συνδεδεμένη με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Ως εκ τούτου, ο κατάλογος των βασικών αδικημάτων θα πρέπει να αναπροσαρμοστεί κατ' αναλογία.» Κάτι τέτοιο, όμως, δεν υιοθετείται στον Ν. 3424/2005, όταν τελικώς ως βασικό αδίκημα επιχειρείται να νοούνται πλέον όλα σχεδόν τα εγκλήματα της ποινικής νομοθεσίας, χωρίς αυτά καθ' οιονδήποτε τρόπο να μπορούν να διασυνδεθούν με το «οργανωμένο έγκλημα» ή ακόμη και χωρίς να παράγουν ευθέως και κατά τρόπο ευδιάκριτο «περιουσία».

Περαιτέρω στα στοιχεία 16 και 17 του Προοιμίου αναφέρεται ότι: «16.Οι συμβολαιογράφοι και οι ανεξάρτητοι επαγγελματίες νομικοί, όπως ορίζονται από τα κράτη μέλη, θα πρέπει να υπάγονται στις διατάξεις της οδηγίας όταν συμμετέχουν σε χρηματοοικονομικές ή εταιρικές συναλλαγές, συμπεριλαμβανομένης της παροχής φορολογικών συμβουλών, όπου υπάρχει ο μεγαλύτερος κίνδυνος κατάχρησης των υπηρεσιών αυτών των επαγγελματιών νομικών για τη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. 17. Ωστόσο, όταν ανεξάρτητα μέλη επαγγελματιών που παρέχουν νομικές συμβουλές, και τα οποία αναγνωρίζονται από το νόμο και υπόκεινται σε έλεγχο, όπως οι δικηγόροι, εξακριβώνουν τη νομική θέση ενός πελάτη ή εκπροσωπούν τον πελάτη σε δίκη, δεν θα ήταν σκόπιμο, βάσει της οδηγίας, να επιβληθεί σε αυτούς τους επαγγελματίες νομικούς, για τις συγκεκριμένες δραστηριότητές τους, η υποχρέωση να αναφέρουν τυχόν υπόνοιες για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Πρέπει να προβλεφθούν εξαιρέσεις από την υποχρέωση γνωστοποίησης πληροφοριών που αποκτήθηκαν πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά από τη δίκη, ή κατά τη διάρκεια της εξακρίβωσης της νομικής θέσης του πελάτη. Συνεπώς, η παροχή νομικών συμβουλών εξακολουθεί να υπόκειται στην τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου, εκτός εάν ο ίδιος ο νομικός σύμβουλος συμμετέχει σε δραστηριότητες νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, εάν οι νομικές συμβουλές παρέχονται με σκοπό τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων ή εάν ο δικηγόρος γνωρίζει ότι ο πελάτης του ζητεί νομικές συμβουλές προκειμένου να προβεί σε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.» Δεν ήταν λοιπόν η Ελλάδα καν δεσμευμένη να θεσπίσει κύρωση κατά δικηγόρων και λοιπών λειτουργών ούτε υποχρέωση καταγγελίας, ούτε τελικά να θεσπίσει σχετικό έγκλημα, όπως τελικά πράττει στον Ν. 3424/2005.

ευρωπαϊκή νομοθεσία. Συγχρόνως αποδεικνύει μία άκριτη μεταφορά της ευρωπαϊκής οδηγίας στην ελληνική πραγματικότητα, κατά τρόπο που πλήττει όμως καιρία την δογματική φυσιογνωμία του ελληνικού ποινικού δικαίου, ή, ακόμη χειρότερα, ο έλληνας νομοθέτης με πρόσχημα την ενσωμάτωση της Οδηγίας, και με σκοπό να διεκδικήσει απλώς τα εύσημα της FATF, επέλεξε λύσεις κατάφωρα υπέρμετρα και αδικαιολόγητα κατασταλακτικές¹⁷⁴.

VII.4. N. 3691/2008(ΦΕΚ Α΄ 166/5-8-2008)

Καταρχήν με το άρθρο 55 Ν. 3691/2008 έχουμε την ρητή συνολική κατάργηση του ισχύοντος καθεστώτος και την θέσπιση εξαρχής ενός νέου. Ο τελευταίος, αποτελεί την ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Τρίτης κοινοτικής Οδηγίας για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Πριν από την προσπάθεια προσέγγισης των βασικών χαρακτηριστικών των νέων ρυθμίσεων, αξίζει να τονιστεί το εξής: Στην κριτική που ασκείται συχνά σε νομοθετήματα διεθνούς προέλευσης, όπως και το συγκεκριμένο που ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2005/60/ΕΚ (και το εφαρμοστικό μέτρο αυτής την Οδηγία 2006/70/ΕΚ) για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (άρθρο 1 Ν. 3691/2008), αντιτείνεται συνήθως ότι ο έλληνας νομοθέτης δεν μπορούσε να πράξει διαφορετικά, καθώς ήταν δεσμευμένος από τις διεθνείς του υποχρεώσεις και ιδίως από αυτές που απορρέουν από το δίκαιο της Ε.Ε.175 Σε ό,τι αφορά την ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η Τρίτη Οδηγία για το ξέπλυμα δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη να λάβουν ποινικά μέτρα. Έτσι οι επεμβάσεις του έλληνα νομοθέτη στο πεδίο της ποινικής καταστολής υπήρξαν δική του επιλογή. Εξάλλου, η απόφαση-πλαίσιο του 2001, στην οποία παραπέμπει ευθέως η Τρίτη Οδηγία στο προοίμιό της, συνδέει ευθέως στο πρώτο της άρθρο τη νομιμοποίηση εσόδων με το οργανωμένο έγκλημα, ενώ τούτο έχουν την ευχέρεια να το πράξουν οι εθνικοί νομοθέτες ακόμη και με τη νέα Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (2005). Από την άλλη πλευρά, την απόφαση-πλαίσιο του 2001 την είχε ήδη ενσωματώσει στην εθνική έννομη τάξη ο έλληνας

¹⁷⁴Παύλου «Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής» ΠοινΧρ2006, σελ. 342

¹⁷⁵Βλ. εισηγητική έκθεση του Ν. 3691/2008 (σ. 1) όπου δίδεται έμφαση στην προσπάθεια του νομοσχεδίου να καλύψει νομοθετικές αδυναμίες που επισήμανε η FATF για τη χώρα μας στη σχετική αξιολόγησή της για την ελληνική νομοθεσία σε σχέση με το ξέπλυμα, ενώ είναι γνωστό ότι η FATF ως διακυβερνητική ομάδα είναι ένα άτυπο όργανο και οι συστάσεις της δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα.

νομοθέτης με το Ν. 3254/2005 και ως εκ τούτου, θα ανέμενε κανείς η επέμβασή του στις ποινικές διατάξεις για τη νομιμοποίηση εσόδων να αποτελεί κυρίως μία προσπάθεια βελτίωσης του νομοθετικού πλαισίου, ενόψει των δυσανάλογων ποινών που προσέβαλαν την αρχή της αναλογικότητας¹⁷⁶ και άλλων προβλημάτων που είχε τονίσει τόσο η θεωρία, όσο και η νομολογία.

Οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις, του Ν. 3691/2008, πέρα από κάποιες υπαρκτές θετικές επεμβάσεις, αποκαλύπτουν τη σαφή τάση διεύρυνσης του αξιοποίνου με την *τυποποίηση νέων μορφών νομιμοποίησης εσόδων*, τις νέες επιλογές που έγιναν ως προς τον *κατάλογο των βασικών αδικημάτων* με τα οποία συνδέεται το έγκλημα της νομιμοποίησης και, τέλος, την *αναμόρφωση (-επίταση) των ποινών* και ιδίως στην πρόβλεψη επιπρόσθετων διακεκριμένων μορφών του αδικήματος.

Κατ' αρχάς, ως προς την *τυποποίηση νέων μορφών νομιμοποίησης εσόδων*, ο Ν.3691/2008, προχώρησε¹⁷⁷ σε δύο βασικές τομές ως προς την έννοιά της: α) όρισε πλέον ρητά ως νομιμοποίηση και «τη χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να προσδοθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα»¹⁷⁸ και β) ανήγαγε σε αδίκημα νομιμοποίησης εσόδων όχι μόνο τη σύσταση οργάνωσης για τη διάπραξη του εγκλήματος της νομιμοποίησης αλλά και τη σύσταση ομάδας δύο ατόμων με τον ίδιο σκοπό ή ακόμη και τη συμμετοχή σε τέτοια οργάνωση ή ομάδα με σκοπό τη διάπραξη μίας ή περισσότερων από τις πράξεις που ορίζονται ως νομιμοποίηση¹⁷⁹.

Η πρώτη από τις πιο πάνω παρεμβάσεις, ενέχει τον κίνδυνο να θεωρείται ήδη πράξη νομιμοποίησης η κατάθεση του προϊόντος π.χ. μίας απάτης σε τραπεζικό λογαριασμό του δράστη χωρίς κανένα άλλο αντικειμενικό στοιχείο. Η τακτική αυτή που ακολουθήθηκε από ορισμένα δικαστήρια, δεν είναι ορθή, αφού αντικειμενικά η πράξη της κατάθεσης των χρημάτων σε έναν τραπεζικό λογαριασμό στο πραγματικό όνομα του καταθέτη δεν είναι

¹⁷⁶ Βλ. ενδεικτικά Ανδρουλάκη, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠΧρ 2002, 294 επ και Διονυσσοπούλου, Κακουργήματα στο Ν. 2331/1995: Μοναδική επιλογή για τον νομοθέτη;, σε Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, 2007, 444.

¹⁷⁷ Βλ. άρθρο 2 παρ. 2

¹⁷⁸ άρθρο 2 παρ. 2 στοιχ. δ

¹⁷⁹ άρθρο 2 παρ. 2 στοιχ. ε

πρόσφορη να εκφράσει από μόνη της να προσδώσει νομιμοφάνεια στα χρήματα που κατατίθενται και συνεπώς αντίστοιχο σκοπό.

Η δεύτερη νομοθετική παρέμβαση που αποτυπώθηκε στο στοιχ. ε του άρθρου 2 παρ. 2 Ν. 3691/2008 αφαίρεσε καταρχάς από την αυτοτελή τυποποίηση, και ορθά, τη γενική αναφορά του προϊσχύσαντος νόμου σε πράξεις συμμετοχής σε συμπεριφορές νομιμοποίησης και την απόπειρα σε αυτές, οι οποίες πλέον μπορούν να τιμωρηθούν μέσω των γενικών διατάξεων του ΠΚ για τη συμμετοχή και την απόπειρα. Εκείνο που ωστόσο όχι μόνον έμεινε και στη νέα ρύθμιση αλλά και διευρύνθηκε σε σχέση με το προϊσχύσαν καθεστώς, είναι η αυτοτελής και εξομοιωμένη με τις ποινές της νομιμοποίησης τιμώρηση της σύστασης οργάνωσης για τη διάπραξη νομιμοποίησης, στην οποία προστέθηκαν πλέον η συμμετοχή σε αυτήν αλλά και η σύσταση ή συμμετοχή σε ομάδα δύο τουλάχιστον ατόμων για τη διάπραξή της. Η ρύθμιση αυτή, συνιστά παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας αλλά και δημιουργεί τον κίνδυνο που απορρέει πλέον από την εξομοίωση της ποινικής μεταχείρισης ομάδων δύο ατόμων, χωρίς τα άλλα σημαντικά στοιχεία δομής και διάρκειας δράσης, με αυτήν του οργανωμένου εγκλήματος.

Δεύτερον, ως «*βασικά αδικήματα*»¹⁸⁰ καταγράφονται καταρχήν 17 κατηγορίες εγκλημάτων, οι οποίες διαφέρουν αισθητά από αυτές που ρητά μνημονεύονταν στο άρθρο 2 Ν. 3424/2005, και στις οποίες δεν γίνεται καμία μνεία για παραγωγή οικονομικών ωφελημάτων. Έτσι για πρώτη φορά συμπεριλαμβάνονται στον αναλυτικό πίνακα οι περιπτώσεις δ, ε, ιγ και ιζ. Επομένως, έχουμε έναν νέο πίνακα «*βασικών αδικημάτων*», διαφοροποιημένο από αυτόν του Ν. 2331/1995 και του Ν. 3424/2005. Μετά από τις ανωτέρω 17 ειδικά μνημονευόμενες εγκληματικές υποστάσεις προβλέπεται και μία 18^η γενική κατηγορία, η οποία δεν προσδιορίζεται ειδικά και συγκεκριμένα, αλλά περιλαμβάνει «*κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος*»

Με τη συγκεκριμένη πρόβλεψη ανοίγει το πεδίο εφαρμογής της νομιμοποίησης σε όλα τα αδικήματα που τιμωρούνται με ποινή μεγαλύτερη των 6 μηνών και αποφέρουν περιουσία ακόμη και μικρότερη των 15.000 ευρώ, σε αντίθεση με το προϊσχύσαν καθεστώς, καθιστώντας ως βασικό στοιχείο στο πεδίο αυτό τον ακόμη πιο ανοικτό χαρακτήρα του καταλόγου, αφού στην περίπτωση (ιη) αυτού εισάγεται ως βασικό αδίκημα και κάθε άλλο

¹⁸⁰ βλ. άρθρο 3

αδίκημα (πέραν των αναφερόμενων ρητά στον κατάλογο), το οποίο τιμωρείται με ποινή ελάχιστου ορίου άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος οποιουδήποτε ύψους.

Επίσης ουσιώδες είναι, ότι δεν εξαιρούνται πλέον ούτε τα αδικήματα της φοροδιαφυγής ή της μη καταβολής εργατικών εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία από το πεδίο εμβέλειας των βασικών αδικημάτων, καθιστώντας έτσι τη νομιμοποίηση εσόδων σε παρακολουθηματική αξιόποινη πράξη όλου του φάσματος της οικονομικής εγκληματικότητας, ανεξάρτητα δηλ. από το αν αυτή είναι σοβαρή ή μη.

Ως προς το ζήτημα αυτό, η σχετική μνεία¹⁸¹ της αιτιολογικής έκθεσης του Ν. 3691/2008 ότι η αναφορά οποιουδήποτε ελάχιστου ποσού είναι αντικοινωνική, γιατί παραβιάζει τη γενική ρήτρα των βασικών αδικημάτων της τρίτης οδηγίας που αναφέρεται σε ελάχιστη ποινή άνω των 6 μηνών, δεν είναι ακριβής. Και αυτό γιατί ακόμη και η οδηγία (η οποία βέβαια, όπως προείπαμε, δεν επιβάλλει υποχρέωση ποινικοποίησης στα κράτη μέλη), κατονομάζει το συγκεκριμένο όριο ποινής, ως ένδειξη *σοβαρών* αδικημάτων. Εξάλλου, είναι προφανές ότι μόνο μία κατηγορία σοβαρών βασικών αδικημάτων μπορεί να δικαιολογήσει και τη λήψη των ειδικών επαχθών μέτρων που εισάγει σε προληπτικό και κατασταλτικό επίπεδο ο νόμος για τη νομιμοποίηση εσόδων. Διαφορετικά, ακόμη και η πρόβλεψη πλημμεληματικών ποινών για τη νομιμοποίηση εγκληματικών εσόδων σε ορισμένες περιπτώσεις¹⁸², όπως έγινε με το Ν. 3691/2008 δε διαφυλάσσει στην ουσία της την αρχή της αναλογικότητας.

Τρίτο ζήτημα, εν πολλοίς γνωστό ήδη από την αφετηρία της ισχύος του Ν. 2331/1995 το οποίο παραμένει και με την νέα νομοθεσία, είναι αυτό του κατά πόσο *ο δράστης του ξεπλύματος μπορούσε να είναι και ο δράστης του προηγούμενου εγκλήματος, από το οποίο παρήχθη η βρώμικη περιουσία*. Το πρόσθετο αντικειμενικό στοιχείο που προέβλεπε ρητά ο Ν. 3424/2005 του «συνολικού σχεδιασμού δράσης», δηλαδή και τα δύο εγκλήματα να είναι προσχεδιασμένα και ενταγμένα σε έναν γενικότερο εγκληματικό σχεδιασμό, αφαιρέθηκε εν συνεχεία με τον Ν.3691/2008, αφού στο άρθρο 45 παρ. 1 περ. ε'¹⁸³ προβλέφθηκε ότι *“η ποινική ευθύνη για το βασικό αδίκημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων (αυτουργού και συμμετόχων) για τις πράξεις των στοιχείων α', β' και γ' της παραγράφου αυτής, εφόσον*

¹⁸¹ Αιτιολογική Έκθεση, σ. 15

¹⁸² βλ. άρθρο 45 παρ. 1 στοιχ. στ και θ

¹⁸³ Βλ. άρθρο 39 παρ. 1 περ. ε' του Ν.4557/2018

τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος”.

Η νέα διάταξη μόνον ως δογματικά εσφαλμένη μπορεί να χαρακτηριστεί· τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των επιμέρους αδικημάτων είναι –με εξαίρεση τις ειδικές διατάξεις έναντι των γενικών– πάντα διαφορετικά, χωρίς αυτό να αποκλείει ότι μπορεί να συντρέχει μεταξύ τους φαινομενική συρροή και συνεπώς να επιβάλλεται μία ποινή παρά την πραγμάτωση δύο ή περισσότερων νομοτυπικών μορφών με διαφορετικά στοιχεία αντικειμενικής υπόστασης.

Τέταρτον, ως προς τις *ποινικές κυρώσεις*, ο Ν. 3691/2008 (άρθρο 45) αποκαλύπτει τάση διεύρυνσης του αξιοποίνου. Πέρα από τις διορθωτικές επεμβάσεις που έγιναν σε επίπεδο συνάρτησης των ποινών της νομιμοποίησης με το βασικό έγκλημα όταν αυτό είναι πλημμέλημα, το στοιχείο που κυριαρχεί είναι η επίταση της ποινής. Πρώτα απ’ όλα επιτείνεται η ποινή του βασικού αδικήματος (άρθρο 45 παρ. 1α – κάθειρξη 5-10 ετών) με προσθήκη χρηματικής, ενώ δημιουργούνται επιπρόσθετες επιβαρυντικές περιπτώσεις σε σχέση με τις προβλέψεις του παλιού νόμου, στις οποίες προστίθεται επίσης χρηματική ποινή. Συγκεκριμένα, διακεκριμένη είναι πλέον η νομιμοποίηση εσόδων όχι μόνο όταν τελείται από υπάλληλο υπόχρεου νομικού προσώπου, αλλά και για την περίπτωση που το βασικό αδίκημα ήταν δωροδοκία, δωροληψία ή δωροδοκία δικαστή (άρθρο 45 παρ. 1β – κάθειρξη 5-20 ετών) και τέλος, όταν η νομιμοποίηση τελείται όχι μόνο καθ’ υποτροπή ή καθ’ επάγγελμα ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής ομάδας ή οργάνωσης, αλλά και για τις περιπτώσεις που τελείται κατά συνήθεια ή από μέλος ή για λογαριασμό ή προς όφελος εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης ή και απλά ομάδας (άρθρο 45 παρ. 1γ – κάθειρξη τουλάχιστον 10 ετών).

Επιχειρώντας μια πρώτη προσέγγιση του προστατευόμενου έννομου αγαθού του ξεπλύματος και αντλώντας επιχειρήματα από την εισηγητική έκθεση του Ν. 3691/2008, όπου αναφέρεται ότι *«με τον παρόντα νόμο επιδιώκεται η αναβάθμιση των εν γένει μηχανισμών της χώρας μας για την πρόληψη και καταστολή των αδικημάτων της Νομιμοποίησης Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας¹⁸⁴, καθώς και η*

¹⁸⁴Με το άρθρο 53 παρ. 1 του ίδιου Ν. 3691/2008 αντικαταστάθηκε η παρ. 6 του άρθρου 187 Α ΠΚ ως εξής: «6. Όποιος παρέχει πληροφορίες ή υλικά μέσα ή με οποιονδήποτε τρόπο εισπράττει, συλλέγει, διαθέτει ή διαχειρίζεται κεφάλαια υπό την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3034/2002 (ΦΕΚ 168 Α’) με σκοπό να διευκολύνει ή να υποβοηθήσει την τέλεση τρομοκρατικών πράξεων κατά τις

προστασία της ακεραιότητας και φήμης του χρηματοπιστωτικού τομέα από τα ανωτέρω αδικήματα»¹⁸⁵θα κατέληγε κανείς ότι σε επίπεδο εξαγγελίας, η νέα νομοθεσία εντάσσεται στο πεδίο της «πολεμικής νομοθεσίας» κατά της τρομοκρατίας, προτάσσοντας μηχανισμούς αντί για θεσμούς για την καταπολέμησή της και προσδιορίζοντας ως προστατευτέα αξία - «την ακεραιότητα και την φήμη του χρηματοπιστωτικού συστήματος».

Ωστόσο, με τον νέο νόμο, επιχειρείται μία *απόλυτη αποσύνδεση από το οργανωμένο έγκλημα*. Εκείνο που φαίνεται τελικά ότι κατά την λογική του νόμου εκείνο που πρέπει να κολάζεται ποινικά, όπως θα αναλύσουμε κατωτέρω αναλυτικότερα, είναι η προσπάθεια του δράστη της βασικής εγκληματικής συμπεριφοράς ή τρίτου να κατέχει ή περαιτέρω να διασφαλίσει τα οικονομικά οφέλη του εγκλήματος.

Πέραν των ως άνω δογματικών ζητημάτων, ο Ν. 3691/2008 (άρθρο 8), προβλέπει ρητά ότι ως Κεντρικός Συντονιστικός Φορέας ορίζεται το Υπουργείο Οικονομικών για την εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου και παράλληλα, για το συντονισμό της δράσης των αρμόδιων αρχών και τη διεθνή εκπροσώπηση της χώρας. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 7 προβλέπεται η σύσταση και λειτουργία της – γνωστής πλέον- Αρχής (Επιτροπής) καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η οποία επέστρεψε στο καθεστώς της εποπτευόμενης από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών και στόχο έχει τη λήψη άμεσων μέτρων και την εφαρμογή τους για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες χρηματοδότησης της τρομοκρατίας καθώς και τον έλεγχο των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης.

Η Αρχή αποτελούνταν από 9 μέλη¹⁸⁶, έχει τις ίδιες διευρυμένες εξουσίες, απεριόριστη πρόσβαση σε κάθε απόρρητο δεδομένο, δεν δεσμεύεται από το φορολογικό απόρρητο και δεν είναι υποχρεωμένη να ακούσει τον ερευνώμενο ή να του γνωστοποιήσει τα στοιχεία της. Μπορεί¹⁸⁷ δε να προβαίνει σε προανακριτική έρευνα όχι μόνον για πράξεις νομιμοποίησης,

παραγράφους 1, 3 και 4 είτε από εγκληματική οργάνωση είτε από μεμονωμένο τρομοκράτη τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών .»

¹⁸⁵ Αιτ. Έκθ. Ν. 3691/2008

¹⁸⁶ Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 68 παρ.5 Ν.4174/2013, και με τη παρ.1 άρθρου 182 Ν.4389/2016, ΦΕΚ Α 94/27.5.2016 «Η Αρχή συγκροτείται από τον Πρόεδρο και δεκατέσσερα (14) Μέλη, καθώς και από ισάριθμους αναπληρωτές τους, οι οποίοι πρέπει να διαθέτουν τις αυτές ιδιότητες και προσόντα με αυτούς. Ο Πρόεδρος και τα Μέλη της Αρχής απολαμβάνουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και δεσμεύονται μόνο από το νόμο και τη συνείδηση τους. Η θητεία τους είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται για μια ακόμα φορά.»

¹⁸⁷ βλ. άρθρ. 7 παρ. 10

αλλά και για την τεκμηρίωση «βασικών αδικημάτων», διατηρώντας η Ολομέλεια της Επιτροπής την εξουσία να αποφασίζει για το εάν η υπόθεση θα τεθεί στα αρχεία, απ' όπου μπορεί να ανασυρθεί από την Επιτροπή οποτεδήποτε, ή να παραπεμφθεί η υπόθεση στον εισαγγελέα¹⁸⁸. Εάν πάλι η Ολομέλεια αποφασίσει την διενέργεια «προκαταρκτικής εξετάσεως», τότε¹⁸⁹ έχοντας διορίσει ειδικό προανακριτικό υπάλληλο εκ του προσωπικού της ή των μελών της, «επιτρέπεται, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, η προσαγωγή μαρτύρων και υπόπτων για εξέταση, καθώς και η διενέργεια έρευνας κατ' οίκον ή σε επαγγελματικούς χώρους των φυσικών ή νομικών προσώπων που είναι ύποπτα τέλεσης των αδικημάτων των άρθρων 2 και 3 του παρόντος, με την τήρηση των εγγυήσεων του άρθρου 9 του Συντάγματος». Η εξουσία της επεκτείνεται και στην δυνατότητα επιβολής ειδικών μέτρων¹⁹⁰, όπως είναι το πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών¹⁹¹ και η απαγόρευση εκποιήσεως περιουσιακών στοιχείων, που τελικά υπόκεινται σε δήμευση.

Η λειτουργία της Αρχής χωρίζεται σε τρεις επιμέρους δομές: πρόκειται για αυτοτελείς μονάδες οι οποίες έχουν διακριτούς ρόλους και ευθύνες μεταξύ τους απαρτίζονται από δικούς τους ξεχωριστό προσωπικό αλλά και υποδομές. Η εποπτεία της ανήκει σε ένα κοινό πρόσωπο το οποίο υπέχει τη θέση του Προέδρου. Οι Μονάδες αυτές είναι κατά σειρά οι εξής: η Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, η Μονάδα Οικονομικών Κυρώσεων κατά Υπόπτων Τρομοκρατίας και η Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 3691/2008¹⁹² ως Κεντρικός Συντονιστικός Φορέας για όλες τις δράσεις που αφορούν στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας καθώς και για την εφαρμογή του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, λειτουργεί το Υπουργείο Οικονομικών. Ταυτόχρονα, είναι επιφορτισμένο με την αξιολόγηση των μέτρων για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών με σκοπό την ορθή και ουσιαστική εφαρμογή των διατάξεων του Ν.

¹⁸⁸ Βλ. Παύλου ό.π. όπου αναφέρει: «Διά της αρχειοθετήσεως είναι σαφές ότι υπαρπάζει την εξουσία της δικαστικής-εισαγγελικής αρχής, που κατά την Δικονομία είναι η μόνη που μπορεί να προβεί σε τέτοια ενέργεια, σταθμίζοντας τον βαθμό των υπονοιών που προκύπτουν ή τον βαθμό βασιμότητας μίας ερευνώμενης κατηγορίας»

¹⁸⁹ βλ. άρθρ. 7 παρ. 11

¹⁹⁰ βλ. άρθρο 48 παρ. 5

¹⁹¹ Για το ζήτημα, υπό τα κρατούντα κατά τον Ν. 2331/1995, βλ. εκτενώς Παύλου, «Το πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών» στην προδικασία για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (Ν. 2331/1995), ΠΧρ 2005, 769 επ., και τις εκεί αναφορές.

¹⁹² Όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 3932/2011

3691/2008. Πάνω απ' όλα, όμως, ο ρόλος του είναι ο σωστός συντονισμός της δράσης όλων των αρμόδιων αρχών που συμβάλλουν στο έργο αυτό.

Ως αρμόδιες εποπτικές Αρχές, σύμφωνα τον Ν. 3691/2008, νοούνται οι δημόσιες αρχές οι οποίες έχουν το ρόλο να ελέγχουν τα υπόχρεα νομικά πρόσωπα για την εφαρμογή των διατάξεων του εν λόγω νόμου. Συνοπτικά αυτές είναι η α) Τράπεζα της Ελλάδος, β) η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, γ) το Υπουργείο Οικονομικών (Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων & Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων), δ) η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Τυχερών Παιχνιδιών, ε) το Υπουργείο Δικαιοσύνης για τους συμβολαιογράφους και τους δικηγόρους και στ) το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Καθεμία απ' αυτές τις Αρχές έχει διακριτό εποπτικό ρόλο και έχει αναλάβει τον έλεγχο συγκεκριμένων νομικών προσώπων.

Έχει σχηματισθεί, δηλαδή, ένα ευρύ πλέγμα ελέγχου, με τη δημιουργία των επιμέρους αρμοδίων Αρχών, το οποίο καταλαμβάνει όλο το φάσμα των κινδύνων για το «ξέπλυμα χρήματος» και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, ενώ φαίνεται ότι έχουν ληφθεί υπόψη οι Συστάσεις της ομάδας FATF με την κάλυψη όλων των πιθανών τομέων της εγκληματικής δράσης των παραβατών.

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών, η οποία είναι επιφορτισμένη με την καθημερινή άσκηση των αρμοδιοτήτων του Κεντρικού Φορέα. Η ίδια προωθεί τα μέτρα καταπολέμησης και αξιολογεί την πορεία τους. Προς την ίδια κατεύθυνση λειτουργεί και η διοργάνωση εκ μέρους της συναντήσεων, συσκέψεων και σεμιναρίων με εκπροσώπους των αρμόδιων αρχών και της Αρχής και των υπόχρεων προσώπων για ανταλλαγή απόψεων, αντιμετώπιση συγκεκριμένων θεμάτων και ενημέρωση για τις εξελίξεις σε διεθνείς οργανισμούς και φορείς σχετικά με την πρόληψη και καταστολή του ξεπλύματος χρήματος.

Περαιτέρω, σημαντική επιδίωξη της αποτελεί η συνεχής βελτίωση του επιπέδου συνεργασίας των αρμόδιων αρχών μεταξύ τους και με την Αρχή, ιδιαίτερα όσον αφορά στην ανταλλαγή πληροφοριών, τη διενέργεια κοινών ελέγχων, την υιοθέτηση κοινών εποπτικών πρακτικών και την παροχή εναρμονισμένων οδηγιών προς τα υπόχρεα πρόσωπα, με αποτέλεσμα να επιτελείται μία κοινή, συντονισμένη και καθολική προσπάθεια προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Η Επιτροπή Επεξεργασίας, Στρατηγικής και Πολιτικών για το «ξέπλυμα χρήματος», κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 9 του Ν. 3691/2008 βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου

Οικονομικών. Πρόεδρος της Επιτροπής ορίζεται ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Οικονομικών και απαρτίζεται από υψηλόβαθμα στελέχη Υπουργείων και διαφόρων φορέων.

Στις αρμοδιότητές της ανήκει, αρχικά, η χάραξη συγκεκριμένων πολιτικών ώστε να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικότερα οι αδυναμίες των μηχανισμών της χώρας για το «ξέπλυμα χρήματος». Γι' αυτό το λόγο, αναζητά συνεχώς νέες μεθόδους για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της «Αρχής» για το ξέπλυμα. Εκτός του σχεδιασμού πολιτικών, μελετά την εκπόνηση καινούριων νομοθετικών μέτρων για τη βελτίωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για το «ξέπλυμα χρήματος» παρακολουθώντας παράλληλα τη συμμόρφωση της χώρας μας με Αποφάσεις ή Οδηγίες Διεθνών Οργανισμών και Φορέων.

Τέλος, φροντίζει για την ανάπτυξη συνεργασίας των Υπουργείων και των Φορέων που μετέχουν στην παρούσα Επιτροπή, καθώς και με την ανάπτυξη συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα. Η δράση και λειτουργία της Επιτροπής υπόκειται στον έλεγχο της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής στην οποία υποβάλλει κάθε χρόνο έκθεση των πεπραγμένων της.

VII.5. Ν.4557/2018 (ΦΕΚ Α 139/30-7-2018)

Την 30η Ιουλίου 2018 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 139/30-7-2018) ο Ν. 4557/2018 με τίτλο «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις». Με τον ως άνω νόμο ενσωματώνεται στη νομοθεσία μας η Οδηγία 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαΐου 2015 «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής».

Ο νόμος χωρίζεται σε δύο μέρη: Στο πρώτο¹⁹³ περιλαμβάνεται η ενσωμάτωση των διατάξεων της Οδηγίας (οι βασικοί ορισμοί που αφορούν στον σκοπό και το αντικείμενο του νόμου, τα βασικά αδικήματα, τα υπόχρεα πρόσωπα, τα θεσμικά ζητήματα που αφορούν στον

¹⁹³βλ. άρθρα 1-46

προσδιορισμό, τον ρόλο και την λειτουργία των αρμόδιων για τα ζητήματα Ξ.Τ. και Χ.Τ. αρχών, εξειδικεύεται η δέουσα επιμέλεια ως προς τον πελάτη, οι πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο, οι υποχρεώσεις αναφοράς ύποπτων συναλλαγών και η απαγόρευση γνωστοποίησής της, η συλλογή-φύλαξη και χορήγηση πληροφοριών, η προστασία προσωπικών δεδομένων και τα στατιστικά αρχεία, οι ποινικές και διοικητικές κυρώσεις, καθώς και οι κατασχέσεις και η δήμευση περιουσιακών στοιχείων). Στο δεύτερο¹⁹⁴ περιλαμβάνονται οι οργανωτικές διατάξεις για την Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, καθώς και οι μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις. Τέλος, περιλαμβάνει δύο Παραρτήματα με ενδεικτικούς καταλόγους των παραγόντων και των τύπων αποδεικτικών στοιχείων ως προς την ύπαρξη δυνητικά χαμηλότερου και υψηλότερου κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ενσωματώνοντας τα Παραρτήματα II και III της Οδηγίας¹⁹⁵.

Οι βασικές διατάξεις του προϋσχύοντος Ν. 3691/2008 παρέμειναν εν πολλοίς στο περιεχόμενό τους ως είχαν. Ουσιώδης τροποποίηση αποτελεί η ρητή αναφορά στον κατάλογο των *βασικών αδικημάτων*¹⁹⁶ αυτών της α) φοροδιαφυγής που προβλέπονται στο άρθρο 66 του Ν. 4174/2013 (Α'170) με την εξαίρεση του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 5, β) λαθρεμπορίας που προβλέπονται στα άρθρα 155 έως και 157 του Ν. 2690/2001 (Α' 265) και γ) μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο που προβλέπονται στο άρθρο 25 του Ν. 1882/1990 (Α' 43) με εξαίρεση την περίπτωση α' της παραγράφου 1. Επίσης, με το νέο νόμο προστέθηκαν στην περ. δ' ως βασικά αδικήματα η εμπορία επιρροής-μεσάζοντες και η δωροδοκία δωροληψία στον ιδιωτικό τομέα (237Α και 237Β ΠΚ), με σκοπό να καλυφθεί πλήρως η μη ποινικά τυποποιημένη έννοια της διαφθοράς "*corruption*" (όπως αναφέρεται στο αγγλικό και στο γαλλικό κείμενο της οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και επιπλέον λόγω της προτροπής προς την Ελλάδα, στο πλαίσιο της έκθεσης αξιολόγησής της για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ Κατά Της Διαφθοράς (UNCAC), να ενταχθούν ρητά στη νομοθεσία της για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων τα βασικά αδικήματα που προβλέπονται στην εν λόγω σύμβαση¹⁹⁷.

¹⁹⁴βλ. άρθρα 47- 55

¹⁹⁵Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις».

¹⁹⁶άρθρο 4 Ν. 4557/2018, άρθρο 3 στοιχείο 4 της Οδηγίας 2015/849

¹⁹⁷ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από

Στο άρθρο 5 Ν. 4557/2018 τυποποιείται η πρόβλεψη για «υπόχρεα πρόσωπα» κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παρ. 1, άρθρο 4 παρ. 1 και άρθρο 46 παρ. 1 εδάφιο γ' της Οδηγίας 2015/849, καθώς και στο άρθρο 1 παρ. 1 περιπτώσεις β' και γ' της Οδηγίας 2018/843. Τα πρόσωπα αυτά που εμπíπτουν στον ως άνω κατάλογο «υπόχρεων προσώπων»¹⁹⁸, ενέχουν υποχρέωση αναφοράς (άρθρο 22 Ν. 4557/2018) ύποπτων συναλλαγών προς την Αρχή καθώς και παροχής προς την Αρχή, κατόπιν αιτήματός τους, όλων των απαιτούμενων πληροφοριών και στοιχείων¹⁹⁹. Από τις παραπάνω υποχρεώσεις εξαιρούνται οι συμβολαιογράφοι, οι δικηγόροι, οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές και οι λογιστές-φοροτεχνικοί σύμβουλοι αποκλειστικά και μόνο στις περιπτώσεις που τα προαναφερόμενα πρόσωπα αξιολογούν και

εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις».

¹⁹⁸ Τα οποία είναι: α) τα πιστωτικά ιδρύματα και κάθε πιστωτικός φορέας του Ν. 4438/2016 (ΦΕΚ Α' 220), β) οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, γ) οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές και οι εταιρίες ορκωτών ελεγκτών-λογιστών που έχουν εγγραφεί στο δημόσιο μητρώο της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, καθώς και οι ιδιώτες ελεγκτές, δ) οι εξωτερικοί λογιστές – φοροτεχνικοί και τα νομικά πρόσωπα παροχής λογιστικών – φοροτεχνικών υπηρεσιών, ε) οι συμβολαιογράφοι και οι δικηγόροι όταν συμμετέχουν, ενεργώντας εξ ονόματος και για λογαριασμό των πελατών τους, σε χρηματοπιστωτικές συναλλαγές ή συναλλαγές επί ακινήτων και όταν βοηθούν στο σχεδιασμό ή τη διενέργεια συναλλαγών για τους πελάτες τους σχετικά με: α) την αγορά ή πώληση ακινήτων ή επιχειρήσεων, β) τη διαχείριση χρημάτων, τίτλων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων των πελατών τους, γ) το άνοιγμα ή τη διαχείριση τραπεζικών λογαριασμών, λογαριασμών ταμειευτηρίου ή λογαριασμών τίτλων, καθώς και τη σύσταση χρηματικών παρακαταθηκών και προεχόντως αυτών που αφορούν εγγυοδοσίες που διατάσσονται από τη δικαστική αρχή στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, δ) τις αναγκαίες εισφορές για τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιριών, ε) τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιριών, καταπιστευμάτων (trusts), εταιριών καταπιστευματικής διαχείρισης ή επιχειρήσεις που δεν εμπíπτουν ήδη στο πεδίο εφαρμογής των περιπτώσεων γ', δ' και ε', ζ) τα πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρίες ή καταπιστεύματα, εξαιρουμένων των προσώπων των περιπτώσεων γ', δ', ε', τα οποία παρέχουν κατά επιχειρηματική δραστηριότητα οποιαδήποτε από τις εξής υπηρεσίες σε τρίτα μέρη: συστήνουν εταιρίες ή άλλα νομικά πρόσωπα, α) ασκούν ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει καθήκοντα διευθυντή, διαχειριστή ή εταίρου εταιρίας ή κατόχου αντίστοιχης θέσης σε άλλα νομικά πρόσωπα ή μορφώματα, β) παρέχουν καταστατική έδρα, επιχειρηματική διεύθυνση, ταχυδρομική ή διοικητική διεύθυνση και οποιεσδήποτε άλλες σχετικές υπηρεσίες για εταιρία ή κάθε άλλο νομικό πρόσωπο ή μόρφωμα, γ) ασκούν τα ίδια ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει καθήκοντα καταπιστευματοδόχου ρητού καταπιστεύματος (express trust) ή αντίστοιχου νομικού μορφώματος, δ) ενεργούν τα ίδια ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ενεργήσει ως πληρεξούσιος μετόχου εταιρίας, εφόσον η εταιρία δεν είναι εισηγμένη σε οργανωμένη αγορά που υπόκειται σε απαιτήσεις γνωστοποίησης, σύμφωνα με την ενωσιακή νομοθεσία ή ισοδύναμα διεθνή πρότυπα, η) οι μεσίτες ακινήτων του Ν. 4093/2012 (Α' 222), για συναλλαγές των οποίων η αξία ανέρχεται σε τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ, ανεξαρτήτως αν το ποσό αυτό αφορά αγορά, πώληση ή μηνιαίο μίσθωμα εκμίσθωσης ακινήτου, και οι μεσίτες πιστώσεων του Ν. 4438/2016 (Α' 220) για σύμβαση πίστωσης που ανέρχεται σε τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ θ) οι επιχειρήσεις καζίνο και τα καζίνο που λειτουργούν επί πλοίων στην Ελλάδα ή υπό ελληνική σημαία, καθώς και οι επιχειρήσεις, οργανισμοί και άλλοι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και πρακτορεία που σχετίζονται με τις δραστηριότητες αυτές, ι) οι έμποροι και οι εκπλειστηριαστές αγαθών μεγάλης αξίας, όταν η αξία της συναλλαγής ανέρχεται σε τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ 80, ανεξάρτητα από το αν αυτή διενεργείται με μία μόνο πράξη ή με περισσότερες, μεταξύ των οποίων φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση. ια) οι ενεχυροδανειστές και αργυραμοιβοί.

¹⁹⁹ κατ' άρθρο 33 και άρθρο 34 παρ. 2 της Οδηγίας 2015/849

εξακριβώνουν τη νομική θέση του πελάτη τους ή όταν τον υπερασπίζονται ή τον εκπροσωπούν σε δίκη ή σχετικά με δίκη, συμπεριλαμβανομένης της παροχής συμβουλών για την κίνηση ή την αποφυγή δίκης, ανεξαρτήτως εάν οι πληροφορίες λαμβάνονται πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά τη δίκη.

Στο άρθρο 6 παρ. 1 του Ν. 4557/2018 προβλέπονται οι αρμόδιες εποπτικές Αρχές, καθώς και τα υπόχρεα πρόσωπα, τα οποία εποπτεύουν. Αρμόδιες αρχές είναι οι εξής: α) Η Τράπεζα της Ελλάδος, β) Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, γ) Η Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος (ΥΠ.Ο.Α.Δ.Η.Ε.)²⁰⁰, δ) Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, ε) η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.), στ) η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, ζ) το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η) το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης και θ) η κατά περίπτωση αρμόδια αρχή των ελληνικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

Οι αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών προβλέπονται στο άρθρο 6 παρ. 3 του Ν. 4557/2018, ενώ στην περ. α' του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι οι υποχρεώσεις των υπόχρεων προσώπων είναι δυνατό να διαφοροποιούνται, αφού ληφθεί υπόψη η φύση, το μέγεθος και το νομικό πλαίσιο των επαγγελματικών δραστηριοτήτων των ανωτέρω προσώπων, ο βαθμός κινδύνου που ενέχουν αυτές οι δραστηριότητες και οι διενεργούμενες συναλλαγές, καθώς και η αντικειμενική αδυναμία εφαρμογής συγκεκριμένων μέτρων από ορισμένες κατηγορίες υπόχρεων προσώπων. Συν τοις άλλοις είναι δυνατόν να καθορίζονται πρόσθετες ή

²⁰⁰ Η ΥΠ.Ο.Α.Δ.Η.Ε. είναι μια νέα αρμόδια αρχή, η οποία ορίζεται στο άρθρο 6 περ. γ' του Ν. 4557/2018. Όπως αναφέρεται και στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4557/2018, η μεταφορά της εποπτείας για ενεχυροδανειστές από τη Γενική Διεύθυνση Φορολογικής Διοίκησης της Α.Α.Δ.Ε. στο Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας κρίθηκε αναγκαία, καθώς οι όροι, οι προϋποθέσεις και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας ορίζονται με την υπ' αρ. 5/2011 Αστυνομική Διάταξη. Στην αρμοδιότητα της αστυνομίας ανήκει ο έλεγχος των ανωτέρω, η χορήγηση έγκρισης άσκησης της δραστηριότητας του ενεχυροδανειστή μέσω καταχώρισής του στην ηλεκτρονική βάση Ρ.Ο.Ι. και η έκδοση απόφασης απαγόρευσης άσκησης αυτής της δραστηριότητας στις περιπτώσεις εκείνες που δεν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις. Με τη διάταξη αυτή προβλέπεται η υποχρέωση των ενεχυροδανειστών να καταχωρούν τα στοιχεία των πελατών και συναλλαγών σε ειδικό βιβλίο που θεωρείται από την αρμόδια αστυνομική αρχή και να ενημερώνουν τις εν λόγω αρχές σε περίπτωση υπόνοιας για μη νόμιμη κατοχή των προσκομιζομένων σε αυτούς αντικειμένων ή μη νόμιμων αποδεικτικών ταυτότητας των πελατών τους. Οι υποχρεώσεις αυτές προσομοιάζουν με την υποχρέωση τήρησης μέτρων δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη και αποστολής αναφοράς ύποπτης συναλλαγής από τους ενεχυροδανειστές, που λειτουργούν έτσι ως υπόχρεα πρόσωπα του οικείου νόμου. Ως εκ τούτου, οι αστυνομικές αρχές θεωρούνται καταλληλότερες για αυτό το έργο, λόγω της ιδιαιτερότητας των επαγγελματιών αυτών και του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία τους. Επιπρόσθετα η ΥΠ.Ο.Α.Δ.Η.Ε. ορίζεται ως αρμόδια αρχή και για τους αργυραμοιβούς, διότι οι όροι και οι προϋποθέσεις και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας ορίζονται με την ανωτέρω διάταξη.

αυστηρότερες υποχρεώσεις, εκτός όσων προβλέπονται στον Ν. 4557/2018 ή χαμηλότερα ποσοτικά όρια για να αντιμετωπίζονται αυξημένοι κίνδυνοι νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Στο άρθρο 47 του Ν.4557/2018 ορίζονται τα περί της «Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες», όπως μετονομάστηκε η «Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης» του άρθρου 7 του Ν. 3691/2008. Η μετονομασία κρίθηκε απαραίτητη, δεδομένου ότι ο τωρινός τίτλος είναι αφενός βραχύτερος, αφετέρου περιγράφει καλύτερα τη βασική αρμοδιότητα της Αρχής και καλύπτει τις αρμοδιότητες των τριών μονάδων, ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στο νομοθέτη να διευρύνει τις αρμοδιότητές της, χωρίς να απαιτείται συνεχώς η αλλαγή του τίτλου της ²⁰¹.

Οι Μονάδες της Αρχής έχουν τις ίδιες εν γένει εξουσίες, δηλαδή: α) Έχουν πρόσβαση στο σύστημα “Τειρεσίας”, καθώς και σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα. Όπου λειτουργούν ηλεκτρονικά συστήματα δημόσιας αρχής ή οργανισμού, η πρόσβαση γίνεται μέσω της απευθείας σύνδεσης με αυτά. β) Μπορούν να ζητούν στο πλαίσιο των ελέγχων και των ερευνών τους τη συνεργασία και την παροχή στοιχείων κάθε είδους από φυσικά πρόσωπα, δικαστικές, προανακριτικές ή ανακριτικές αρχές, δημόσιες υπηρεσίες, νομικά πρόσωπα δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου και οργανισμούς οποιασδήποτε μορφής. Τα αιτήματα της Αρχής εξετάζονται κατά προτεραιότητα. γ) Μπορούν σε σοβαρές υποθέσεις να διενεργούν ειδικούς επιτόπιους ελέγχους σε οποιοδήποτε δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα, καθώς και σε οποιοδήποτε ελεγχόμενο ή διερευνώμενο από αυτές φυσικό ή νομικό πρόσωπο, για να ερευνηθεί η τέλεση του εγκλήματος του Ν. 4557/2018, συνεργαζόμενες αν είναι δυνατόν με τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές. δ) Ζητούν από τα υπόχρεα πρόσωπα όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. ε) Μπορούν να διενεργούν επιτόπιους ελέγχους και στις εγκαταστάσεις των υπόχρεων προσώπων, εφόσον τηρούν τα άρθρα 9 παρ. 1, 9Α και 19 παρ. 1 του Συντάγματος και ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές στην περίπτωση που τα υπόχρεα πρόσωπα δεν συνεργάζονται και δεν συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις τους και στ) δεν

²⁰¹ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις».

ισχύει για αυτές το τραπεζικό, χρηματιστηριακό, φορολογικό ή επαγγελματικό απόρρητο με την επιφύλαξη των άρθρων 212²⁰², 261²⁰³ και 262²⁰⁴ του ΚΠΔ.

Οι διατάξεις που αφορούν τη *δήμευση* τυποποιούνται πλέον στο άρθρο 40 Ν. 4557/2018²⁰⁵. Τα περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν *προϊόν βασικού αδικήματος* του άρθρου 4 ή των αδικημάτων του άρθρου 2 ή αποκτήθηκαν *αμέσως ή εμμέσως από προϊόν* τέτοιων αδικημάτων ή τα μέσα που έχουν χρησιμοποιηθεί ή προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν προς τέλεση αυτών των αδικημάτων, κατάσχονται και, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση απόδοσής τους στον ιδιοκτήτη, δημεύονται υποχρεωτικά με την καταδικαστική απόφαση. Σε περίπτωση δε που το προϊόν του αδικήματος αναμειχθεί με περιουσία που προέρχεται από νόμιμες πηγές, η κατάσχεση και η δήμευση επιβάλλονται μέχρι του ποσού της αξίας του προϊόντος αυτού. Η δήμευση επιβάλλεται ακόμη και αν τα περιουσιακά στοιχεία ή μέσα ανήκουν σε τρίτο, εφόσον αυτός γνώριζε το βασικό αδίκημα κατά το χρόνο κτήσης. Μάλιστα οι ανωτέρω προβλέψεις ισχύουν και στην περίπτωση απόπειρας των εν λόγω αδικημάτων. Επιπλέον, αναφορικά με το χαρακτήρα της δήμευσης, έχει υποστηριχθεί ότι με βάση τις ανωτέρω διακρίσεις, είναι εκείνος της υποχρεωτικής παρεπόμενης ποινής και στρέφεται κατά των άμεσων και έμμεσων ή υποκατάστατων προϊόντων των κρίσιμων αδικημάτων.

Τα *μέτρα δέουσας επιμέλειας* που τα υπόχρεα πρόσωπα οφείλουν να εφαρμόζουν προς τον πελάτη προβλέπονται στα άρθρα 11, 12, 13, 14, 15 και 16 του Ν. 4557/2018. Στην τελευταία παράγραφο του άρθρου 7 ενσωματώνεται η παράγραφος 2 του άρθρου 10 της Οδηγίας²⁰⁶, σχετικά με τη λήψη μέτρων από τα κράτη μέλη για την πρόληψη των κινδύνων κατάχρησης λόγω αδιαφάνειας από τη χρήση ανώνυμων μετοχών, σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, η οποία έχει ως βάση γνωστή διάταξη στο δίκαιό μας, ήτοι εκείνη της παρ. 2 του άρθρου 79 του Ν. 2238/1994²⁰⁷. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι οι κομιστές ανώνυμων μετοχών εταιρειών που δεν είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο οφείλουν, κατά την εξαργύρωση των μερισματαποδείξεων, να υποβάλουν υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/1986 (Α' 75) ότι είναι οι κύριοι ή επικαρπωτές των μετοχών ή πληρεξούσιοι αυτών δηλώνοντας ταυτόχρονα τα στοιχεία των κυρίων ή επικαρπωτών και προσκομίζοντας τα σχετικά νομιμοποιητικά

²⁰² Άρθρο 212 ΚΠΔ «Επαγγελματικό απόρρητο μαρτύρων»

²⁰³ Άρθρο 262Α ΚΠΔ «Υποχρέωση για παράδοση εγγράφων»

²⁰⁴ Άρθρο 262 ΚΠΔ «Κατάσχεση των εγγράφων»

²⁰⁵ Στον προϊσχύσαντα Ν. 3691/2008 τυποποιούνταν στο άρθρο 40.

²⁰⁶ Οδηγία 2015/849

²⁰⁷ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις».

έγγραφα. Οι πληρεξούσιοι οφείλουν, ταυτόχρονα, να δηλώσουν τα στοιχεία των κυρίων ή επικαρπωτών και να προσκομίσουν τα σχετικά νομιμοποιητικά έγγραφα²⁰⁸.

Στο άρθρο 12 του Ν. 4557/2018, ενσωματώνονται τα άρθρα 11 και 12 της Οδηγίας²⁰⁹ και απαριθμούνται συγκεκριμένες περιπτώσεις, κατά τις οποίες τα ως άνω υπόχρεα πρόσωπα²¹⁰ (πιστωτικά ιδρύματα, χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, επιχειρήσεις κλπ) οφείλουν να εφαρμόζουν τα προβλεπόμενα μέτρα επιμέλειας ως προς τον πελάτη²¹¹, όπως κατά τη σύναψη επιχειρηματικής σχέσης²¹² ή διενέργειας περιστασιακής συναλλαγής.

Μάλιστα, συγκρίνοντας με το αντίστοιχο άρθρο 12 του προϊσχύσαντος Ν. 3691/2008, το πεδίο εφαρμογής έχει διευρυνθεί σε μεγάλο βαθμό, αφού πλέον έχουν προστεθεί οι περιπτώσεις α) της μεταφοράς χρηματικών ποσών άνω των χιλίων (1.000) ευρώ, σύμφωνα με το στοιχείο 9 του άρθρου 3 του Κανονισμού (ΕΕ) 2015/847 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και το Συμβουλίου²¹³, β) οι συναλλαγές των εμπόρων που υπερβαίνουν τις δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ σε μετρητά, γ) οι συναλλαγές των παρόχων υπηρεσιών τυχερών παιχνιδιών που υπερβαίνουν τα δύο χιλιάδες (2.000) ευρώ και διενεργούνται είτε κατά την κατάθεση

²⁰⁸Άρθρο 11 του Ν. 4557/2018

²⁰⁹ Οδηγία 2015/849

²¹⁰ Άρθρο 5 του Ν. 4557/2018

²¹¹ Ο ορισμός της έννοιας «πελάτης» (customer) δεν συναντάται ούτε στις συστάσεις της FATF, ούτε στην Οδηγία 2005/60/ΕΚ, ούτε στο ελληνικό δίκαιο, ούτε σε κάποια άλλη νομοθετική πράξη²¹¹. Ο ορισμός της εντοπίζεται, ωστόσο, στο ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο της κεφαλαιαγοράς²¹¹ σε απόδοση του αγγλικού όρου “client” και στον Ν. 4514/2018²¹¹, όπου ως «πελάτης» ορίζεται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο μία επιχείρηση επενδύσεων παρέχει επενδυτικές ή παρεπόμενες υπηρεσίες. Καθίσταται φανερό δηλαδή, ότι ο συγκεκριμένος όρος καταλαμβάνει μόνο τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα προς τα οποία ο ρυθμιζόμενος και εποπτευόμενος χρηματοπιστωτικός φορέας (επιχείρηση επενδύσεων ή/και πιστωτικό ίδρυμα) παρέχει συγκεκριμένες χρηματοπιστωτικής φύσεως υπηρεσίες (επενδυτικές ή παρεπόμενες).

²¹²Ως προς τον όρο «επιχειρηματική σχέση» δε, θεωρείται ως «η επιχειρηματική, επαγγελματική ή εμπορική σχέση που συνδέει τον πελάτη με τα υπόχρεα πρόσωπα, εντός του πλαισίου των δραστηριοτήτων των τελευταίων και η οποία αναμένεται, κατά τον χρόνο έναρξής της, ότι θα έχει κάποια διάρκεια»²¹². Ως προς τη διάρκεια πρέπει να σημειωθεί ότι σκοπός του νομοθέτη ήταν η κάλυψη και των «περιστασιακών συναλλαγών» και, ως εκ τούτου, η υποχρέωση εφαρμογής μέτρων δέουσας επιμέλειας καλύπτει, υπό όρους, και αυτές τις συναλλαγές· βλ. Χρήστο Γκόρτσο, ό.π. σελ. 159

²¹³Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό: «Ως μεταφορά χρηματικών ποσών νοείται οποιαδήποτε συναλλαγή εκτελείται τουλάχιστον εν μέρει ηλεκτρονικά για λογαριασμό ενός πληρωτή μέσω ενός παρόχου υπηρεσιών πληρωμών ασχέτως εάν πληρωτής και δικαιούχος είναι ένα και το αυτό πρόσωπο και ασχέτως εάν ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του πληρωτή και αυτός του δικαιούχου είναι ο ίδιος, συμπεριλαμβανομένων : α)της μεταφοράς πιστώσεων κατά την έννοια του άρθρου 2 σημείο 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 260/2012, β) της άμεσης χρέωσης κατά την έννοια του άρθρου 2 σημείο 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 260/2012, γ) των εμβασμάτων κατά την έννοια του άρθρου 4 σημείο 13 της Οδηγίας 2007/64/ΕΚ, εθνικών ή διασυνοριακών, δ) της μεταφοράς που πραγματοποιείται μέσω κάρτας πληρωμής, εργαλείου ηλεκτρονικού χρήματος, κινητού τηλεφώνου ή κάθε άλλης ψηφιακής ή πληροφορικής τεχνολογίας συσκευής εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων πληρωμής με παρόμοια χαρακτηριστικά».

είτε κατά την κατάθεση του στοιχήματος είτε κατά την είσπραξη κερδών και δ) οι συναλλαγές με ηλεκτρονικό χρήμα ή ειδικά προπληρωμένα μέσα που διαθέτουν δυνατότητα επαναφόρτισης με μηνιαίο όριο πράξεων πληρωμής άνω των διακοσίων πενήντα (250) ευρώ, σε αμφότερες τις περιπτώσεις.

Με το νέο νόμο στις περιπτώσεις εφαρμογής των μέτρων δέουσας επιμέλειας από τα υπόχρεα πρόσωπα προς τους πελάτες τους εντάχθηκαν και οι συναλλαγές των εμπόρων που υπερβαίνουν τις 10.000 ευρώ. Από τη δημοσίευση του νέου νόμου και στο εξής οι αγορές με μετρητά αυτοκινήτων, πολύτιμων λίθων, πολύτιμων μετάλλων, μηχανοκίνητων οχημάτων, έργων τέχνης κλπ άνω των 10.000 ευρώ θα πρέπει να γνωστοποιούνται στις αρμόδιες αρχές, καθώς θα θεωρούνται ύποπτες για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Το όριο δε των 10.000 ευρώ ισχύει ανεξαρτήτως εάν η συναλλαγή διενεργείται με μία μόνη πράξη ή με περισσότερες πράξεις που φαίνεται να συνδέονται μεταξύ τους, ενώ πριν την ισχύ του Ν. 4557/2018, ορίζονταν κάποιες γενικές κατηγορίες πελατών, τους οποίους οι αντισυμβαλλόμενοι όφειλαν να ταυτοποιήσουν, ιδιαίτερα δε εκείνους που έκαναν περιστασιακές πληρωμές άνω των 15.000 ευρώ²¹⁴.

Στο άρθρο 13 του Ν. 4557/2018 προβλέπονται τα μέτρα συνήθους επιμέλειας που οφείλουν να λαμβάνουν τα υπόχρεα πρόσωπα ως προς τους πελάτες τους όπως η εξακρίβωση και η επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη, η εξακρίβωση της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου, η επικαιροποίηση στοιχείων, η αξιολόγηση και η συλλογή πληροφοριών και η άσκηση συνεχούς εποπτείας όσον αφορά την επιχειρηματική σχέση, με ενδελεχή εξέταση των συναλλαγών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια αυτής, ενώ στην περίπτωση που τα υπόχρεα πρόσωπα αδυνατούν να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις της δέουσας επιμέλειας οφείλουν να αρνηθούν να εκτελέσουν συναλλαγή και υποχρεούνται να μην συνάπτουν επιχειρηματική σχέση ή να την διακόψουν οριστικά. Εξαιρέση στα ανωτέρω αποτελούν οι συμβολαιογράφοι, οι δικηγόροι, οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές και οι λογιστές-φοροτεχνικοί σύμβουλοι, όταν ενεργούν στο πλαίσιο της αξιολόγησης της νομικής κατάστασης των πελατών τους, αναλαμβάνουν την υπεράσπιση και την εκπροσώπηση των πελατών σε δικαστικές διαδικασίες και παρέχουν συμβουλές σχετικά με την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας ή για την αποφυγή της.

²¹⁴ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις».

Στο άρθρο 15 του Ν. 4557/2018 παρέχεται η διακριτική ευχέρεια στα υπόχρεα πρόσωπα, αφού συγκεντρώσουν ορισμένες πληροφορίες και βεβαιωθούν ότι μία συναλλαγή ή μια επιχειρηματική σχέση παρουσιάζει χαμηλότερο κίνδυνο, να εφαρμόζουν μέτρα απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας, δηλαδή τα μέτρα δέουσας επιμέλειας των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 13, προσαρμόζοντας το ποσοτικό όριο, το χρόνο ή τον τρόπο εφαρμογής τους. Προκειμένου να εφαρμοστούν τα χαλαρότερα αυτά μέτρα λαμβάνονται υπ' όψιν οι παράγοντες και η φύση του χαμηλότερου κινδύνου αλλά σε καμία περίπτωση δεν απαλείφονται εντελώς.

Η παράγραφος 2, με την οποία ενσωματώνεται το άρθρο 16 της Οδηγίας, παραπέμπει στο Παράρτημα Ι του νόμου, στο οποίο αποτυπώνονται οι παράγοντες και οι τύποι αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με την ύπαρξη χαμηλότερου κινδύνου, οι οποίοι σχετίζονται με πελάτες, χώρες και γεωγραφικές περιοχές και πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν κατ' ελάχιστον από τα υπόχρεα πρόσωπα²¹⁵.

Κατά το άρθρο 16 του Ν. 4557/2018 τα υπόχρεα πρόσωπα υποχρεούνται να λαμβάνουν μέτρα αυξημένης δέουσας επιμέλειας στις περιπτώσεις α) της σύναψη διασυνοριακών σχέσεων τραπεζικής ανταπόκρισης²¹⁶, β) των συναλλαγών ή επιχειρηματικών σχέσεων με πολιτικώς εκτιθέμενα πρόσωπα, γ) των συναλλαγών με πρόσωπα με εγκατάσταση σε τρίτες χώρες, που χαρακτηρίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως υψηλού κινδύνου και συγκεκριμένα στις χώρες που η Επιτροπή εκδίδει πράξεις σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 της Οδηγίας. Επιπλέον, επιβάλλεται η υποχρέωση εφαρμογής μέτρων αυξημένης δέουσας επιμέλειας σε επιχειρηματικές σχέσεις και συναλλαγές που παρουσιάζουν υψηλότερο κίνδυνο νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 16, προκειμένου να εκτιμηθεί ο υψηλός κίνδυνος λαμβάνονται υπ' όψιν οι παράγοντες δυνητικά υψηλότερου κινδύνου του Παραρτήματος ΙΙ, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του νόμου και σχετίζονται, όπως προαναφέρθηκε με πελάτες, χώρες, συγκεκριμένα προϊόντα, υπηρεσίες, συναλλαγές ή διαύλους παροχής υπηρεσιών²¹⁷.

²¹⁵ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις».

²¹⁶ Άρθρο 17 του Ν. 4557/2018

²¹⁷ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις»

Το άρθρο 18 του νόμου 4557/2018 το οποίο ενσωματώνει τα άρθρα 20,21,22 και 23 της Οδηγίας 2015/849 προβλέπει αυξημένη δέουσα επιμέλεια για πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα, η οποία ήδη θεσπίστηκε με την τρίτη ενωσιακή Οδηγία και υπήρχε αντίστοιχη διάταξη στο Ν. 3698/2008 και συγκεκριμένα στο άρθρο 22. Ειδικότερα, για τις συναλλαγές ή τις επιχειρηματικές σχέσεις με πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα, στενούς συγγενείς και στενούς συνεργάτες αυτών, τα υπόχρεα πρόσωπα οφείλουν να λαμβάνουν επιπλέον μέτρα και ειδικότερα να διαθέτουν κατάλληλα συστήματα διαχείρισης κινδύνου και να εφαρμόζουν διαδικασίες ανάλογες με το βαθμό κινδύνου, προκειμένου να διαπιστώνουν αν ο πελάτης ή ο πραγματικός δικαιούχος ανήκουν στα παραπάνω πρόσωπα. Περαιτέρω, οφείλουν να λαμβάνουν έγκριση από ανώτερο διοικητικό στέλεχος για να συνάπτουν και να διατηρούν τις επιχειρηματικές σχέσεις με αυτούς τους πελάτες, να λαμβάνουν επαρκή μέτρα προκειμένου να εντοπίζουν την πηγή του πλούτου και την προέλευση των κεφαλαίων που σχετίζονται με την επιχειρηματική σχέση ή συναλλαγή και να διενεργούν στενότερη και συνεχή παρακολούθηση των εν λόγω επιχειρηματικών σχέσεων.

Ως προς τη σχετική πρόβλεψη για τη *δήμευση* αξίζει να τονιστεί ότι αυτή διατάσσεται και στην περίπτωση που δεν έχει ασκηθεί δίωξη λόγω θανάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που είχε ασκηθεί έπαυσε οριστικώς ή κηρύχθηκε απαράδεκτη²¹⁸. Όπως έχει υποστηριχθεί η αποσύνδεση της δήμευσης από την καταδικαστική απόφαση, υποδηλώνει την παρουσία ενός μέτρου ασφαλείας. Ωστόσο, λείπει η αναγκαία προϋπόθεση της δημιουργίας κινδύνου για τη δημόσια τάξη, με αποτέλεσμα η εν λόγω πρόβλεψη να καθίσταται προδήλως αντισυνταγματική, δεδομένου ότι τα αντικείμενα δεν είναι πάντως απολύτως επικίνδυνα για τη δημόσια τάξη.²¹⁹

Τέλος, παραμένει η πρόβλεψη που αφορά την *αποζημίωση υπέρ του Δημοσίου* (άρθρο 41 Ν. 4557/2018 το οποίο επαναλαμβάνει το περιεχόμενο του άρθρου 47 του Ν. 3691/2008) δυνάμει της οποίας υφίσταται δυνατότητα του Δημοσίου, να αξιώσει πρώτα απ' όλα στα *πολιτικά δικαστήρια* από τον αμετάκλητα καταδικασμένο σε ποινές ορισμένου ύψους για ένα από τα αδικήματα που αποτελούν προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα κάθε

²¹⁸Άρθρο 40 παρ. 3 του Ν. 4557/2018

²¹⁹ Γιώργος Δημήτριάδης, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Οι ανακριτικές διατάξεις δέμευσης και απαγόρευσης εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων του κατηγορουμένου υπό το πρίσμα των διατάξεων για την κατάσχεση και ειδική δήμευση των κρίσιμων περιουσιακών στοιχείων (από το Ν. 2331/1995 στο Ν. 3691/2008)

περιουσία που αυτός έχει αποκτήσει από έγκλημα της ίδιας διάταξης, ακόμη και αν γι' αυτό δεν έχει καταδικαστεί.

VIII. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

VIII.1. Το *modus operandi* του «ξεπλύματος»

Όπως προαναφέρθηκε, προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομη δραστηριότητα αποτελεί η τέλεση μιας άλλης προγενέστερης χρονικά και ουσιαστικά εγκληματικής δραστηριότητας, από την οποία να προέκυψαν οικονομικής υφής έσοδα, προϋποτίθεται δηλαδή η τέλεση ενός εγκλήματος που παράγει την κρίσιμη «βρώμικη» περιουσία. Επόμενη πράξη είναι η νομοτυπική συμπεριφορά της νομιμοποίησης αυτής της «περιουσίας», που αποτελεί και το υλικό αντικείμενο της νομιμοποίησης, όταν πλέον το ήδη παραχθέν «βρώμικο» χρήμα αποκτά, με την δράση τρίτου, νομιμοφανή υπόσταση, και παρεισάγεται στους αρμούς του νόμιμου κύκλου του χρήματος, χωρίς να μπορεί να ανιχνεύεται ευχερώς η προέλευσή του από ένα προηγούμενο έγκλημα.

Οι παλινδρομήσεις της νομοθεσίας στο πρώτο σκέλος, σε αυτό δηλαδή του καθορισμού της προελεύσεως της βρώμικης περιουσίας, αναλύθηκαν ανωτέρω: Από τον κλειστό κατάλογο των 24 «*προηγούμενων εγκληματικών πράξεων*» του αρχικού Ν. 2331/1995, στην διευρυμένη θεώρηση των «*βασικών εγκλημάτων*» του Ν. 3424/2005, οπότε και επιχειρήθηκε μία σαφής διεύρυνση της παραγωγικής βάσεως του βρώμικου χρήματος, αφού πέρα από τα 16 πια συγκεκριμένα βαριά εγκλήματα επεκτάθηκε και σε «*κάθε αξιόποινη πράξη που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από την τέλεσή της προέκυψε περιουσία τουλάχιστον 15.000 ευρώ*». Η επέκταση αυτή επικρίθηκε από την θεωρία, και επιχειρήθηκε να γίνει μία συστατική τουλάχιστον ερμηνεία της, ώστε το προβλεπόμενο όριο του ύψους της αποκτηθείσας «βρώμικης» περιουσίας να προαπαιτείται, και να προϋπάρχει, ως ρητό νομοτυπικό στοιχείο της ίδιας της διατάξεως του βασικού εγκλήματος. Έτσι με την τροποποίηση του Ν. 3424/2005 στο σημείο αυτό έγινε από τον νομοθέτη μία συνειδητή ταύτιση του «βρώμικου» χρήματος, που είναι προϊόν εγκλήματος, με το «μαύρο χρήμα», που είναι ουσιαστικά το αφορολόγητο προϊόν μίας οποιασδήποτε αξιόποινης ή μη συμπεριφοράς. Η αυτή διατηρήθηκε και διευρύνθηκε περαιτέρω με τον Ν. 3691/2008, στον οποίο καταγράφονται ως «*βασικά αδικήματα*» καταρχήν 17 κατηγορίες εγκλημάτων και για τις οποίες δεν γίνεται καμία μνεία για παραγωγή

οικονομικών ωφελημάτων. Μετά από τις ανωτέρω 17 ειδικά μνημονευόμενες εγκληματικές υποστάσεις προβλέπεται και μία 18η γενική κατηγορία, η οποία δεν προσδιορίζεται ειδικά και συγκεκριμένα, αλλά περιλαμβάνει «κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προ κύπτει περιουσιακό όφελος». Έτσι, αφαιρέθηκε το ελάχιστο όριο ύψους του παραχθέντος βρώμικου χρήματος και η ρητή πρόβλεψη του ορίου των 15.000 ευρώ στην νομοτυπική μορφή του βασικού εγκλήματος.

Σήμερα, με το άρθρο 4 του Ν. 4557/2018, διατηρείται εν πολλοίς η ανωτέρω τυποποίηση με τον κατάλογο 19 ειδικά μνημονευόμενων εγκληματικών υποστάσεων και της γενικής, 20ης πλέον, κατηγορίας, η οποία δεν προσδιορίζεται ειδικά και συγκεκριμένα, αλλά περιλαμβάνει «κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προ κύπτει περιουσιακό όφελος».

VIII.2. Το προστατευόμενο έννομο αγαθό

Μέχρι σήμερα υποστηρίχθηκε, μία σειρά εκδοχών για το έννομο αγαθό, κάποιες από τις οποίες εστιάζουν προς κοινωνικά²²⁰ ή υπερατομικά αγαθά, όπως είναι η απονομή της δικαιοσύνης ή η εν γένει δημόσια τάξη ή η ακεραιότητα και φήμη του χρηματοπιστωτικού τομέα, που όπως προαναφέρθηκε, υποδεικνύεται και από την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3691/2008.

Ειδικότερα, οι επιμέρους απόψεις θα μπορούσαν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες: Η πρώτη κατηγορία συγκεντρώνει απόψεις που υποστηρίζουν ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ενέχει αυτοτελή κοινωνικοηθική απαξία, διότι προσβάλλει το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει απόψεις που υποστηρίζουν πως το ξέπλυμα δεν έχει αυτοτελή απαξία και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ωςπραγματικό ή

²²⁰ Υποστηρίζεται, ιδίως στη Γερμανία, ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η εσωτερική ασφάλεια και η ίδια η κοινωνία, που διαταράσσονται από το οργανωμένο έγκλημα, βασική δραστηριότητα του οποίου είναι και το «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» ή η ομαλότητα και η νομιμότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος ή ακόμα και η απονομή της δικαιοσύνης. Γι αυτές τις απόψεις αναλυτικότερα Körner-Dach Geldwäsche. EinLeitfadenzumgeltendenRecht 1994, 13, Tröndle/FischerStGBPar. 261, Rn 3c.

κοινωνικό έγκλημα. Τέλος, η τρίτη κατηγορία εξαρτά την απαξία του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από την ύπαρξη του βασικού αδικήματος²²¹.

Καταρχάς, πρέπει να σημειωθεί ότι ο Άρειος Πάγος είχε ταχθεί στο παρελθόν υπέρ της πρώτης άποψης (κατηγορίας), καθώς με την υπ' αριθ. 1231/2004 απόφασή του έκρινε τα εξής: «...Η ιστορική καταγωγή της διατάξεως, αφορώσης σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος διεθνών οργανισμών και δη του Συμβουλίου της Ευρώπης, καταρτίσαντος την γνωστή ως «Σύμβαση του Στρασβούργου του 1990», την οποία η χώρα μας επικύρωσε νομοθετικώς (Ν. 2655/1990), ως και της υπ' αριθ. 91/308/1991 Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και η δι' αυτής σκοπιμότης του ελέγχου και της αντιμετώπισεως του, προκαλούντος την έννομη τάξη και τους υγιείς κανόνες του οικονομικού ανταγωνισμού, ευτελούς πλην επιπολάζοντος εγκληματικού φαινομένου του «ξεπλύματος» χρήματος-προϊόντος εγκληματικών δραστηριοτήτων βαρείας μορφής, κατατάσσει αυτήν στο πλαίσιο της προστασίας εννόμων αγαθών ευρύτερου δημοσίου ενδιαφέροντος, ως η ομαλή κοινωνική και οικονομική λειτουργία του Κράτους, που αμέσως κινδυνεύει από την επέκταση, σε διεθνή κλίμακα, της «νομιμοποίησης» προϊόντων-εσόδων εκ σειράς εγκληματικών δραστηριοτήτων, που απειλεί την λειτουργία της οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας.[...] Τα περιγραφόμενα στο άρθρο 2 του Ν. 2331 εγκλήματα συνιστούν κακουργήματα, η αντικειμενική υπόσταση των οποίων προσβάλλει, κατά τα προεκτεθέντα, ευρύ κύκλο εννόμων αγαθών της οικονομίας και της κοινωνίας».²²² Από την άλλη πλευρά, έχει υποστηριχθεί η άποψη²²³ ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος όχι μόνο δεν προσβάλλει, αλλά θα μπορούσε να λεχθεί ότι τονώνει κιόλας την οικονομία, η οποία στηρίζεται και αξιοποιεί τις δυνατότητες που αυτό προσφέρει. Σε κάθε περίπτωση, η αναφορά στην οικονομία έχει χαρακτηριστεί ως «γενικόλογη» χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, καθώς δεν πρόκειται για «ποινικώς ενδιαφέρον έννομο αγαθό»²²⁴.

Όπως προαναφέρθηκε, ενισχυτική της ανωτέρω απόψεως του Αρείου Πάγου εμφανίζεται και η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3691/2008, η οποία προκρίνει ως προστατευόμενο έννομο αγαθό την ακεραιότητα και τη φήμη του χρηματοπιστωτικού τομέα, επισημαίνοντας ότι «με

²²¹ Βικτωρία Κουτσουπιά, «Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η οριοθέτηση του αξιοποιήσιμου κατά το ισχύον δίκαιο και de lege ferenda», Νομικό Βήμα, τόμος 66, τεύχος 2, Φεβρουάριος 2018.

²²² 1231/2004 ΑΠ (ΠΟΙΝ) δημ. ΝΟΜΟΣ

²²³ Συμεωνίδου-Κατσανίδου, Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, 217-219.

²²⁴ Ανδρουλάκης, «Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα)», ΠοινΧρ 2002.293.

τον παρόντα νόμο επιδιώκεται η αναβάθμιση των εν γένει μηχανισμών της χώρας μας για την πρόληψη και καταστολή των αδικημάτων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας». Ο αντίλογος αυτής της άποψης εδράζεται στο επιχείρημα ότι η ακεραιότητα και η φήμη του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτελούν έννοιες εξαιρετικά ευρείες, οι οποίες είναι αδύνατον να αποτελέσουν το προστατευόμενο έννομο αγαθό. Και αυτό διότι, όπως έχει επισημανθεί, είναι αμφίβολο εάν πράγματι η ηθική ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί αξιολογικό μέγεθος άξιο ποινικής προστασίας, ώστε να αναβαθμίζεται στην τάξη του προστατευόμενου έννομου αγαθού.²²⁵

Περαιτέρω, σύμφωνα με τις απόψεις της δεύτερης κατηγορίας, οι διατάξεις για το ξέπλυμα ενισχύουν την προστασία των έννομων αγαθών που θίγονται από την προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, αλλά δεν προστατεύουν αυτοτελές έννομο αγαθό. Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων συνιστά διατήρηση και περαιτέρω επίταση της αρχικής προσβολής του εννόμου αγαθού που προσβλήθηκε ήδη με το κύριο έγκλημα. Η άποψη αυτή επικεντρώνεται στον τρόπο δράσης του οργανωμένου εγκλήματος και επιχειρεί να αναζητήσει το προφανές επιπλέον του αδίκου του ξεπλύματος στον τρόπο λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος²²⁶.

Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί στο παρελθόν ότι το έννομο αγαθό που προστατεύεται δεν είναι άλλο από την ίδια την απονομή της δικαιοσύνης, ωστόσο η άποψη αυτή δεν έχει βρει θερμούς υποστηρικτές. Έχει υποστηριχθεί, επίσης, ότι το βρώμικο χρήμα αποτελεί ένα είδος ίχνους, το οποίο οδηγεί στη διαπίστωση της εγκληματικής πράξης και στον εντοπισμό του δράστη και συνεπώς, όταν κάποιος το νομιμοποιεί δυσχεραίνει την ίδια την απονομή της δικαιοσύνης²²⁷.

Σύμφωνα με άλλη άποψη, η ένταξη της νομιμοποίησης στις προσβολές εννόμων αγαθών καθίσταται ιδιαίτερος δυσχερής και συνεπώς δε θίγεται κάποιο έννομο αγαθό. Προηγείται αποσαφήνιση της αλληλεπίδρασης ξεπλύματος –οργανωμένου εγκλήματος– προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας. Η έννομη συνέπεια προσδιορίζεται όχι ως κύρια ή

²²⁵ Παύλου, «Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας – Η οριστικοποίηση μιας διαχρονικής δογματικής εκτροπής και η εμπέδωση της κατασταλτικής αυθαιρεσίας», ΠΧρ 2008, 923 επ.

²²⁶ Βικτωρία Κουτσουπιά, «Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η οριοθέτηση του αξιοποίνου κατά το ισχύον δίκαιο και de lege ferenda», Νομικό Βήμα, τόμος 66, τεύχος 2, Φεβρουάριος 2018.

²²⁷ Βικτωρία Κουτσουπιά, ό.π.

παρεπόμενη ποινή, αλλά ως επιβαρυντική περίπτωση του εγκλήματος της προηγούμενης δραστηριότητας, που παρέχει τη δυνατότητα να επιτευχθεί μια «δικαιοκρατικά φιλελεύθερη απόδοση του νοήματος του εγκλήματος στην ειδική υπόσταση»²²⁸.

Τα κρίσιμα στοιχεία που καθορίζουν ποιά από τις ανωτέρω απόψεις προκρίνεται ως ορθή είναι τα εξής: κατ' αρχάς όπως έχει πλέον διαμορφωθεί η νομοθεσία είναι προφανές ότι επιχειρείται μία απόλυτη αποσύνδεση από το οργανωμένο έγκλημα, και παραμένει απλώς σε επίπεδο συμβολισμών και προσαρμογής στις υποδείξεις της FATF η αναφορά στην τρομοκρατία. Εκείνο που φαίνεται τελικά ότι κατά την λογική του νόμου πρέπει να κολάζεται ποινικά, είναι μία προσπάθεια του δράστη της βασικής εγκληματικής συμπεριφοράς ή τρίτου να κατέχει ή περαιτέρω να διασφαλίσει τα οικονομικά οφέλη του εγκλήματος, για δική του απόλαυση και για να μην γίνουν αντιληπτά, κατά τρόπο που είτε θα οδηγούσαν τις αρχές στον δράστη είτε θα κατάσχονταν, με σκοπό τη δήμευση. Εξάλλου, στόχος του ποινικού κολασμού των κρίσιμων συμπεριφορών «ξεπλύματος» είναι η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο και ενδυναμώνεται από τη νομιμοποίηση των εσόδων του. Έτσι η νομιμοποίηση των εσόδων λειτουργεί ως μηχανισμός διευκόλυνσης και ενσωμάτωσης του οργανωμένου εγκλήματος στην οικονομία, οπότε αυτό καθαυτό το «ξέπλυμα» απλώς επισφραγίζει την γενόμενη με την αρχική πράξη, προσβολή του εννόμου αγαθού²²⁹. Έτσι τελικά εκείνο που τιμωρείται είναι ακριβώς η διασφάλιση των προϊόντων του εγκλήματος, κι όχι μία μορφή αυτοϋποθάλψεως. Κι αυτή η διασφάλιση δεν είναι άλλο από μία διαίωνιση της αρχικής προσβολής που προκλήθηκε με την βασική πράξη. Ως εκ τούτου, προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι αυτό το ίδιο που κάθε φορά προσβάλλεται με την βασική πράξη²³⁰.

²²⁸Βικτωρία Κουτσουπιά, ό.π.

²²⁹Παύλου Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες» (Άρθρο 2 Ν. 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτησή της από την «αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος» (Άρθρο 394 ΠΚ), Υπερ. 2000, 633 επ

²³⁰Παύλου, «Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησεως της τρομοκρατίας – Η οριστικοποίηση μιας διαχρονικής δογματικής εκτροπής και η εμπέδωση της κατασταλτικής αυθαιρεσίας», ΠΧρ 2008, 923 επ

VIII.3. Ο δράστης του προηγούμενου βασικού εγκλήματος ως δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης

Ιδιαίτερα κρίσιμο για την κατανόηση αλλά και τη δογματικά ορθή αντίληψη του νόμου για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, αποτελεί το ζήτημα του κατά πόσο ο δράστης του ξεπλύματος μπορεί να είναι και ο δράστης του προηγούμενου εγκλήματος, από το οποίο παρήχθη η βρώμικη περιουσία. Πρόκειται για ένα θέμα εν πολλοίς γνωστό και ήδη πολυσυζητημένο ήδη από την έναρξη ισχύος του Ν. 2331/1995, όταν θεωρία και νομολογία συνέκλιναν συντριπτικά υπέρ της αρνητικής απάντησης, δεχόμενες κατά βάση ότι στις περιπτώσεις που ο δράστης της πράξης νομιμοποίησης είναι στην πραγματικότητα και ο δράστης της προηγούμενης εγκληματικής πράξης, από την οποία προήλθε η προς νομιμοποίηση περιουσία, αποκλείεται η στοιχειοθέτηση της πράξης νομιμοποίησης με ενεργητικό υποκείμενο τον ίδιο άνθρωπο. Στην συνέχεια ο Ν. 3424/2005 στο άρθρο 3 παρ. 1, που αντικατέστησε το άρθρο 2 Ν. 2331/1995, επιχείρησε μία ρητή επίλυση του ζητήματος, ορίζοντας ότι: *«η ποινική ευθύνη για το βασικό έγκλημα δεν αποκλείει την τιμωρία του υπαιτίου και για τις πράξεις των ανωτέρω στοιχείων α', β' και γ' της παραγράφου αυτής»*. Ρητή όμως προϋπόθεση της τιμωρίας του δράστη του προηγούμενου εγκλήματος και ως δράστη της νομιμοποίησης των εσόδων του εγκλήματος εκείνου ήταν ότι *«η τέλεσή τους από τον ίδιο ή άλλον εντάσσεται στο συνολικό σχεδιασμό δράσης»*.

Η αιτιολογία του εθνικού νομοθέτη ως προς την επιλογή αυτή, επικρίθηκε έντονα²³¹: Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, η συγκεκριμένη τροποποίηση έπρεπε να γίνει, διότι η χώρα μας, υλοποιώντας μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο το νομικό και ουσιαστικό δικαίωμα επιλογής της²³² με βάση την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Στρασβούργου για το «ξέπλυμα, την έρευνα την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες»²³³ και τις Συστάσεις της FATF²³⁴ - να μην τιμωρείται ο δράστης του βασικού

²³¹ Βλ. Δημήτριάνα, Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης, ΠοινΧρ 2007, σελ. 392

²³² Τόσο από το κείμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Στρασβούργου για το «ξέπλυμα, την έρευνα την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες», την οποία η Ελλάδα κύρωσε με τον Ν. 2655/1998 (ΦΕΚ 264 Α') και έτσι αυτή απέκτησε αυξημένη τυπική ισχύ, όσο και από το κείμενο των Συστάσεων της FATF, προέκυπτε με σαφήνεια ότι το δικαίωμα επιλογής μιας τέτοιας πρόβλεψης αφηνόταν στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών.

²³³ Πρόκειται για τη Σύμβαση του Στρασβούργου (: Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the proceeds from crime, 8.XI.1990).

²³⁴ Σύμφωνα με τη Σύσταση 33 της FATF, οι χώρες θα πρέπει να προσπαθήσουν να εξασφαλίσουν, σε διμερή ή πολυμερή βάση, ότι οι διαφορετικές προϋποθέσεις των εθνικών ορισμών σχετικά με το στοιχείο της γνώσης – για παράδειγμα διαφορετικές προϋποθέσεις σχετικά με το στοιχείο της

εγκλήματος και ως δράστης νομιμοποίησης εσόδων, εμφάνιζε κατ' αποτέλεσμα, χαμηλό αριθμό καταδικαστικών αποφάσεων, σε σχέση με άλλες χώρες που δεν έκαναν χρήση αυτού του δικαιώματος τέτοιας επιλογής στην εθνική τους νομοθεσία και αυτό τον αριθμό επεδίωξε να αυξήσει έτσι ώστε να χαρακτηριστεί ιδιαίτερα αποτελεσματική η αντεγκληματική της πολιτική στον τομέα αυτό (!).

Επιδιώχθηκε δηλαδή με την νομοθετική τροποποίηση που έγινε με τον Ν. 3424/2005, η ποσοτική αύξηση των καταδικαστικών αποφάσεων, οφειλόμενη όμως στη διεύρυνση του κύκλου των πιθανών δραστών και όχι στην ενδεχόμενη βελτίωση μεθόδων σύλληψης οργανωμένων δικτύων, χωρίς πάντως να υλοποιεί κάποια αντίστοιχη απαίτηση της Οδηγίας 2001/97/ΕΚ, ώστε να τίθεται δήθεν ζήτημα προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στην ευρωπαϊκή.

Η ως άνω διάταξη τροποποιήθηκε με τον Ν. 3691/2008²³⁵, όπως ισχύει με τον νέο Ν. 4557/2018²³⁶, και προβλέπεται πλέον ότι «η ποινική ευθύνη για το βασικό αδίκημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων (αυτουργού και συμμετόχων) για τις πράξεις των στοιχείων α', β' και γ' της παραγράφου αυτής, εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος». Πρόκειται για μια λύση που δημιουργεί ερωτήματα, ως προς την ερμηνεία της: εφόσον για να νοείται το έγκλημα της νομιμοποίησης πρέπει να προηγείται ένα άλλο έγκλημα που θα είναι προφανώς διαφορετικό, αφού με άλλο έγκλημα παράγεται η βρώμικη περιουσία, και με άλλο τυποποιείται το έγκλημα της νομιμοποίησης, δημιουργεί ασάφεια, εν προκειμένω, η έννοια της διάταξης ότι «η ευθύνη μπορεί να συνυπάρχει, όταν πρόκειται για διαφορετικά εγκλήματα μεταξύ βασικού εγκλήματος και νομιμοποίησης».

πρόθεσης στην παράβαση- δεν επηρεάζουν την ικανότητα ή την προθυμία των κρατών να παράσχουν το ένα στο άλλο αμοιβαία νομική βοήθεια. Η συγκεκριμένη Σύσταση συνοδεύεται από ερμηνευτική σημείωση. Σύμφωνα τώρα, με την τελευταία (: Ερμηνευτική σημείωση στη Σύσταση 33): με την επιφύλαξη των αρχών της εθνικής νομοθεσίας, οι χώρες θα πρέπει να προσπαθήσουν να εξασφαλίσουν ότι οι διαφορές τους στους εθνικούς ορισμούς των εγκλημάτων του ξεπλύματος χρήματος π.χ. διαφορετικές προϋποθέσεις σχετικά με το στοιχείο της πρόθεσης στην παράβαση, διαφορές στις «προηγούμενες εγκληματικές δραστηριότητες», διαφορές σχετικά με την απόδοση κατηγορίας για ξέπλυμα χρήματος στο δράστη του υποκείμενου εγκλήματος, δεν επηρεάζουν την ικανότητα ή την προθυμία των κρατών να παράσχουν το ένα στο άλλο αμοιβαία νομική βοήθεια.

²³⁵άρθρο 45 παρ. 1 περ. ε'

²³⁶39 παρ. 1 περ. ε' (άρθρο 58 παρ. 1 της Οδηγίας 2015/849)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αναμφίβολα, αποτελεί, ένα φαινόμενο με παγκόσμιες διαστάσεις, το οποίο απασχολεί και όπως φαίνεται θα συνεχίσει να απασχολεί τα κράτη για πολλά έτη ακόμα, αφού πρόκειται για μία διαρκώς εξελισσόμενη μορφή εγκληματικής συμπεριφοράς, εκμεταλλευόμενη την ανάπτυξη των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων. Η όλο και πιο διεθνοποιημένη αυτοματοποιημένη οικονομία, καθιστά το χρηματοπιστωτικό σύστημα, είτε πρόκειται για το τραπεζικό, είτε για το χρηματιστηριακό, το πιο ευαίσθητο σημείο ροής και «ξεπλύματος» του βρώμικου χρήματος, καθώς μέσω της λογιστικοποίησής της ροής των κεφαλαίων και της εξαφάνισής της ταυτότητας των φυσικών προσώπων μέσα στη διαδοχή των εταιρικών σχημάτων και την κάλυψη του τραπεζικού απορρήτου, μπορεί εύκολα να καλύψει τα ίχνη της προέλευσης των παράνομων κεφαλαίων και ενίοτε να τα διοχετεύσει σε χώρες «φορολογικούς παραδείσους», ή απλώς να επιτρέψει την επένδυσή τους σε νόμιμες ή νομιμοφανείς δραστηριότητες.

Αυτή η διεθνής προβληματική του ζητήματος, όχι μόνο προσδίδει υπερεθνικό χαρακτήρα στην εσωτερική μας νομοθεσία, αλλά ενώ η παλαιότερη νομοθεσία ποινικού περιεχομένου εισήγηση κυρίως με την υπογραφή και την κύρωση διεθνών συνθηκών (με κυρίως διαδικαστικό και όχι ουσιαστικό περιεχόμενο), η ενωσιακή πρακτική πλέον έχει αναπτύξει μεθόδους υποχρεωτικής εφαρμογής κανόνων ουσιαστικού περιεχομένου στα εθνικά ποινικά δίκαια των κρατών-μελών της. Έτσι, η εθνική έννομη τάξη αναγορεύει σε ύψιστα έννομα αγαθά της, είτε προηγουμένως ανύπαρκα γι' αυτήν, είτε δευτερεύουσας ποινικής σημασίας ή ακριβέστερα έννομα αγαθά των οποίων η προστασία θα μπορούσε ενδεχομένως να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα από άλλα μέσα εκτός ποινικού δικαίου, όπως με διεθνείς σχέσεις, διεθνή συνεργασία κ.λπ. Η πολυπλοκότητα του ζητήματος δε προκύπτει εναργέστερα, αν θέσει κανείς επί τάπητος τη σημασία που αποδίδεται «διεθνώς» στην προσπάθεια ισχυρής ποινικής προστασίας, μιας ομάδας εννόμων αγαθών. Η υποτιθέμενη ή πραγματική «διεθνής» σημασία που αποδίδεται στην προστασία αυτή αποτελεί στοιχείο της εθνικής νομιμοποίησης, παρόλο που στις πλείστες των περιπτώσεων γίνεται φανερό – ακόμα και μετά την ψήφιση της εθνικής νομοθεσίας- ότι κανείς στην πραγματικότητα δεν μπορεί να απαντήσει με σιγουριά περί ποίου ακριβώς εννόμου αγαθού πρόκειται· εν προκειμένω, τι προστατεύει το «ξέπλυμα».

Διότι είναι ακριβώς αυτός ο υπερεθνικός χαρακτήρας και η σχετική σημασία του «εννόμου αγαθού» που καλύπτει τη διάσταση μεταξύ πιθανής εθνικής αξιολόγησης και αξιολόγησης που επιβάλλεται από τα διεθνή κείμενα. Αλλά και όταν ακόμη προτάσσεται από τον εθνικό νομοθέτη η ανάγκη συμμόρφωσης προς υπερεθνικές επιταγές, και όσο και αν αυτές φαίνονται εύλογες, πάντα μένει ένα έλλειμμα αιτιολόγησης²³⁷. Με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα, την επίκληση στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 3691/2008, των υποδείξεων της FATF και των επισημάνσεων των «αδυναμιών» μας, σε νομοθετικό, κανονιστικό, λειτουργικό, αστυνομικό και δικαστικό επίπεδο, προκειμένου να δικαιολογηθούν τα πρόσθετα επαχθή μέτρα.

Το ζήτημα καθίσταται ακόμη κρισιμότερο, αν σε όλα τα παραπάνω, συμπεριλάβουμε τη σχέση της διεθνούς ασφάλειας με την εγγυητική λειτουργία του ποινικού δικαίου. Η τελευταία, δεν αμφισβητείται ευθέως από τη λειτουργία της διεθνούς ασφάλειας, αλλά εμμέσως, υπονομεύεται δηλαδή με την αποδυνάμωση της ποινικής δογματικής. Και τούτο διότι η εισαγόμενη νομοθεσία εκφράζει ιδεολογία που δεν διαθέτει στον εσωτερικό εθνικό χώρο τη δυναμική εκείνη, η οποία θα επέτρεπε άμεση επέμβαση στο συνταγματικώς προστατευόμενο εσωτερικό σύστημα αξιών²³⁸.

Πράγματι, από την επισκόπηση των Διεθνών Κειμένων, των Συμβάσεων, των Οδηγιών των Συστάσεων της FATF και συγκρίνοντάς τα με τα εθνικά μας νομοθετήματα, όπως διαμορφώθηκαν ανά τα χρόνια, παρατηρούνται τα εξής: ο Έλληνας νομοθέτης ξεπέρασε στην ποινικοποίηση του ξεπλύματος κατά πολύ όσα ως υποχρεώσεις απέρρεαν από τις διεθνείς σχετικές συμβάσεις και από τα νομικά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατέστρωσε μια δήθεν «προωθημένη» κατασταλτική νομοθεσία, αρκούμενος στην πραγματικότητα να εμφανίζεται απλά ενήμερος των διεθνών εξελίξεων και κυρίως να παρουσιάσει παραγωγική την κατασταλτική μηχανή στον εντοπισμό και εκδίκαση περιπτώσεων ξεπλύματος, για να ανταποκριθεί στους στόχους της FATF, η οποία με τις εκθέσεις της «εγκαλεί» την Ελλάδα ότι δεν είναι ιδιαίτερα «παραγωγική» στην καταστολή του φαινομένου. Έτσι κατέστη ο Νόμος για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος, μέσα από την ενδεχόμενη άκριτη και διωκτικά ενστικτώδη εφαρμογή του, σε defacto συνοδευτικό αδίκημα²³⁹, κινδυνεύοντας να εξελιχθεί

²³⁷Γιαννίδης «Η νέα νομιμοποίηση του Ποινικού Δικαίου και το τέλος της κλασικής δογματικής» ΠοινΧρ 2007, σελ. 769

²³⁸Γιαννίδης Ιωάννης 2007, σελ. 769 Η νέα νομιμοποίηση του Ποινικού Δικαίου και το τέλος της κλασικής δογματικής

²³⁹ Παύλου, «(Προηγούμενη) εγκληματική δραστηριότητα». Ταυτολογία ή μετεξέλιξη;» στον τόμο «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, - "Καθαρή" ή ελεύθερη κοινωνία;», ΕΕΠ 2007,136

κατά τρόπο οριστικό σε βαθιά ρωγή στην εγγυητική λειτουργία του ποινικού δικαίου με
εξαιρετικές, κυρίως δικονομικές, συνέπειες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ανδρουλάκης Νικόλαος «Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα)», ΠοινΧρ 2002.293.
2. Γκόρτσος Χρήστος «Προσδιορισμός της έννοιας του όρου «πελάτης» σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας που διέπει την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Γνωμ.)», ΔΕΕ 2/2019 (ΕΤΟΣ 25ο),σελ. 154 επ.
3. Γιαννίδης Ιωάννης «Η νέα νομιμοποίηση του Ποινικού Δικαίου και το τέλος της κλασικής δογματικής» ΠοινΧρ 2007, σελ. 769
4. Δημήτριάδης Γεώργιος «Η διεύρυνση (;) της έννοιας της «βασικής» εγκληματικής πράξης στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες», ΠοινΔικ 2006, σελ. 353.
5. Δημήτριάδης Γιώργος «Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Οι ανακριτικές διατάξεις δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων του κατηγορουμένου υπό το πρίσμα των διατάξεων για την κατάσχεση και ειδική δήμευση των κρίσιμων περιουσιακών στοιχείων (από το Ν. 2331/1995 στο Ν. 391/2008)» ΠοινΧρ 2008, σελ. 943
6. Διονυσοπούλου, Η δήμευση των προϊόντων εγκληματικής δραστηριότητας, Υπεράσπιση 2000, 793 επ.
7. Διονυσοπούλου, Πότε ένα περιουσιακό στοιχείο προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα; Συμβολή στον καθορισμό του κύκλου των πρόσφορων αντικειμένων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, ΠοινΧρ 2006, 361 επ.
8. Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία «Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας» ΠοινΧρ 2007
9. Καϊάφα – Γμπάντι Μαρία , Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Το ξεκίνημα, οι μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ εξελίξεις και οι διαγραφόμενες προοπτικές, σελ. 3 επ., στο έργο «Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης», 2003.
10. Καμπέρου-Ντάλτα Ελένη,2009, “Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Ερμηνευτική προσέγγιση του νόμου και διεθνές ποινικό πλαίσιο”.
11. Κουτσουπιά Βικτωρία, «Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η οριοθέτηση του αξιοποιήσιμου κατά το ισχύον δίκαιο και de lege ferenda», Νομικό Βήμα, τόμος 66,τεύχος 2, Φεβρουάριος 2008.

12. Λίβος Νικόλαος «Πολύ κακό για το τίποτα'; Οι ανακριτικές αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες», ΠοινΧρ 2006, σελ. 380
13. Νικολούδης Παναγιώτης, «Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες», ΠοινΧρ 2000, σελ. 771
14. Πατσαβέλλας Λάμπρος, «Οι νομοθετικές και επιχειρησιακές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες - Οι νεότερες εξελίξεις»
15. Παύλου Στέφανος Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες» (Άρθρο 2 Ν. 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτησή της από την «αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος» (Άρθρο 394 ΠΚ), Υπερ. 2000, σελ. 633 επ
16. Παύλου Στέφανος Διωκτικές εκτροπές στην εφαρμογή του Ν. 2331/1995 για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος και ο απαιτούμενος εξορθολογισμός της εφαρμογής του, ΠΧρ 2003, σελ. 193 επ. (= Τιμ. Τ. Ν. Ανδρουλάκη)
17. Παύλου Στέφανος, «Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ 2006, σελ. 342 επ.
18. Παύλου Στέφανος, «Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας – Η οριστικοποίησης μιας διαχρονικής δογματικής εκτροπής και η εμπέδωση της κατασταλτικής αυθαιρεσίας» ΠοινΧρ 2008, σελ. 923 επ.
19. Παύλου Στέφανος «Το 'πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών' στην προδικασία για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (Ν. 2331/1995)» ΠοινΧρ 2005, σελ. 769
20. Παύλου/ Δημήτραινας «Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, από το Ν. 2331/1995 στο Ν. 3691/2008» εκδ. Σάκκουλας, 2009.
21. Πετρόπουλος Βασίλειος «Ζητήματα υποκειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» ΠοινΧρ 2008, σελ. 955
22. Συμεωνίδου-Κατσανίδου Ελισάβετ, Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005.
23. Συμεωνίδου-Κατσανίδου Ελισάβετ, «Για ένα νέο ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση» ΠοινΧρ 2006, σελ. 865
24. Τριανταφύλλου Γ., Διεθνής Δικαστική Συνδρομή, εκδ. Σάκκουλα 2009, σελ. 83

25. Τσιρίδης Πολυχρόνης, “Ο νέος Νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν. 3691/2008)”, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2009.
26. Τσιρίδης Πολυχρόνης, Παρατηρήσεις και προτάσεις επί του σχεδίου νόμου για την ενσωμάτωση στη νομοθεσία μας της τρίτης κοινοτικής Οδηγίας (2005/60/ΕΚ) για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ, ΠοινΔ 2008, σελ. 623
27. Άρθρο Θ. Καραδήμα και Π. Καραδήμα, «Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 65.
28. «Η ΕΚΤ αναμένεται να αρχίσει τη διαδικασία απόσυρσης εντός του 2016», ιστοσελίδα Newsroom, CNN Greece, 7.2.2016.
29. Στεργίου Λεωνίδας, άρθρο, «Επτά συνταγές για ξέπλυμα μαύρου χρήματος», εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 27.10.2005
30. Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου/Τμήμα Εποπτείας και Ρυθμίσεως Τραπεζικών Ιδρυμάτων, «Ανεπίσημη Ενοποίηση της Οδηγίας προς τις τράπεζες για την παρεμπόδιση ξεπλύματος παράνομου χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας του Απριλίου 2008 και των τροποποιητικών Οδηγιών της έως το 2010».
31. Εθνική έκθεση εκτίμησης κινδύνου για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Οκτώβριος 2018.
32. Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα «η Καθημερινή» με τίτλο: «Απαγορεύονται άνω των 10 χιλ. ευρώ μετρητά για συναλλαγές», ημ. δημοσίευσης 4.6.2018.